

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 56

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ ΜΖ'—ΜΘ'
ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΨΑΛΜΟΝ ΡΗ'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Μετὰφρασις-Σχόλια

Γερμῶς ΣΑΡΑΝΘΙ Ι. ΣΑΡΑΝΤΟΥ (ΜΖ'-ΜΗ')
θεολόγου - φιλολόγου

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΗΤΣΑΚΟΥ (ΜΘ', ΡΗ')
θεολόγου

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΖ΄ Ψαλμὸν	9 (99) *
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΗ΄ Ψαλμὸν	19 (110)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΜΘ΄ Ψαλμὸν	52 (145)
Ὁμιλία εἰς τὸν ΡΗ΄ Ψαλμὸν	84 (180)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	99

* Οἱ ἐντὸς παρεθέσθαι ἀριθμοὶ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς πηλίων τοῦ ἀρχαίου χειρογράφου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΖ΄ (47) ΨΑΛΜΟΝ

197 ΑΨαλμὸς ᾠδῆς τῶν υἱῶν Κορέ.

Μέγας εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑμνήται εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας, εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον Αὐτοῦ, τὸ ὅπου εἶναι καλῶς ριζωμένον εἰς τὴν ἀγαλλίαν διλη τῆς γῆς. Ἄλλος λέγει, εἰς καλὸν θλάσων, εἰς τὴν χάραν διλη τῆς γῆς. Ἄλλος λέγει: Εἰς τὴν λαμπρὰν χάραν διλη τῆς γῆς, ἡ ὅποια εἶχε προσχεδιασθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διλη τῆς δημιουργίας.

Β Ἐδῶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὴν μάχην φανερώσει. Διότι ὅταν ἐπανήλθον ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Βαβυλωνίων καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν μακροχρόνιον τοὺς αἰχμαλωσίαν, ἀφ’ οὗ ἀνέκτισαν τὴν πατρικὴν γῆν καὶ ἀπέφυγον πολλοὺς πολέμους, μὲ εὐχαριστίας δι’ ὅλα πρὸς τὸν αἴτιον θλων τῶν ἀγαθῶν, αὐτοὺς τοὺς ὕμους ψάλλουσι καὶ λέγουσι: Μέγας ὁ Κύριος καὶ ὑπεράξιος νὰ ὑμνήται. Τὸ μὲν Μέγας λέγουσι, τὸ πῶσον δυνάμει, καθόλου. Διότι κανεὶς δὲν τὸ γνωρίζει καλῶς. Διὰ τοῦτο καὶ συνέχισε: Καὶ δοξασμένος πάρα πολὺ. Διότι δὲν ὑπάρχει τέλος εἰς τὴν μεγαλοσύνην του. C Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει τοιοῦτοτρόπως ἐρμηνεύεται: Πρέπει αὐτὸν νὰ δοξάζωμεν καὶ νὰ αἰνῶμεν μόνον καὶ τοῦτο νὰ κἀνωμεν μὲ κάθε ὑπερβολὴν νὰ αἰνῶμεν δὲ Αὐτὸν καὶ διὰ τὸ ἀπειρον μέγεθος τῆς οὐσίας Του καὶ ἀκατάληπτον καὶ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν προσφορὰν τῶν εὐεργεσιῶν Του πρὸς ἡμᾶς. Διότι ἠθέλησε, ἀλλὰ καὶ ἔφερε εἰς πέρας ὅσα ἠθέλησε. «Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας, εἰς τὸ ἅγιον Του ὄρος». Τί λέγεις; Ἐκεῖ περιορίζεις τὴν δοξολογίαν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου, τοῦ δοξασιμένου, εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸ ὄρος; Δὲν λέγω τοῦτο, ἰσχυρίζεται ὁ ψαλμωδός, ἀλλὰ διότι ἡμεῖς πρὸ τῶν ἄλλων αὐτὸ καλῶς ἐγνωρίσαμεν. Ἡ διὰ τοῦτο εἶπε λοιπὸν τὸ: D Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας, ἡ ἐπειδὴ ἠθέλε νὰ φανερώσῃ ὅτι μὲ τὰ θαύματα ποὺ ἐγίνον εἰς αὐτὴν ἐδείχθη ἡ μεγαλοσύνη του καὶ ἡ δόξα, διότι πράγματι

τούς αχχαιώτους, τούς κατατρεγμένους, τούς περιφρονημένους, αὐτοὺς ποὺ ἐκρατοῦντο ὡς εἰς τάφον μέσα εἰς τὴν ἐχθρικήν χώραν, αὐτοὺς ἠτοίμασε τῶσαν ἀφνειδίωσιν καὶ ἀναλάμπουσιν ὡστε νὰ ὑπεριοχῶσαν τῶν κατακτητῶν καὶ νὰ ἐπανέλθουν καὶ εἰς τὴν πρώτῃν εὐθυμίαν νὰ ἐπιστρέψουν καὶ τὸ παλαιὸν τμήμα τῆς πατρίδος νὰ ἀνακτήσουν. Φανερώσει μὲν λοιπὸν αὐτὸν, λέγει ὁ ψαλμογράφος, καὶ τὸ μέγεθος τῶν φαινομένων κτισμάτων. **Β** Ἄλλὰ ἐπειδὴ οἱ περισσότεροὶ ἐδείκνυσαν παλαιὰ ἀσέτητον συμπεριφορὰν, προσθέτει καὶ τὴν γνώσιν ἀπὸ τούτους ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τὴν νίκην ἐναντίον αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ ὑψώσῃ συνεχῶς τὰ παράδοξα αὐτὰ σύμβολα τῆς νίκης καὶ μὲ τὸ νὰ ἐνεργῇ τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸ καλῦτερον καὶ μὲ τὸ νὰ πραγματοποιῇ τέτοια θαύματα παρ' ἐλπίδας καὶ προσδοκίας. Πᾶν δὲ αὐτοῦ ὀνομάζει αὐτὴν χωρὶς νὰ ἀποστερῇ τὰς ἄλλας τῆς προνοίας του, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ δεῖκνῃ ὅτι αὐτοὶ ἔχουν κατὰ περισσώτερον ἀπὸ τούτους ἄλλους συμφωνίαν πρὸς τοὺς δροὺς τῆς γνώσεως. Διότι ἐκεῖνοι μὲν μόνον ἐπειδὴ ἐδημιουργήσαν ἀπὸ αὐτὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῶν πόλις Του. Αὐτὴ δὲ ἔνεκα τῆς ἐκδηλώσεως τῆς (μεγάλης) ἀγάπης Του καὶ διότι διὰ τὰ θαύματα ἐδῶ γίνονται. **198** **Α** Τότε μὲν λοιπὸν ἡ πόλις ἐλέγετο τοῦ Θεοῦ, τῶρα δὲ ἄλλοι ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ λεγόμεθα. Διότι, λέγει, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Χριστοῦ, τὴν σὰρκα ἐσταύρωσαν¹ μαζί με τὰ θελευρά πάθη καὶ τὰς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας. Ἐπίδες ὑπερτοσιμὸν ἀρετῆς; Διὰ τοῦτο καὶ δρος τοῦ Θεοῦ ἐλέγετο, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐκεῖ ἐλατρεύετο. Μὲ καλὴν ρίζαν εἰς τὴν ἀγαλλίασιν ὅλης τῆς γῆς. Πολλὴ εἶναι ἡ ἀσάφεια αὐτοῦ τοῦ ρητοῦ, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέχη. Διότι εἰς αὐτὸν ποὺ ἀπλοικῶς διαβάσει, πολλὴν ἀπορίαν δημιουργεῖ, αὐτὸς ὅμως ὁ ὁποῖος μὲ ἀκριθεῖς αὐτὰ ἐξετάσει, θὰ εὕρῃ τὴν ἀκολουθίαν καὶ τὴν σειράν τῶν νοημάτων ἀκριθῆ. Διότι αὐτὸ ποὺ λέγει τοιαυτοτρόπως ἐξηγεῖται: Μέγας εἶναι ὁ Κύριος εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας. **Β** τοποθετῶν σταθερὰ θεμέλια εἰς τὸ δρος τὸ ἅγιον Αὐτοῦ, δηλαδὴ καλῶς ριζῶναι, καλῶς θεμελιῶναι θεθεῖα, καλῶς στερεῶναι αὐτὴν τὴν πόλιν εἰς τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐφροσύνην ὅλης τῆς οἰκουμένης. Αὐτὸ μὲ ὑπαινιγμὸν καὶ ἄλλως, εἰς τὴν προσχεδιασμένην λαμπρὰν χαρὰν ὅλης τῆς γῆς, εἶπεν. Διότι στόλιμα ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ εὐφροσύνην τὴν

1. 1στ. 5, 34.

ἔκανε. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἡ πηγὴ τῆς εὐσθείας καὶ αἱ ρίζαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς θεαγωγίας ἐκκινουῦν. Αὐτὴν λοιπὸν ἡ ὁποία ἦτο τῶσαν μικρὰ τὴν ἐρρίξωσεν καὶ καλῶς τὴν ἐστερέωσε διὰ νὰ ἀποτελῇ τὸν στολισμὸν τῆς οἰκουμένης, τὴν ἀγαλλίασιν, διὰ νὰ χωροποιῇ ὅλην τὴν γῆν. Διότι τὸ διδασκαλεῖον ὅλης τῆς γῆς τὰ Ἱερουσόλιμα ἦσαν καὶ ἄσοι ἤβηλον τὴν χαρὰν νὰ ἀπολαμβάνουν καὶ νὰ ἀσκοτοῦν κάλλος καὶ στολισμὸν. **Γ** ἐδῶ τὰ ἀνοήτως ἐμάνθανον. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ ἐπιθυμῶν νὰ φανερώσῃ ὄχι ριζῶν εἶπε, ἀλλὰ εὐριζῶν. Ἐάν δὲ αὐτὸ ἐπιθυμῆς καὶ ἀναγωγικῶς νὰ καταλάβῃς, θὰ ἴδῃς τὴν ἀλήθειαν τῶν προημιῶν. Διότι ἀπὸ ἐδῶ ἐπήγαγεν παντοῦ ἡ ἀγαλλίασις τῆς οἰκουμένης. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ χαρὰ, ἀπὸ ἐδῶ αἱ πηγαὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅπου ὁ Χριστὸς ἐσταυρώθη, ἀπ' ὅπου οἱ Ἀπόστολοι ἐξώρμησαν. Διότι ἀπὸ τὴν Σιών θὰ ἐξέλθῃ ὁ νόμος² καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ἡ χαρὰ αὐτὴ ἔχει ρίζας ἀθανάτους. Τὰ ὄρη Σιών ἀποτελοῦν τὰ πλευρὰ τοῦ θορῶν. **Δ** Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει: Ἄρ Σιών ἱερῶν σαφῶν. Διὰ τοῖον λόγον, εἶπέ μου, ἀναφέρει τὸν θορῶν τῶρα καὶ ὀκοσημιῶναι τὴν θέσιν τοῦ τόπου; Ἐπειδὴ ἀπὸ ἐδῶ συνεχῶς ὁ πόλεμος ἤματι³ ἐναντίον τους, ὅταν οἱ θάρσαροι ἐπετίθεντο καὶ συνεχῶς οἱ προφήται αὐτὸ λέγαν, τὸν ἀπὸ θορῶν ὀνομάζοντες κίνδυνον καὶ ὡς λέθηται ἀπὸ ἐκεῖ θράζοντα ἀπεικονίζου. Διότι τοιαυτοτρόπως ἡ γῶρα τῶν Περσῶν εὐρίσκειται πρὸς τὴν Παλαιστίνην. Ἐκφράζων λοιπὸν τὴν ἀπορίαν τοῦ δι' αὐτό, τὸ ὅποιον ἔχει συμβῆ, τοῦτο προσέθεσε, φανερώων, ὅτι αὐτὴν ποὺ συνεχῶς ἠνοχλεῖτο ἀπὸ ἐκεῖ, χωρὶς ὄχυρά τὴν ἀφῆσεν. Ὅπως ἀκριθῶς θὰ ἔλεγε κανεὶς καὶ περὶ τοῦ σώματος. **Ε** ὅτι τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο μέρος ἔκανε ἰσχυρότερον, αὐτὸ ἀκριθῶς καὶ αὐτὸς ἐδῶ μὲ ὑπαινιγμὸν λέγων: Ἀπ' ὅπου γοεραὶ φωναὶ καὶ δάκρυα, ἀπ' ὅπου ἀρχὴ τῶν συμφορῶν ἐπήγαγεν, αὐτὰ τὰ μέρη ἔχουν γεμίσει ἀπὸ ἡδονῆν, αὐτὰ ἔχουν πληρωθῆ ἀπὸ εὐθυμίας. Ἀπ' ὅπου προήρχοντο ἀπειλαὶ καὶ φόβοι καὶ κίνδυνοι ἀπὸ ἐκεῖ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη καὶ κανεὶς πλέον ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς κτίσεως δὲν φοβεῖται τὸ φοριότερον, κανεὶς δὲν τρέμει, κανεὶς δὲν φοβεῖται νὰ κιντᾶξῃ, **199** **Α** ἀλλὰ ἄλλοι τὸ ἀνερίζουν μὲ εὐφροσύνην, ἀφοῦ αὐτὸ τὸ ἐρρί-

2. Μιχ. 4, 2.

3. Ἱερμ. 1, 18.

ζώσας εἰς τὴν ἡθονήν. Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ὁ Θεὸς κάνει αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν Του εἰς τὰ πυργωτὰ οἰκοδομήματα, ὅταν προσφέρει εἰς αὐτὴν τὴν ἔγκαιρον ὑποστήριξίν Του. Ἄλλος λέγει: "Ἐγινε γνωστός, Ἄλλος λέγει: Ὁ Θεὸς θά γένη γνωστός εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτῆς ὡς οὐράνια. Ἄλλος λέγει: Ὁ Θεὸς ἔκανε γνωστὴν τὴν παρουσίαν Του εἰς τὰ πυργωτὰ οἰκοδομήματα, διὰ τὰ ἀποστασθῆ αὐτὴ τελείως ἀπὸ τοὺς ἔχθρους.

Διακηρύσσει τὸ ἀξιωματὶ τῆς, τὸν ἔπαινον, τὸν στέφανον λέγειν: Ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου. Ἐπειτα παρουσιάζων πῶς εἶναι ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, συμπληρᾷ: Εἰς τὰ πυργωτὰ οἰκοδομήματα αὐτῆς κάνει γνωστὴν τὴν παρουσίαν Του, φανερῶν τὴν πολλὴν πρόνοιαν, Β διότι ἄλλην ἐξ ὀλικλήρου τὴν διασώζει φροντίζων ὄχι μόνον δι' ἀλόκληρον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε μίαν οἰκίαν μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς φροντίδος του. Διότι εἰς ἡμᾶς καὶ χωρὶς αὐτῆς εἶναι γνώριμος, εἰς τοὺς ἔχθρους δίκως καὶ ἀπὸ ἐξῆς ἔδειξε τὴν δύναμίν Του. Διότι ἐπὶ Ἐξεκίου,⁴ ὅταν μένος θαρσάρων ἐκάναν ἐπιθεσίαν καὶ περιεκύκλωσαν ἀλόκληρον αὐτὴν ἀκριβῶς ὡς δίκτυον, ἀπεμακρύνθησαν, ἀφοῦ ἄφρονιν νεκροὺς τὸ περισσώτερον τμήμα τοῦ στρατοῦ τους. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ πολλὰς φορές εἰς αὐτὴν ἀφοῦ εἰσῆλθον, ἔφυγον ντροπασμένοι. Ὅλα δὲ αὐτὰ μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ κατορθώθησαν, λέγει ὁ ψαλμωδῆς, καὶ λαμπρὰν αὐτὴν κατέστησαν. C Ὅχι δὲ διότι εἶναι λαμπρὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι ἔγινε τὸσον λαμπρὰ, διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ ἔγινε μεγάλη. Διότι νῆ, οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνεκεντρώθησαν εἰς κοινὸν στρατόπεδον, ἔφθασαν εἰς τὰ σύνορα τῆς μὲ τὸν αὐτὸν κατακτητικὸν σκοπὸν. Ἄλλος λέγει: Νῆ οἱ βασιλεῖς παρετάχθησαν ἑτοιμοὶ διὰ μάχην. Αὐτοὶ ἐπειδὴ εἶδον, ὅτι ἦσαν εἰς ταιωτὴν κατάστασιν ἑτοιμότητος, εθαύμασαν, ἐταράχθησαν, ἐκλονώθησαν. Τρόμος κατέλαβε αὐτούς. Ἐκεῖ ὠδίνες τρόμου κατέλαβον τοὺς ἔχθρους ὡς αἱ ὠδίνες τῆς γυναίκος ποῦ εἶναι ἑτοιμὴ νὰ γεννήσῃ, βίαιαι μὲ σφοδρὸν ἄνεμον. Ἄλλος λέγει: Μὲ δυνατὸν ἄνεμον. Ἄλλος: Μὲ καύσωνα. Θά συντρίψῃ τὰ πλοῖα θαρσεῖς.⁵ Ἄλλος: Θά θά κατασυντρίψῃ. Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει: Θαρσεῖς. Ἐδῶ

4. Δ' Βασιλ. 19.

5. Πόλις ἡ περιετὴ σφαιρὰς μηννοσημαίνῃ τῆς Βίβλου, πρὸς Διομήδ τῶ Ἑβραϊοῦ ἔθνους ἀριστομένει.

πόλεμον διηγείται σκληρὸν καὶ καλῶς προητοιμασμένον ἀπὸ παντοῦ καὶ νίκην λαμπροτέραν. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, εἶπε ὅτι ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρεται δι' αὐτὴν καὶ πολλὴν φροντίδα δεῖκνυε, D ἀποδεικνύει, λοιπὸν, καὶ πῶς ἀνδιέφερετο. Διότι, μοιροῦντι μῦρον ἔθνη ἐπετέθησαν (τοῦτο λοιπὸν φανερώνει διὰ τοῦ πλῆθους τῶν βασιλέων), καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐπετέθησαν, ἀλλὰ ἐπετέθησαν καλῶς συγκροτημένα καὶ συντεταγμένα, τῶσον θαυμαστά γεγονότα συνέστησαν, ὥστε ἀφοῦ γίνον θαυμαστά παραδόξων γεγονότων, νὰ ἀπέλθουν νικημένοι. Διότι ταιωτὴν τροπὴν ἐλάμβανε ὁ πόλεμος, ὥστε ἀφοῦ καταληφθῶν ἀπὸ δειλίαν καὶ φρίκην οἱ ἔχθροι, νὰ ἀπομακρυνθοῦν. Καὶ μὲ πολλὴν ἀγωνίαν ἐπῆδον μακρὰν τρομαγμένοι, οἱ πολλοὶ φοβηθέντες τοὺς ὄλιγους, οἱ καλῶς συντεταγμένοι τοὺς διεσκορπισμένους καὶ καθέλου καλύτερον ἀπὸ τὴν γυναῖκα ποῦ εἶναι κατεληγμένη ἀπὸ τὰς ὠδίνας τοῦ τοκετοῦ δὲν συμπεριφερόντο. Λοιπὸν, F εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ πόλεμος ὄχι μὲ τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν ἤρχετο εἰς αἰσίον πέρας, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἦτο ὁ στρατηγὸς τῆς μάχης καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον τὸ φρόνημά του κατέβαλε, ἀλλὰ καὶ τὰ λογικὰ τοὺς ἐσάλπιγε καὶ ὠδίνας εἰς αὐτούς ἐπέβαλε καὶ κάποιον ἀεικλιπτον φόβον εἰς αὐτούς προεξέει. Καὶ τὸ ἴδιον συνέβη, δίκως ἔαν εἰς ναυτικὸν στόλον πολλόν, συγκεντραμένον διὰ μάχην, ἄνεμος δυνατὸς ἀφοῦ ἔπνευ, συνέτριβε διὰ τὰ πλοῖα καὶ ἐθόθηε τὰς τριήρεις καὶ πολλὴν μαζὶ ταραχὴν προεξέει. 200 A Ἐδῶ, λοιπὸν, διὰ τοῦ παραδείγματος τούτου καὶ τὸ εὐκόλον τῆς νίκης μου φαίνεται ὅτι παρουσιάζει καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ταραχὴν. Διότι ἀφοῦ μετεχειρίσθησαν ναυτικὸν στόλον καὶ αὐτοὶ ἀφοῦ ἔφθασαν ἀπὸ κάποιον μακρὰν καὶ ξένην χώραν, ὡσάν ἀπὸ κάποιον δυνατὸν ἄνεμον, ὄλοι ἐχάθησαν ἕνεκα τῆς ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο φανερώων καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἦλθον, προσέθετο τὸ Θαρσεῖς. Διότι ταιωτοτρόπως καὶ ὁ Ἑβραῖος ἐφανέρωσε διὰ τῆς λέξεως, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπαρουσιάσαμεν πρὸς χάριν σας διὰ τὴν ἀνάγκασιν τοῦ ρητοῦ. Ἡ τοῦτο εἶναι, λοιπὸν, δυνατὸν νὰ εἴπω ἢ ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον προηγουμένως εἶπον, ὅτι β-πως ἀκριβῶς τὰ πλοῖα θαρσεῖς, ἄνεμος δυνατὸς ἀφοῦ ἔπνευσε, τὰ συνέτριψε πολλάκις, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θεθαίως ἐκεῖναι τὰ πλοῖα συνετάραιεν ὁ Θεός. B Ὅπως ἀκριβῶς ἠκούσαμεν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἶδομεν

εις τὴν πόλιν τοῦ Κυρίου τῶν δυναμῶν, εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ μας. Εἶδες πῶς τὸ προηγουμένον ἐξηγείται, τὸ, εὐρίζων; Διότι δὲν εἶπε, εὐρίζουσα, ἀλλὰ, εὐρίζων, δηλαδὴ διαρκῶς προβλέπων, διαρκῶς φροντίζων, διαρκῶς περιτειχίζων (τὴν Ἱερουσαλήμ). Διότι, ἀφοῦ ἀνέφερε τὰ τότε συμβάντα, εἰς τὰς παλαιὰς διηγήσεις ἐπιναφέρει τὸν λόγον, ἀποδεικνύων ὅτι αὐτὰ εἶναι συγγενῆ ἐκείνων. Διότι ὅσα εἰσομεν, λέγει, μὲ τὰ λόγια, αὐτὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἔχομεν διαπιστώσει (ὅτι πραγματοποιοῦνται) μὲ τὰς νίκας, μὲ τὰς σημάδας τῆς νίκης τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν κτρεμμονίαν, μὲ τὰς παράδοξα θαύματα. Διότι δὲν ἔπαυσε ὁ Θεὸς πάντοτε αὐτὰ νὰ καταργάζεται. Ὡστε ἰδικόν του ἔργον C εἶναι νὰ ἀπομακρύνῃ τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ὀδηγῇ πρὸς τὴν θεογνωσίαν. Καὶ καλῶς ἀνέφερε ὁ προφήτης ὅσα πρὸ πολλοῦ χρόνου συνέθεσαν. Διότι ἔπρεπε καὶ ἀπὸ τὰς παλαιὰς διηγήσεις καὶ ἀπὸ τὰ νέα ἔργα νὰ ἐκπαιδεύωνται (οἱ ἄνθρωποι) ὥστε οἱ πρὸ δύσπιστοι ἐξ αὐτῶν, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν καὶ ἀπ' ὅσα ἦδη ἔχουν συμβῆ καὶ διπλοῦν κέρδος νὰ ἀφελθῶν καὶ ἡ ἀδικία αὐτοῦ νὰ διορθῆται ἀπὸ τῆς ὁρασεως. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐλάβομεν πείρασι, Θεέ μας, ὅτι τὸ ἔλεός σου προσφέρεται πρὸς τὸν λαόν σου. D Ὁ δὲ Ἑβραῖος λέγει, Ἥραχάχ δεμμηνοῦ. Ἀνάλογος πρὸς τὸ θηματὶ σου Θεέ μας, καὶ ἡ δοξολογία σου εἶναι εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς.

Ἐπειδὴ εἶπε ὁ ψαλμοδός, ὅσα ἤκούσαμεν, αὐτὰ καὶ εἶσομεν, λέγει καὶ τί ἤκουσε καὶ τί εἶπε. Τί λοιπὸν ἤκουσε καὶ τί εἶπε; Ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότεραν καὶ ἀσάλευτον τὴν πόλιν δημιουργεῖ. Τοῦτο λοιπὸν εἰς αὐτὴν εἶναι θεμέλιον, τοῦτο ἰσχύς, αὐτὴ τὴν κάνει χωρὶς ὀχυρά, ὄχι ἀνθρωπίνῃ συμμάχῃ καὶ βοηθῆσαι οὔτε ἡ δύναμις τῶν ὀπλῶν, οὔτε οἱ πύργοι καὶ τὰ τεῖχη· ἀλλὰ τί; Ὁ Θεὸς αὐτὴν ἀπὸ παντοῦ προσφυλάσσει. E Διότι τοῦτο κατ' ἐξοχὴν ἔπρεπε αὐτοῦ νὰ ἐκπαθεῖ καὶ εἰς αὐτὸ ὁ προφήτης διαρκῶς ἐκκοίει τὴν προσοχὴν των. Ἐγνωρίσαμεν ἔκ πείρας, Θεέ μας, ὅτι τὸ ἔλεός σου διαχέεται ἀνάμεσα εἰς τὸν λαόν σου. Τί σημαίνει ὑπελάθομεν; Ἠλπίσαμεν, μὲ προσδοκίαν ἀνεμένοιμεν, ἐγνωρίσαμεν τὴν φιλανθρωπίαν σου. Διότι ἐπειδὴ εἶπε, ἐθεμελίωσε, ἐρρίωσε, περιτειχίσε, ἀποδεικνύων 201 A ὅτι ἡ τόσο μεγάλη πρόνοια ὄχι κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτῶν ποὺ τὴν λαμβάνουν, προσφέρεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ ποὺ τὴν προσφέρει, καὶ συγχρόνως ἐπειδὴ ἤθελε τὴν ἀ-

λαζονίαν των νὰ περιορίσῃ, τοιούτοτρόπως ὠμίλησε, τοῦτο ἐδῶ μόνον λέγων τοῦ ἔλεους σου ἀπόρροια εἶναι αὐτὰ τὰ κατορθώματα, τῆς δόξης σου καὶ τῆς ἀγαθότητος σου. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε. Ἀνάλογος πρὸς τὸ θηματὶ σου εἶναι καὶ ἡ δοξολογία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἡ δοξολογία σου, λέγει, τόσο μεγάλη καὶ θαυμαστά κατορθώματα πραγματοποιεῖ, τόσο ὕψηλά καὶ ἔνδοξα. Διότι δὲν ἔδειξες τὴν φροντίδα σου ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀξίαν αὐτῶν ποὺ εὐφημετοῦντο, ἀλλὰ ἀνάλογον πρὸς τὴν μεγαλοσύνην σου. B Ἡ δοξολογία λοιπὸν, δηλαδὴ ὁ ἔπαινος ἀπὸ τὰ ἔργα σου, ἐξακουστά ἔκανε τὰ κατορθώματά σου. Διότι ἐπραγματοποιούτο μὲν εἰς τὴν Παλαιστίνῃ, ἔπειτα διὰ τὸ μέγεθος καὶ τοῦ δαυκοῦ τους, καταλαμβάνον αὐτὰ τὰ ἀκραία μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ οἱ μακρὰν εὐρισκόμενοι ὅλα τὰ ἐμπόθων. Αὐτὰ λοιπὸν θεδαίως ποῦ ἔγινον εἰς τὴν Αἴγυπτον ἢ Ἱερουσαλίαν πόρνη ἀκριθέστερον τὰ ἐγκώριζεν ἀπὸ τοὺς παρόντας. Πάλιν τὰ συμβάντα εἰς τὴν Παλαιστίνῃ διεκλήρυντον καὶ ὅσα κατῴκων εἰς τὴν Περσικὴν γῆν ὅσα δὲ συνέβαινον εἰς αὐτὴν τὴν Περσικὴν γῆν ὅσα ἦσαν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, πάλιν τὰ ἐγκώριζον. Διὰ τοῦτο ὡς γνωστόν καὶ ὁ βασιλεὺς διὰ ἐπιστολῶν ἐπέπελλε εἰδήσεις παντοῦ εἰς τὴν οἰκουμένην. C δικηρύσσων τὰ συμβάντα εἰς τὴν κοίμινον τοῦ πυρός. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀφοῦ εἶπε· ἡ δοξολογία σου φθάνει εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, προσέθεσε· Ἡ δεξιὰ σου χειρὶ εἶναι πλήρης δικαιοσύνης. Πράγμα τὸ ὅποιον μὲν θεδαίως εἶναι συνήθειά του συνεχῶς νὰ κάνει, ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἀποδίδῃ ὁ ψαλμοδός, τὰς αὐτὰς ἰδιότητας τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν φύσιν του, τοῦτο καὶ κατὰ τὴν παρούσαν περίστασιν κάνει· ὄχι διὰ νὰ τὰ κατανοήσωμεν ἀφοῦ γίνον καὶ ἀφοῦ μάλιστα ἀπογίνουσι, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀσθενεῖ ὁ ἀνθρώπινος λόγος καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ γλῶσσῃ πρέπει νὰ προσθήσῃ εἰς τὸν ἀνθρώπινον λόγον κάποιαν θεοπρεπῆ ἔννοιαν. Αὐτὰ λοιπὸν ποῦ προσδιόχων εἰς τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ λέγει, τὰ ὅποια εἶναι συνηνωμένα μὲ τὴν οὐσίαν του. D Ποία δὲ εἶναι αὐτά; Ἡ δεξιὰ σου, λέγει, εἶναι πλήρης δικαιοσύ-

6. Πόρνη, κάτοικος τῆς Ἱερουσῆ; φιλοσημασία τοῦ κατακόσμου τῆς Ἱερουσῆ; κατὰ τὴν ἀξίαν, διὰ τοῦτο ἀσθενεῖ πρὸ τῆς κατακοσμοῦ τῆς Ἱερουσῆ; (1^η πρ. Ματθ 2).

7. Δαν. 3, 4-6.

νης. Ἀποδεικνύει δηλαδή, ὅτι ὅσα γίνονται δὲν εἶναι ἀκόλουθα τῆς ἀξίας τῶν εὐεργετούμενων, ἀλλὰ τῆς οὐσίας Αὐτοῦ, ἐπεὶ αὐτὴ ἡ οὐσία του χαίρεται μὲ τὴν δικαιοσύνην, εὐφραίνεται μὲ τὴν φιλοφροσύνην. Αὐτὸ εἶναι ἔργον του, αὐτὸ συνήθειά του καὶ διὰ τοῦτο τόσῃ πολλῆς εὐεργεσίας ἀπελάμβανον. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἰδιότης τῆς φωτιᾶς εἶναι νὰ θερμαίνῃ καὶ τοῦ ἡλίου νὰ φωτίζῃ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θεοσιᾶς καὶ τὸ νὰ εὐεργετῇ αὐτὸς, Ὅχι δὲ τόσον, ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσότερον. Διὰ τοῦτο καὶ τοικοτοτρόπως εἶπε. Ἡ θεξιά σου εἶναι πλήρης δικαιοσύνης, ἐπεὶ ἠθέλες νὰ δηλώσῃ τὸ ἄσθονον καὶ τὸ συνηγαιμένον μὲ τὴν οὐσίαν του. Ἐ. Ἐς εὐφρανθῆ τὸ ἔρος Σιών καὶ ὅς σκιρτήσουν ἀπὸ ἀγαλλίαςιν αἱ θυγατέρες (πόλις) τῆς Ἰουδαίας διὰ τὰς δικαίας κρίσεις σου, Κύριε. Ἄλλος λέγει διὰ τὰς κρίσεις σου. Περιτριγυρίζετε τὴν Σιών καὶ συγκεντρώσατε προσεκτικῶς τὸ θέλημα σας περὶ αὐτῆς. Ἄλλος, ἔλθετε γύρω ἀπ' αὐτήν. Ἐξετάσατε ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς πύργους τῆς. Ἄλλος ἀπαριθμήσατε τοὺς πύργους τῆς. Ἄλλος, ἐπανέασατε. Συγκεντρώσατε τὸν νοῦν σας εἰς τὴν δυνάμιν τῆς. Καὶ διαμυροσθῆτε διὰ νὰ ἐξετάσατε τὴν εὐπορίαν τῆς. Καὶ διαμυροσθῆτε διὰ νὰ ἐξετάσατε τοὺς πύργους τῆς. Ἄλλος καταμετρήσατε τὰ ἀνάκτορά τῆς. Διὰ νὰ τὰ διηγηθῆτε εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν. Ἄλλος εἰς τὴν γενεάν τὴν μεταγενεστότερην. 282 Α. Διότι αὐτὸς ὁ Θεὸς μας ζῆ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Αὐτὸς θὰ μᾶς διαποιμάνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας. Τὸ θεοπ. τέλος πάντων αὐτὰς τὰς διαταγὰς θίβει, νὰ περιέλθωμεν τὴν πόλιν, νὰ ἀπαριθμήσωμεν τοὺς πύργους, νὰ προσέχωμεν τὰ ἀλκοδομήματά τῆς, νὰ ἀναλογισθῶμεν τὴν μεγαλοπρέπειάν τῆς, τοὺς περιθόλους καὶ τὰ τεῖχη τῆς νὰ ἐξετάσωμεν προσεκτικῶς, νὰ καταμετρώμεν τὰς οἰκίας τῆς καὶ τὰ ἀνάκτορά τῆς, δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ἰδικῆς μας ἐρημνείας. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λόγος δίδει σαφῆ ἐρημνείαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Διότι ἀφοῦ αὐτὰ εἶπε, καὶ τὴν αἰτίαν ἀμέσως προσέθεσε. Ποίαν λοιπόν; Διὰ νὰ τὰ διηγηθῆτε, λέγει, εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν. Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει εἶναι περὶ τοῦ ἐξηγῆται: Γεμίσατε ἀπὸ ἠθονῆν, χαρῆτε, σκιρτήσατε. Ἀλλὰ ὄχι ἐπιπολαίως, οὔτε κατὰ τόχην, ἀλλὰ μὲ ἀκριβείαν μάθετε καλὰ τὴν ἰσχὺν τῆς. Β. Διότι ὅταν εἶχε γίνῃ ἐρείπια, ὅταν σφύριζα καταστράφη καὶ τὸ ἔδαφος τῆς σχεδὸν τελείως ἐγάθη καὶ ἀπέκλεισαν οἱ ἔχθροί τὴν μεταβολὴν τῆς πρὸς τὸ καλύτερον,

καθὼς λέγουσιν: «Ἐπρὶ ἔγιναν τὰ ὄστιά μας, ἐφανάζομεν μὲ δύναντι, ἐξανόμμεθα καὶ δὲν ἤλιπζον θεὸς τὴν ἀνακτῆσάν. Ὅμως τὴν ἀνέκτησαν καὶ ὄχι τέτοιαν ὅπως τὴν ἀνέκτησαν, ἀλλὰ πολὺ καλύτεραν καὶ λαμπροτέραν καὶ πλέον δυναμωτήν καὶ μεγαλυτέραν καὶ εὐποροτέραν καὶ δυνατοτέραν καὶ ἐδρυτέραν ὡς πρὸς τὰς οἰκοδομὰς τῆς, ὡς πρὸς τὰ τρώφιά τῆς, ὡς πρὸς τὴν στρατιωτικὴν τῆς δύναντι, ὡς πρὸς τὴν περιοσίαν ὄλων τῶν ὑπαρχόντων τῆς. Διότι θὰ εἶναι, λέγει, Ὁ ἡ τελευταία δόξα αὐτοῦ τοῦ οἴκου, μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν προηγουμένην. Παροκινεῖ τὸν λαὸν καὶ μόνον αὐτὰ ποῦ δὲν λέγει: Νὰ ἡ πόλις αὐτῆ, ποῦ εἶχε χάσει τὸ θάρρος τῆς, ἡ ἀπλησιμένη, αὐτῆ ποῦ ἦτο ἐρείπια, πῶς ἀνέκτησε λαμπροτέραν μορφήν; Αὐτὰ, λοιπόν, μάθετε καλῶς, τὴν ἀνοικοδομήσαν αὐτῆς, τὴν λαμπρότητα, τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὡστε ἀπὸ ἐδῶ ἀφοῦ μάθετε τοῦ Θεοῦ τὴν δύναντι, πῶς τὴν ἀπλησιμένην χάραν ἔκανε μεγαλυτέραν, νὰ διηγῆσθε εἰς τὰ ἑγγόνα σας τὴν δύναντι τοῦ Θεοῦ, τὴν δικαιοσύνην τῆς φροντίδος του. Διότι πάντοτε ἔμενε ὁ σταθερὸς μας κηδεμὼν καὶ προϊστάμενος καὶ ποιμὴν. Διότι αὐτὰ αἱ διηγήσεις θὰ ἀποτελέσουν διὰ τοὺς μεταγενεστότερους ὑπόθεσιν φιλοσοφίας καὶ ἀφορμὴν ἀκριβοστάτης θεογνωσίας καὶ φροντίδος ἀρετῆς. 1) Διὰ τοῦτο αὐτὴν διατάζει νὰ περιέλθου, διὰ νὰ γίνου ἀκριβεῖς διδασκαλοὶ τῶν ἐγγόνων των.

Διὰ τοῦτο λοιπόν καὶ ἡμεῖς πάντοτε καὶ διαρκῶς αὐτὰ στοχοζόμενοι, ὡς ἔχωμεν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν πόλιν μας Ἱερουσαλήμ, ἐπαναφέροντες εἰς τὴν φαντασίαν μας πάντοτε τὰ κάλλη αὐτῆς, ἡ ὅποια εἶναι μητρόπολις τοῦ βασιλέως τῶν αἰώνων, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκονται τὰ πνεύματα τῶν δικαίων, οἱ χοροὶ τῶν πατριαρχῶν, τῶν ἀποστόλων καὶ ὄλων τῶν ἁγίων ὅπου τὰ πάντα εὐρίσκονται εἰς κατὰστάσιν εἰρήνης καὶ δὲν παρέρχονται β. ποῦ ὑπάρχουν ἀθάρατα καὶ ἀθάτα κάλλη, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ κληρονομήσου μόνον αὐτοί. Ἐ οἱ ὅποιοι ἀπέκτησαν παντελῆ λήθη τῶν φθαρτῶν αὐτῶν καὶ προσκαίρων βιοτικῶν φροντιδῶν, ἐνοῶ τοῦ αὐοῦτου, τῆς τρυφῆς καὶ τῶν ἐπιβλασθῶν ἡθονῶν ποῦ προέρχονται ἐκ τοῦ διαβάλου. Τὴν δὲ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς μας καὶ

8. Ἰακωβ. 31, 11.

9. Ἀγγ. 2, 8.

τὴν φιλοξενίαν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην καθημερινὰς ἀξέωντες, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον 203 Α καὶ τὴν ἀπὸ θάθους καρδίας συγχώρησιν πρὸς ἐκεῖνον ποῦ μᾶς ἔχει λυπήσει ἄς καλλιεργήσωμεν, διὰ νὰ γίνωμεν τοιοῦτοτρόπως κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανοῦν ζῶντες καλῶς καὶ θεαρέστως μετὰ αὐτὸν τὸν Χριστόν, τὸν Κύριόν μας, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΗ' (48) ΨΑΛΜΟΝ

Εἰς τὸ τέλος: Ψαλμὸς τῶν υἱῶν Κορέ.
"Ἄλλος τὸν ὀνομάζει «ἐπινίκιον».

Ἀκούσατε αὐτὰ πάντα τὰ ἔθνη. Ἄλλος λέγει: Ἀκούσατε τοῦτο. Β Βάλετέ τα εἰς τὰ αὐτιά σας ὅλοι, ὅσοι κατοικεῖτε εἰς τὴν οἰκουμένην. Ἄλλος: Εἰς τὴν κατάβυσον εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς. Ἄλλος λέγει: Εἰς τὴν κατάβυσον. Ὁ Ἑβραῖος λέγει: "Ὁδ. Τόσον οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλος: Καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τὰ τέκνα κάθε ἀνθρώπου. Ὅλοι μαζί, πλάσιοι καὶ πένητες. Ἄλλος λέγει: Ὅλοι μαζί.

Μερικὰ σπουδαῖα καὶ ἀνεκφόρατα πρόκειται τώρα νὰ μᾶς εἴπῃ ὁ προφήτης. Διότι δὲν θὰ ἐκάλει εἰς ἀκρόασιν ὅλους τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς εὐρισκομένους ἀνθρώπους, οὔτε θὰ ἐγκαθίβριε τὸ θέατρον τῆς οἰκουμένης. Ἐ ἐὰν κατὶ σπουδαίου καὶ λαμπροῦ καὶ ἄξιον πρὸς τὸ μέγεθος τῆς συναθροίσεως δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἴπῃ, διότι καθόλου δὲν ὁμιλεῖ προφητεῖαν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν Παλαιστίνην, ἀλλ' ὡσαν ἀκριθῶς κάποιος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς πρὸς δόκλῃρον τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀπευθύνει τὸν λόγον. Διότι ὁ μὲν Μωσαϊκὸς νόμος εἰς μίαν γενίαν τῆς οἰκουμένης ἐπαيداγωγεῖ τὸ ἔθνος. Ὁ λόγος ὁμοῦ τοῦ κηρύγματος εἰς δόκλῃρον τὴν γῆν διεχέετο καὶ διεδίδετο ἀφοῦ περιέλαθεν τὴν ἑκτασὴν γῆς, ὅσῃν καὶ ὁ ἥλιος καταλαμβάνει. Διότι ἐκεῖνα μὲν παιδαγωγία κάπως ἦσαν καὶ εισαγωγή καὶ ἐξυπηρετήσις καταθήκης καὶ θανάτου. Αὐτὰ δὲ χάρις καὶ εἰρήνη. Π Ἐπειδὴ λοιπὸν ὅλον τὸ γένος εἰς ἀκρόασιν προσεκάλεσε, ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὡς φθάσαμεν καὶ ὡς ἴδομεν τί θέλει ὁ ψαλμωδὸς νὰ μᾶς εἴπῃ, ὁ κοινὸς κυβερνήτης τοῦ γένους μας. Καὶ ἂν εἶναι μερικοὶ θάρραροι καὶ ἂν εἶναι σοφοί, καὶ ἂν εἶναι ἀπλοῖκοί, διατάξεις καὶ αὐτοὶ νὰ φθάσουν; Καὶ λέγει. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν εἶπεν: "Ὅλα τὰ ἔθνη. Καὶ πάλιν συνεχίσει λέγων: Καὶ οἱ ἐντόπιοι καὶ ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην ὀνομάζων. Τόσον σπουδαῖα εἶναι ἡ

διδασκαλία! Πόσον είναι πρὸς ἄλλους ἀφιλόσοφα καὶ ἀφελῆς. Ἐ Διὰ τοῦτο λοιπὸν θεσβαίως ἔχει ἀπλοικῶς μόνον καλεῖ ἄλλους γενικῶς, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλὴν σπουδὴν καὶ ἀκριβείαν προτρέπει νὰ προσέχουν εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι δὲν εἶπε: Ἐκούσατε μόνον αὐτά, ἕως τὰ ἔθνη, ἀλλὰ καὶ θέλετε εἰς τὰ αὐτὰ σας. Τὸ δὲ νὰ θέλετε εἰς τὰ αὐτὰ σας, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει παρὰ τὸ νὰ ἀκούσετε 204 Ἀ μετὰ σπουδῆν καὶ μετὰ συγκεντρωμένην ἄλῃ τὴν διάνοιαν. Διότι τὸ νὰ θέλετε εἰς τὰ αὐτὰ σας, λέγεται κυρίως, ὅταν κάποιος ἀκρίβη πλησιάσῃ τὸ αὐτὸν τοῦ εἶναι τὸ αὐτὸ ἄλλου, συγκεντρώων τὸν ἑαυτὸν τοῦ καὶ ἐκεῖνον προτρέπων νὰ προσέχη εἰς τὰ λεγόμενα. Βάλετε εἰς τὰ αὐτὰ σας ἄλλοι οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Καὶ ἐάν μερικοὶ δὲν συγκαταλέγονται εἰς τὰ ἔθνη ἀλλὰ εἶναι μιγάδες ἢ νομάδες διεσπαρμένοι καὶ αὐτοὺς προσκαλῶ εἰς τὴν ἀκρόασιν. Καὶ παρατήρησε τὴν σύνεσιν τοῦ ψαλμωδοῦ ποὺ δημηγορεῖ. Κατὰ πρῶτον διηγεῖται τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐτοιμοὺς τοὺς ἔκαπε διὰ τὴν ἀκρόασιν, διότι ἄλλοι μαζὶ ἐκόλλεσε. Ἐπειτα, ἀφοῦ τοὺς προσεκάλεσε, μετράει τὴν ἀλαζονίαν των. Β διὰ νὰ μὴ φθάσῃ εἰς παραφροσίνην ἕνεκα τοῦ πλήθους. Διότι τοιαύτων ἀκραστῶν κατ' ἐξοχὴν ὑπάρχει ἀνάγκη, οἱ ὅποιοι νὰ εἶναι συντετριμμένοι καὶ ταπεινωμένοι καὶ ἀπληλαγμένοι παραφροσύνης καὶ ὑπεροφίας, ὅταν πρόκηται νὰ ὁμιλῇ κανεὶς φιλοσοφικοὺς λόγους. Πῶς λοιπὸν ἐταπεινώσε τὴν διάνοιαν; Ἀφοῦ τοὺς ὑπενόησε τὴν φύσιν των. Διότι, ὅταν, εἶπε, ἔθνη, προσέθεσε: Καὶ οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ κάτοικοι ἄλλης τῆς γῆς. Ἀνέφερε τὴν οὐσίαν, ἐκ τῆς ὁποίας προέχεται ἡ ἀρχὴ τῆς γεννήσεώς μας, ὑπενόησε τὴν κοινὴν ἄλῃν μας μητέρα. Καὶ διὰ ποῖον λόγον εἶπεν: Οἱ κάτοικοι ἄλλης τῆς γῆς; Ἐπειδὴ εἶπε, ἐντόπιοι, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς, συμφωνῶς πρὸς τὰς διδασκαλίας τῶν ἕξω τῆς Ἐκκλησίας μυθολόγων, ὅτι ἀπὸ τῆς γῆς ἐξ ἀρχῆς ἐβλάστησαν οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἀκριβῶς μερικοὶ μετὰ μύθους ἐδίδαξαν, παρουσιάζοντες μερικῶς ποὺ ἐγεννήθησαν ἐκ σπέρματος, διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσαν: Οἱ κάτοικοι ἄλλης τῆς γῆς. Διότι πατέρες σας εἶναι οἱ ἄνθρωποι, ἀρχὴ δὲ τῆς γεννήσεως εἰς σὰς καὶ εἰς ἐκεῖνους ἡ γῆ. Διατί λοιπὸν ὑπερηφανεύεσθε οὐ ποὺ εἶσθε ἡμεῖς καὶ οὐ γῆ; Ἀναλογίσου τὴν μητέρα σου καὶ μετράσε τὴν ἀλαζονίαν σου, καταπέτησον τὸ (ὕψηλόν) φρόνημα ἀναλογίσου ὅτι γῆ εἶσαι καὶ εἰς τὴν γῆν

βὰ ἐπιστρέψῃς καὶ κάθε παραφροσίνην ἐκβάλε. Διότι τοιοῦτο ἀκροατοῦ ἔχω ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο σὲ ταπεινώσω διὰ νὰ σὲ καταστήσω Ἰ καταάλληλον διὰ τὴν ὁδοποσίαν τῶν λεγομένων. Μαζὶ καὶ ὁ πλοῦσιος καὶ ὁ πτωχός. Ἰβες τὴν εὐγενίαν τῆς Ἐκκλησίας; Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι εὐγενεῖα, ὅταν δὲν ἐμποδίσῃ τὸν ἀκροατὴν ἀναλόγως τῶν ἀξιώματων τοῦ ἀλλὰ ἐξ ἰσού ἄλῃ τὴν διδασκαλίαν διαγῆ καὶ εἰς τὸν πλοῦσιον καὶ εἰς τὸν πτωχόν κοινὴν προσέφη τὴν τράπεζαν τῆς διδασκαλίας; Διότι, ὅταν εἶπε ὁ ψαλμωδὸς ὅτι ἄλλοι εἶναι ἠνωμένοι, ὅτι εἶναι ἐντόπιοι καὶ ἄνθρωποι εἰς ἄλῃ τὴν γῆν, τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπέδειξε. Καὶ τότε παρουσιάσῃ, ὅτι εἶναι ἀνωμαλία ἡ φαινομενικὴ διαφορὰ ἢ προερχομένη ἀπὸ τὰ θεϊκὰ πράγματα καὶ αὐτὴν μετὰ τὸν λόγον τοῦ ἀποβάλλει, ἀπὸ κοινοῦ ἄλλους προσκαλῶν Ἐ (ἔφ' ὅσον κοινὴ εἶναι ἡ φύσις μας), ἄλλους μαζὶ προσκαλῶ. Διότι κοινὴ πόλις μας εἶναι ἡ οἰκουμένη. Ἀλλὰ σὲς ἐπενοήσατε κάποιαν διαφορὰν μετὰ ἀφορίαν τὸν πλοῦτον ἢ τὴν πένιν καὶ ἀποβάλλω χωρὶς νὰ πλησιάσω μὲν τοὺς πλοῦσιους μετὰ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, τοὺς πτωχοὺς δὲ ἐξευτελιζῶν, οὔτε τοὺς πτωχοὺς μὲν προσκαλῶ, τοὺς πλοῦσιους δὲ περιφρονῶν ἀλλὰ καὶ τοὺς καὶ ἐκεῖνους καὶ ἄλλοι τούτους καὶ ἐκεῖνους, τοὺς μὲν πρώτους, τοὺς δὲ δευτέρους 205 Ἀ ἢ τοὺς μὲν δευτέρους, τοὺς δὲ πρώτους ἀλλὰ ἄλλους μαζὶ. Κοινὴ ἡ συνέθροισις ὅς εἶναι, κοινὸς ὁ λόγος καὶ κοινὴ ἡ ἀκρόασις. Καὶ ἂν πλοῦσιος εἶσαι, ἀπὸ τὸν αὐτὸν ἡλὸν ἐδημιουργήσῃς, τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσόδου εἰς τὴν ζωὴν εἶχες μετὰ τὸν πένιτα, τὴν ἴδιαν γέννησιν. Καὶ σὺ τέκνον κάποιου ἀνθρώπου, καὶ ἐκεῖνος.

Ὅταν λοιπὸν τὰ σπουδαῖα καὶ βασικά σημεῖα τῆς ζωῆς εἶναι εἰς σὰς ἰσα καὶ ὁμοια εἰς τὴν τιμὴν, διατί διὰ σκίος καὶ διὰ ὄνειρα ἐπιτρέπεις εἰς τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ὑπερηφανεύεται διαχωρίζων τὰ κοινὰ ἀπὸ τὰ ἀνάξια λόγου; Κοινὰ εἶναι αἱ ἰδιότητες τῆς φύσεώς μας, κοινὸς ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως, τῆς συγγενείας. Πι λοιπὸν, τὴν ἐξωτερικὴν περιβολὴν θεωρεῖς ὡς ἀφορμὴν διαρέσεως; Δὲν τὸ ἀνάγκασμα. Διὰ τοῦτο σὲ προσκαλῶ μαζὶ μετὰ τὸν πένιτα λέγων: Β Μαζὶ καὶ ὁ πλοῦσιος καὶ ὁ πτωχός. Δι-

1. Ψαλ. 8, 19.
2. Πράξ. 17, 26.

ὅτι εἰς μὲν ἄλλας περιπτώσεις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς μαζὶ πλοῦσιον καὶ πτωχόν· οὔτε εἰς τὰ δικαστήρια, οὔτε εἰς τὰς βασιλικὰς αἰθρὰς, οὔτε εἰς τὰς ἀγοράς, οὔτε εἰς τὰ τραπέζια· ἀλλὰ τὸν μὲν ἕνα βλέπεις νὰ τιμᾶται, τὸν δὲ ἄλλον νὰ περιφροῖται. Τὸν μὲν ἕνα μὲ θάρρος, τὸν δὲ ἄλλον μὲ ἐντροπήν. Διότι ἡ σοφία τοῦ πτωχοῦ εἶναι θλασ διόλου ἀνάξια λόγου καὶ οἱ λόγοι του δὲν εἰσακούονται.² Ἐλάλησε ὁ πλοῦσιος καὶ ἔδρεν τὸ δίκαιόν του. Ἐλάλησε ὁ πτωχὸς καὶ δὲν ἔδωθε εἰς αὐτὸν σημασία. Ἄλλ' ὄχι, ἔδωθ' ἔδωθ' ἔδωθ' ἔδωθ' εἰς αὐτὸν σημασία. Διότι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καθόλου δὲν ἀνέχομαι τὴν πλεονεξίαν καὶ τὴν ἀπερισκοψίαν· Ἐ ἀλλὰ κοινὴν εἰς ὅλους γενικῶς παρουσιάζω τὴν διδασκαλίαν. Παρατήρησε τὴν σύνεσιν τοῦ διδασκάλου πῶς καὶ πρὶν νὰ ἀρχίσῃ τὴν δημηγορίαν, μόνον ἀπὸ τὴν ἐπικεφαλίδαν σπουδαιότητα ἀρχὴν διδασκαλίας ἐκθύρῃ. Διότι θλασ μαζὶ ἀφοῦ προσεκόλλεσε, οὔτε ἐκείνον ἀφῆσε νὰ ὑπερηφανευθῇ, οὔτε αὐτὸν νὰ ἐξευτελλίζετο, ἀλλ' ἀπέδειξεν ὅτι οὔτε ὁ πλοῦσιος εἶναι καλὸς, ὅπως ἀκριθῶς οὔτε ἡ πενία εἶναι κακόν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀδιάφορα καὶ ἔξω τῆς ἀληθοῦς ἀξιολογίας. Ὡστε καθόλου δὲν με ἐνδιαφέρει, εἴτε τοῦτο εἶσαι, εἴτε ἐκεῖνο. Διότι οὔτε ὅταν εἶσαι πλοῦσιος σὲ θλέπω νὰ πλεονεκτῆς, οὔτε ὅταν εἶσαι πένις νὰ μειονεκτῆς. Ἀλλὰ ἴσως νὰ εἴπῃ κανεὶς: Καὶ διατὶ τέλος πάντων, μολοντὶ εἶσαι ἀνθρώπος καὶ μετέχεις τῆς ἴδιας φύσεως. Ἰδὲ τὴν μεγάλην ἀξίαν ἀποδίδεις εἰς τὸν ἐσπτόν σου, ὥστε νὰ νομίσῃς ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃς κατάλληλος διδάσκαλος καὶ νὰ συγκολῆς θλασ ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς; Τί τὸ ἀξιόλογον ἔχω νὰ εἰπῶ εἰς αὐτὸ τὸ τόσον μέγα θέατρον; Ναί, λέγει. Διότι, ἐπειδὴ ἐκάλεσε τὴν οἰκουμένην, δίδων ἀξιοπιστίαν εἰς τὸν λόγον, ἀκουσε τί λέγει: Τὸ στόμα μου θὰ λαλήσῃ σοφίαν καὶ ἡ μελετημένη θαθεῖα σκέψις τῆς καρδίας μου θὰ ἐξωτερικευθῇ μὲ λόγους συνέσεως. Ἄλλος, καὶ θὰ ψάλλῃ ἡ καρδιά μου τὴν σύνεσιν. Ἐ Ὁ δὲ Ἐβραῖος, Οὐαγῶθ, τοῦτο εἶπε. Εἶπες πῶς ἀμέσως ἤνοιξεν τὸν λόγον; Δὲν θὰ διμλήσκω περὶ χρημάτων, λέγει, ὄχι περὶ ἀξιοματίων.³ Ἄ ὄχι περὶ δυνατῆς ἐξουσίας, ὄχι περὶ σωματικῆς δυνάμεως, ὄχι διὰ τίποτα ἄλλο ἐκ τῶν προσκαίρων. Σοφίαν πρόκειται νὰ λαλήσω μὲ ἀκριθεῖ νοήματα, ὄχι αὐτὴν ποῦ ἐπιπολαῖως καὶ ἀμέσως μου ἤλαθε εἰς τὸν νοῦν. Θὰ κλῖνω τὸ

2. Ἐσαλμο. 9, 16.

ὄς μου εἰς ἀληθείας ὑπὸ μορφὴν παραβολῆς. Ἄλλος, θὰ κλῖνω εἰς παραβολὴν τὸ ὄς μου. Ὁ δὲ Ἐβραῖος, Ἀαμασῶλ, λέγει: Θὰ ἐξηγήσω μὲ τὴν συνοδείαν ψαλτηρίου τὸ δύσκολον θέμα, ποῦ θὰ διαπραγματευθῶ. Ἄλλος, τὸ ἀνιγμά μου. Ὁ δὲ Ἐβραῖος Ἰθαβεί, τοῦτο εἶπε. Καὶ ποῖα εἶναι ἡ σχέση αὐτῆ πρὸς αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ; Διότι ἀπὶ διδασκάλου ἀκραστῆν τῶρα βλέπω. Διότι τοὺς προσεκόλλεσε μὲν διὰ νὰ ἀκούσουν κατὰ χρησίμω. Ἀφοῦ δὲ ἐφθασαν καὶ συνεκεντρώθησαν εἰς γενικῶς καὶ, ἀφοῦ ὑπεσχέθης ὅτι θὰ εἴπῃς κατὰ σοφόν, χάρις νὰ εἴπῃς πατὲ μέχρι τῶρα τίποτα, ἀφοῦ ἀφῆσες τὴν θέσιν τοῦ διδασκάλου, Ἐ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀκραστοῦ μεταβάλλεις. Διότι θὰ κλῖνω, λέγει, τὸ ὄς μου εἰς λόγους ἀληθείας ὑπὸ μορφὴν παραβολῆς διατυπωμένους. Διατὶ τοῦτο κάνει; Μὲ μεγάλην σύνεσιν καὶ συμφωνίαν πρὸς ὅσα ἔχουν λεχθῆ. Διότι ἐπειδὴ εἶπε, θὰ λαλήσω σοφίαν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι ἀνθρώπων εἶναι αὐτὸ ποῦ λέγεται καὶ μελέτη καρδίας, διὰ νὰ μὴ ὑποπτευθῇ κανεὶς ὅτι εἶναι ἐφεύρεσις ἰδική του, ἀποδεικνύει μὲ αὐτὰ, ὅτι θεῖα εἶναι τὰ λεγόμενα καὶ ὅτι τίποτα ἰδικόν του δὲν λέγει. Ἄλλ' ὅσα ἀκριθῶς ἤκουσα, αὐτὰ λέγει. Διότι, ἐκλίνας, λέγει τὸ ὄς μου εἰς τὸν Θεόν, ἤκουσα ἀπὸ ἐκείνου καὶ, ὅσα ἀνωθεν κατήλθον εἰς τὴν διανοίαν μου, αὐτὰ λέγω. Ἐ Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς καὶ ὁ Ἡσαΐας ἔλεγε: Ὁ Κύριος⁴ μοῦ δίδει γλῶσσαν παιδείας διὰ νὰ γνωρίσω πότε πρέπει νὰ κηρύξω τὸν λόγον μου προσέθεσε ὅτιον διὰ νὰ ἀκούω. Καὶ ὁ Παῦλος πάλιν (λέγει): Ἡ πίστις⁵ προέρχεται ἐκ τῆς ἀκοῆς, ἢ δὲ ἀκοῆ διὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Βλέπεις καὶ ἐκεῖνον νὰ γίνεται προηγουμένως ἀκραστῆς καὶ τότε διδάσκει; Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος ἐρημνευτῆς ἔλεγε: Καὶ μυυρίσις ἡ καρδιά μου. Τί σημαίνει: Μυυρίσις; Θὰ τραγουδήσῃ, θὰ εἴπῃ κάποιον ψαλμὸν πνευματικόν. Ἐὰν δὲ λέγῃ μελέτην, μὴ ταραχθῆς διότι ὅσα παρέλασεν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτὰ διαρκῶς ἐμελέτα καὶ ἐντός του τὰ διηρῶνα καὶ τότε ἀφοῦ τὰ διηρῶνησε, εἰς τοὺς ἄλλους τὰ ἐπαρουσίασε. Τί δὲ σημαίνει: Εἰς παραβολὴν; Πολλὰς σημασίας ἔχει αὐτῆ ἡ λέξις. Διότι, παραβολὴ σημαίνει ὁλόγραμμα ἢ παράδειγμα καὶ ἀνεπίδωκον, ὅπως ὅταν λέγῃ: Μὰς ἔβαλες διὰ νὰ ἐντροπισθῶσθῶμεν ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἐθνικούς, καὶ οἱ

4. Πῆ. 50, 4.
5. Ρωμ. 10, 17.

τόλον απομεικρωμένοι λαοί έκινον τὰς κεφαλὰς τῶν ἐλεινολογούστων ἡμῶν· ἡ Παραβολὴ σημαίνει καὶ ἀνιγματοῦδὲ λόγον, τὸν ὅποιον πολλοὶ ἀνομάζουν ζήτημα, τὸ ὅποιον μὲν κάποι φανερώνει, δὲν εἶναι ὅμως ἀποφανερόν εἰς τὰ νοήματα τοῦ, ἀλλὰ ἔχει ἐντὸς αὐτοῦ κερκισμένη ἔννοιαν, ἕως τὰ λόγια τοῦ Σαμφῶν, τὰ ὅποια ἔλεγε: Ἐξήλαθε τροφή ἀπὸ ἐκείνου τοῦ ἔτρωγε καὶ ἀπὸ τοῦ ἰσχυρὸν γλυκὺ. Καὶ ὁ Σολομῶν, λέγει: Ἐὰ κατανοήσῃς⁵⁶ παραβολὴν καὶ σκοπεύῃν λόγον. Ὀνομάζεται παραβολὴ καὶ ἡ παρομοίωσις. Ἐπισημαίνεται ἡ παρομοίωσις εἰς αὐτοὺς λέγων: Ὁμοία εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μὲ ἀνθρώπου, ἃ ὁ ὅποιος ἐσπερε καλὸν σπέρμα·⁵⁷ Παραβολὴ ὀνομάζεται καὶ ὁ διαφορετικὸς τρόπος ὁμιλίας. Ὡς ἀνθρώπου, εἶπε αὐτὴν τὴν παραβολὴν εἰς αὐτοὺς, Ὁ ἀετός ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτερυγός, ἀετὸν ὀνομάζων τὸν βασιλέα. Παραβολὴ ὀνομάζεται ὁ τύπος καὶ ἡ εἰκὼν, ὅπως ἀκριθῶς ἀποδεικνύει ὁ Παῦλος λέγων: Μὲ πιστὶν⁵⁸ ὁ Ἀβραάμ προσέφερε τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερε αὐτός, ὁ ὅποιος ἐδέχθη τὰς ἐπαγγελίας⁵⁹ διὰ τοῦτο καὶ ὡς προτύπων αὐτὸν προσέφερε (διὰ τὴν θυσιασθῆ) δηλαδὴ ὡς τύπον καὶ ὡς εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Τὶ λοιπὸν ἐδῶ θέλει νὰ δηλώσῃ εἰς αὐτὸν τὸν ψαλμὸν ἢ παραβολὴ; 207 Α Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ διήγησις εἰς τὴν συνέχειαν ἀναφέρει: Ἐάν δὲ κάποι ἀνιγματοῦδὲ τὸν λόγον καὶ ἐάν ἔχη πολλὴν δυσκολίαν, οὕτε τότε νὰ παραστής διότι, διὰ νὰ διεγείρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ, τοῦτο κάνει, ἀλλωστε δὲ καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐκολία πολλοὺς εἰς τὴν ραθυμίαν ἀδύγει, διὰ τοῦτο παραβολικῶς ὁμιλεῖ. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς πολλὰς διδασκαλίας του ἐξέθετε διὰ παραβολῶν,⁶⁰ ἰδιαίτερας δὲ εἰς τοὺς μαθητὰς του ἀνέλυε αὐτάς. Διότι ἡ παραβολὴ διαχωρίζει τὸν ἀξιὸν ἀπὸ τὸν ἀνάξιον. Διότι ὁ μὲν ἀξιὸς ζητεῖ ἐπιμόνας νὰ διεκρινίσῃ τὰ λεγόμενα, ὁ δὲ ἀνάξιος τὰ παρατρέχει· Ἔ πρῶτα τὸ ὅποιον καὶ τότε ἐγίνετο. Διότι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι οὕτε ἀπὸ τὴν δυσκολίαν διεγυριζόμενοι εἰς ἐρώτησιν παρεκινούνητο. Τοιοῦτοτρόπως καθάλου δὲν ἐπρό-

51. Ψαλμ. 48, 15.
52. Ματθ. 1, 8.
53. Ματθ. 13, 24.
54. Ἰακ. 1, 11, 1-3.
55. Ψαλμ. 18, 19.
56. Ματθ. 1, 33-34.

σχεον εἰς τὰ λεγόμενα. Ἰκανὸν δὲ διὰ νὰ παρακινήσῃ εἰς συζήτησιν τοῦτο εἶναι, ὅταν κάποι εἶναι συσκοτισμένος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔκανε τοῦτο τότε καὶ με παραβολὰς ὡμίλει, ἐρεθίζων καὶ παρακινῶν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀκροάσεως, αὐτοὺς τοὺς εἶχον πέσει κάτω ἀπὸ τὴν ραθυμίαν ἐσπλωμένοι καὶ κοιμισμένοι. Ἀλλὰ οὕτε καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπρόσχεον. Οἱ μαθηταὶ ὅμως ἐκάθητο πλησίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ μολοντὶ ἠγνύον τὰ λεγόμενα, ἐπιμένον δι' αὐτὸ κατ' ἐξοχὴν, διότι τὰ ἠγνύον. Διὰ τοῦτο καὶ ἰδιαίτερας ἔκανε φανερὰς εἰς αὐτοὺς τὰς παραβολὰς. C Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς λέγει: Ἐὰ κλίνω τὸ οὖς μου εἰς τὴν παραβολὴν, θὰ ἐξηγήσω μὲ τὴν συνοδείαν ψαλτηρίου τὸ δύσκολον θέμα. Δύσκολον θέμα δὲ σημαίνει λόγος συσκοτισμένος καὶ ἀνιγματοῦδης, διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοῦ λέγει: Ἐὰ ὁμιλήσω ἀναλύων προβλήματα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.⁶¹ Διὰ τοῦτο καὶ ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ τοὺς λόγους του σοφίαν. λαμβάνων θάρρος ἀπὸ τὴν θεῖαν ἀποκάλυψιν. Διὰ τοῦτο καὶ μὲ τὴν συνοδείαν ψαλτηρίου, λέγει, φανεράναι τὴν πνευματικὴν ὄψιν τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν ἐπιφώτισιν τοῦ ἔγινε εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ μὲ τὴν συνοδείαν μουσικοῦ ὁσμῆτος κάνει τὸ κήρυγμα. καθιστῶν τοιοῦτοτρόπως εὐχάριστον τὸν λόγον. Εἶδες πόσον ὠραῖον κατεσκεύασε τὸ προίμιον. Ἐκάλεσε ἄνω τὴν οἰκουμένην, ἀπέβαλε, τὰς ἀνάμαλλας τῆς ζωῆς, D ὑπενθύμισε τὴν οὐσίαν τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἐταπεινώσε τὰ φρονήματα ὑπέσχετο, ὅτι θὰ εἶπῃ κάτι μέγα καὶ σπουδαῖον, εἶπε ὅτι τίποτα ἰδικόν του δὲν λέγει, ἀλλ' ἔσα ἀπὸ ἐκείνου ἦκουσε. Ἐκανε ὀπανιγμῶς, ὅτι ὑπάρχει πολλὴ ἀσάφεια εἰς τὸν λόγον καθιστῶν αὐτοὺς περισσότερο προσεκτικούς, Πνευματικὴν σοφίαν ὑπέσχετο ὅτι θὰ μᾶς διδάξῃ, τὴν ὅποιαν εἶγες ἀποκτήσει διὰ συνεχοῦς μελετημένης σκέψεως. Ἄς προσέχωμεν λοιπὸν καὶ ὡς μὴ πρέχοντες ἐπιπολαίας. Διότι ἐάν εἶναι σοφὸς ὁ λόγος καὶ παραβολὴ καὶ πρόβλημα, ὑπάρχει ἀνάγκη ἀφυπνισμένης διανοίας.⁶² Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ συμβουλευτικὸς λόγος καὶ ποῖον τὸ πρόβλημα καὶ ποῖα ἡ παραβολὴ καὶ ποῖα ἡ σοφία, E διὰ τὴν ὅποιαν ἠκούσαμεν ὅτι κατέρχεται ἀνωθεν; Πρὸς τί νὰ φοβῶμαι, λέγει ὁ ψαλμωδὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν ποιηρῶν; Ἄλλος λέγει, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ποιηροῦ. Ἄλλος

60. Ψαλμ. 77, 2.

τοῦ κακοῦ. Ὁ Σάρας λέγει, Ρά. Φοβοῦμαι μήπως αὐτοὶ ποὺ ἀκούον τὴν ἀνομιαν, ἀφοῦ πλήξουν τὴν ἀπροφύλακτον πτέρναν μου, μὲ περικυκλώσουν ἀπειλητικῶς, Ἄλλοι, τῶν ἰγνῶν μου. Ὁ δὲ Ἐβραῖος λέγει, Ἄδὸν ἀκούσθησθε ἰσοφθουεῖ. Εἶδες πῶς πρόβλημα καὶ ἀνίγμια καὶ σκοτεινὸς ὁ λόγος εἶναι καὶ πολλὴ ἡ ἀσάφεια; Ἄλλ', ἐάν νομίζης,¹² Ἄ προηγουμένως ἄς προσπαθήσωμεν νὰ μάθωμεν ποῖαν λέγει πονηρὰν ἡμέραν. Ποῖαν λοιπὸν ἀνιγθῶς ἡ Γραφή καλεῖ πονηρὰν ἡμέραν; Τὴν ἡμέραν τῶν συμφορῶν, τῶν τιμωριῶν, τῶν δυσκόλων περιστάσεων. Τοῦτο καὶ ἄλλοῦ λέγει: Μακάριος ἐκεῖνος ὁ ὅστις βλέπει μὲ στοργὴν τὸν πτωχὸν καὶ τὸν πένητα· κατὰ τὴν πονηρὰν ἡμέραν θὰ λυτρώσῃ αὐτὸν ὁ Κύριος." Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ μέλλουσα, ἡ φοβερά ἐκεῖνη, ἡ ἀφόρητος (ἡμέρα) διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς. Εἶδες πρῶτην προδρόμῳ τῆς ἀνώτατα εὐρισκομένης φιλοσοφίας καὶ πῶς σοῦ δίδει διευκρινίσεις ὁ λόγος, δηλαδὴ ποῖα μὲν σημεῖα εἶναι ἀξία φόβου, ποῖα δὲ περιφρονήσεως; Διότι ἐάν κανεὶς δὲν κἀνὴ αὐτὸν τὸν ἀριστὸν διαχωρισμὸν, ὡσάν ἀκριβῶς νὰ περιφέρεται εἰς θαθὺ σκότος καὶ σύγχυσις πραγμάτων, εὐρίσκειται εἰς μεγάλην δυσκόλιαν κατανόησεως τοῦ λόγου. "Ἄν δὲν κάνωμεν διαχωρισμὸν, Β οὐκ ἐπιτελεῖται μὲ τὸ ποῖον μὲν πρέπει νὰ φοβοῦμεθα, ποῖον δὲ νὰ μὴ ὑπολογίζωμεν καθόλου, πολλὴ θὰ εἶναι ἡ πλάνη εἰς τὴν ζωὴν μας, πολὺς ὁ κίνδυνος. Διότι εἶναι γνώρισμα ὑπερβολικῆς παραφροσύνης νὰ φοβοῦμεθα ὅσα δὲν εἶναι ἀξία νὰ μᾶς φοβίζου, νὰ περιγελάωμεν δὲ ὅσα εἶναι ὀρθὸν νὰ φοβοῦμεθα. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον καὶ οἱ ἄνδρες διαφέρουν ἀπὸ τὰ παιδιά, διότι ἐκεῖνα μὲν ἐπειδὴ ἔχουν ἀτελὴ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τὰς προσωπίδας φοβοῦνται καὶ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἔχουν περιβληθῆ ἀσέκον ποῦ προκαλεῖ φόβον, τὸ νὰ ὑβρίζουν δὲ τὸν πατέρα τῶν ἢ τὴν μητέρα τῶν καθόλου ἀξιολογῶν δὲν θεωροῦν. Καὶ εἰς τὴν φωτιὰν μὲν εὐκόλως πηδοῦν, λυγάρια ἀναμμένα καὶ μερικoὺς κρότους φοβοῦνται, ἐνῶ τίποτα φοβερόν δὲν περικλείου αὐτά. Οἱ ἄνδρες δὲ μὴ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν σπέρνεται νὰ παρατηρήσῃ μὲ φόβον. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ εἶναι περισσότερον ἀνήτοι ἀπὸ τὰ παιδιά, αὐτὸν τὸν διαχωρισμὸν κάνει ὁ ψαλμωδὸς καὶ λέγει, C ποῖα πρέπει νὰ φοβοῦνται, ὅχι τὰ εἰς τοὺς πολλοὺς φαινόμενικῶς φοβερά, τὴν πενίαν ἐννοῶ καὶ τὴν ἑλληψιν δόξης

11. Ψαλμ. 40, 1.

καὶ τὴν νόσον (διότι αὐτὰ εἰς τοὺς πολλοὺς ὄχι μόνον φοβερά ἀλλὰ καὶ πολὺ θλιβερά καὶ φορτικὰ εἶναι ἀλλὰ τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐννοεῖ), ἀλλὰ τὴν ἀμαρτίαν μόνον· διότι αὐτὸ σημαίνει: Ἡ ἀνομιὰ τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με. Τοῦτο λοιπὸν ἀποτελεῖ ἀιγιματώδη λόγον, διότι εἶναι νέος καὶ παράξενος τρόπος ἐκφράσεως. Διότι τελείως νέος καὶ παράξενος εἰς τοὺς πολλοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι ὅταν λέγῃ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς φοβίζῃ τίποτα ἀπὸ τὰ λυπηρὰ τῆς παρουσίας ζωῆς. ID Τί λοιπὸν φοβοῦμαι, λέγει, κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν πονηρὰν; "Ἐν μόνον, μήπως ἡ παρουσιὰ τῆς ἀμαρτίας μὲ περικυκλώσῃ εἰς τὸν ὄραον τῆς ζωῆς μου. Γνωρίζει δὲ ἡ Ἁγία Γραφή πτέρναν νὰ ὀνομάζῃ τὴν ἀπάτην. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἔτρωγεν ἀπὸ τοὺς ἄρτους μου μαζί μου, λέγει ὁ ψαλμωδός, ὕψωσε τὴν πτέρναν του καὶ κατέφευγεν ἐναντίον μου λάκτισμα.¹³ Καὶ πάλιν ὁ Ἡσαὺ ἔλεγεν περὶ τοῦ Ἰακώβ: Διὰ δευτέραν φορὰν μὲ τὴν πτέρναν του μοῦ ἔδωσε ἔλασιν λάκτισμα.¹⁴ Διότι τοιοῦτον πράγμα εἶναι ἡ ἀμαρτία ἀπατηλὸν καὶ ἱκανὸν νὰ μᾶς ἀπορροφήσῃ ὀλοκληρωτικῶς. Αὐτὴν, λέγει, φοβοῦμαι τὴν ἀμαρτίαν ποῦ μὲ ἐλαπατᾷ καὶ μὲ περικυκλώνει. E Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τὴν ὀνομάζει εὐκόλως ἐμφανιζομένην¹⁵ εἰς κάθε περιστάσιν, φανερόντων αὐτὴν ποῦ συνεχῶς περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον εὐκόλως καὶ συντόμως. Εἰς μὲν λοιπὸν αὐτὰ τὰ δικαστήρια πολλὰ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι καὶ τὴν ἐκ χρημάτων περιουσίαν καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸν ὀδίκον ἐπιχειρησμὸν τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἀπάτην. Ἐκεῖ δὲ τίποτα δὲν εἶναι τόσο μόνον φοβερόν ὅσον ἡ ἀμαρτία, διότι ἀπὸ παντοῦ περικυκλώνει αὐτοὺς ποῦ συλλαμβάνει, ἀσφυκτικώτερον ἀπὸ τὰ στρατόπεδα. Πρέπει μὲν λοιπὸν τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, ὥστε νὰ μὴ περικυκλωθῶμεθα ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ, ὅταν ἴδωμεν αὐτὴν ὅτι θέλει.¹⁶ A νὰ μᾶς περισφύξῃ, νὰ διαφεύγωμεν τὰς λαθῆς τῆς, πρῶγμα τὸ ὅποιον οἱ γεννοῖσι ἐκ τῶν στρατιωτικῶν κάνουν. "Ἄν ὤμως (τύχη) καὶ κυριεθῶμεν, (πρέπει) νὰ διακόπτωμεν ταχέως αὐτὴν, πρῶγμα τὸ ὅποιον καὶ ὁ Δαυὶδ¹⁷ ἔπραξεν, ἀφοῦ ἔκοιμεν τελείως αὐτῆς τὴν δύναμιν διὰ τῆς μετανοίας. Διότι ἐκυκλώθη μὲν ὀι' αὐτῆς, ἀλλὰ ταχέως

12. Ψαλμ. 40, 10.

13. Γεν. 27, 85.

14. Ψαλμ. 18, 1.

15. Β' Κορ. 12, 18.

τὴν διέφυγεν. Αὐτὸς ποῦ αὐτὸ ἐφοβήθη, τίποτα ἄλλο δὲν θὰ φοβῆθῃ ποτέ, ἀλλὰ θὰ περιγελάσῃ ὅλα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν τὰ χρηστά, θὰ περιφρονῆσῃ τὰ λυπηρά, ἐπειδὴ ὁ φόβος μόνον ἐκεῖνος θὰ ταράσῃ τὴν διανοίαν του. Διότι τίποτα, τίποτα ἀπὸ τὰ ἄλλα δὲν εἶναι φοβερὸν, εἰς αὐτὸν ποῦ ἔχει κάμει κτήμια τοῦ αὐτὸν τὸν φόβον, οὔτε αὐτὴ ἡ συγκεφαλαίωσις ὄλων τῶν φοβερῶν, Ἐ δηλαδή ὁ θάνατος, παρὰ τοῦτο μόνον. Πῶς; Διότι εἰς τὴν γέενναν παραδίδει, διότι εἰς τὰς ἀθανάτους ὀδηγεῖ τιμωρίας. Τοῦτο πάλιν ἐὰν κατορθωθῇ ὅλην τὴν ἀρετὴν γενικῶς εἰσάγει εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἄνολογισοι λοιπὸν πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ μὴ ὑπερφηανεύωμεθα ἀπὸ τὰ χρηστά, νὰ μὴ ταπεινωθῶμεθα ἀπὸ τὰ λυπηρά, οὐθεμίαν σημασίαν νὰ δίδωμεν εἰς τὰ παρόντα, εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ νὰ ἀπαθλεύωμεν, ἐκείνην τὴν ἡμέραν νὰ ἀναμείνωμεν, μὲ τοιοῦτον φόβον (συνεχῶς) νὰ ζῶμεν μαζί. Ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἄγγελος θὰ εἶναι, ἐπειδὴ τοῦτο μόνον φοβεῖται, ἐκ τῶν ἄλλων δὲ τίποτα (δὲν φοβεῖται). Διότι τίποτα ἄλλο δὲν θὰ φοβῆθῃ ἀνὰ τοῦτο μόνον φοβήται, ὅπως πρέπει νὰ φοβῆται. Ὅπως θεοφίως λοιπὸν ὁ μὴ φοβούμενος τοῦτο, C εἰς πολλὰ φοβερά θὰ ὑποπέσῃ. (Ποῖοι εἶναι αὐτοί;) Ὅσοι ἔχουν πεποιθῆσαι εἰς τὴν κοσμηκὴν, δυνάμιν των καὶ οἱ ὅποιοι κομψῶνται διὰ τὸ πλῆθος τοῦ πλοῦτου των. Ἄλλος (λέγει) Ὅσοι ἀλαζονεύονται. Ὅστε καὶ ὁ προσφιλέτερος ἀδελφός των ἡμπορεῖ νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ, καὶ θὰ τοὺς λυτρώσῃ οἰοσθῆποτε ἕνως ἄνθρωπος; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δώσῃ εἰς τὸν θεὸν ἐξιλαστήριον προσφορὰν διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τίμημα, μὲ τὸ ὅποιον νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν του. Καὶ ποῖον σχέον ἔχουν αὐτὰ μὲ τὰ προηγούμενα; Θὰ εἴπῃ κανεὶς. Μεγάλῃν μὲν λοιπὸν ἔχουν καὶ συνεχῆ καὶ πολὺ μὲ τὰ προηγούμενα συνδεμένῃν. Διότι, ἐπειδὴ περὶ δικαστηρίου γίνεται ὁ λόγος ἐπὶ αὐτῷ καὶ περὶ τῶν φοβερῶν ἐκεῖνον εὐθύνων καὶ τῆς ἀμερολήπτου ψήφου τῆς κρίσεως. Πολλοὶ δὲ εἰς τὰ ἐδῶ δικαστήρια τὸ δίκαιον κατέστρεψαν καὶ δικαστὰς ἐξηγόρασαν καὶ διέφυγον τὴν δίκαιαν τιμωρίαν. D Διακηρῦττων ἐκείνης τῆς ψήφου τὸ ἀμερολήπτου καὶ τὸν φόβον αὐξάνων, τὸν ὁποῖον προηγουμένως ἀνέφερε, αὐτὰ προσέθεσε, ἀποδεικνύων, ὅτι κολλῶς εἶπεν ὅτι ἕνα φόβον πρέπει νὰ φοβούμεθα, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἄλλον δὲ κατένενα. Διότι ἐκεῖ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταστρέψῃ κανεὶς τὴν δικαιοσύνην μὲ τὰ χρήματα, οὔτε ἀφοῦ προσφέρῃ

δῶρα νὰ ἀρπάσῃ τὸν ἑαυτὸν του μακρὰν τῆς γέννης οὔτε προστασία καὶ δικηγορικὴ ὑπεράσπισις σώζει οὔτε τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὰ παρόμοια. Καὶ ἐὰν, λοιπὸν, πλούσιος ἴσται, καὶ ὄν ἰσχυρὸς ἄρχων καὶ ὄν εἰς κάποιον γνώριμος, ὅλα αὐτὰ τυχεῖα καὶ μάταια. Ἐκ τῶν ἔργων του ἕκαστος ἐκεῖ καὶ τιμωρεῖται καὶ στέφανον νίκης λαμβάνει. Διότι καὶ ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λαζάρου¹¹ πλούσιος, πάρα πολὺ πλούσιος ἦτο, ἀλλὰ εἰς τίποτα ὁ πλοῦτος του δὲν τὸν ὠφέλησε. E. Καὶ οἱ πάντες παρθένοι¹² ἔχουν γνωρίμους τὰς ἀλλὰς, πάντε παρθένοισι¹³ ἔχουν γνωρίμους τὰς ἀλλὰς, πάντε παρθένοισι. Διότι ἔν μόνον εἶναι ἐκεῖ τὸ ζητούμενον. Σεῖς λοιπὸν, λέγει, οἱ ὅποιοι ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν πλοῦτον σας καὶ οἱ ὅποιοι ἀσκέετε ἐξουσίαν, τυχεῖως καὶ ματαίως ὑπερφηανεύεσθε. Διότι δὲν θὰ διαπεράσῃ μαζί σας εἰς ἐκεῖνον τὸ δικαστήριον ἢ ἐκ χρημάτων περιουσία σας, οὔτε ἡ δύναμις τῆς ἐξουσίας σας ἀλλὰ οὔτε φιλία καὶ συγγένεια, οὔτε ἄλλο τίποτα ἐκ τῶν τοιούτων θὰ σὰς λυτρώσῃ. Δὲν εἶναι δυνατόν ἐκεῖ, ἀφοῦ καταθῆλῃ κανεὶς χρήματα ἢ ἄλλον¹⁴ ἐξιλαστήριον τρόπον ἢ τίμημα διὰ τὴν ψυχὴν του, νὰ σωθῇ ποτέ. T¹ λοιπὸν εἶναι αὐτὸ ποῦ λέγει ἡ Γραφή ὅτι: Κάνετε φίλους σας ἀνθρώπους ἐκ τοῦ ἀδίκου μαμωνᾶ,¹⁵ διὰ νὰ σὰς ὑποδεχθοῦν εἰς τὰς αἰωνίους μόνας; T² λοιπὸν σημαίνει αὐτὸ ποῦ εἶπε λέγθῃ; Καθόλου ἀντίθετον οὔτε ἀντιστρατευόμενον εἰς τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ πάρα πολὺ συμφωνον. Διότι ἐδῶ φίλους πρέπει νὰ κάνωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, οἱ ὅποιοι νὰ διαμιθροῦσιν χρήματα, νὰ ἐξοδεύουν τὰς περιουσίας των εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἐπομένως διὰ τίποτα ἄλλο ἐδῶ δὲν κάνει ὀκαινισμόν, παρὰ διὰ γενναῖον ἐλεημοσύνην. Ὅστε, ἐὰν φθάσῃς ἐκεῖ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, χωρὶς νὰ κάνῃς τίποτα ἀπὸ αὐτὰ, κανεὶς δὲν θὰ σὲ προστατεύσῃ. Διότι οὔτε ἡ φιλία ἐκεῖνων μὰς προστατεύει, B ἀλλὰ ἐὰν γίνωμεν φίλοι διὰ τοῦ μαμωνᾶ. Διὰ τοῦτο προσέθεσε: Φίλους διὰ τοῦ μαμωνᾶ, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὰ τὰ ἔργα σου θὰ λυπηθῇ ἢ ἐλεημοσύνη, ἢ φιλανθρωπία, ἢ προσφορὰ τιμῆς ἐμπράκτως πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Λοιπὸν, ὅτι θεοφίως οὔτε ἡ συγγένεια, οὔτε ἡ φιλία ὠφελεῖ εἰς κάτι χωρὶς τῶν ἔργων, ἀκούσε τί λέγει ὁ προφήτης: Ἐὰν

11. Λουκ. 16, 20.
12. Ματθ. 23, 1-18.
13. Λουκ. 16, 9.

σταθούν ως προστάται ὁ Νῶε¹⁹ καὶ ὁ Ἰώθ καὶ ὁ Δαυὶδ, τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας τῶν δὲν πρόκειται νὰ λυτρώσων. Καὶ διατὶ λέγω εἰς τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον θεοβίως καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν καθόλου, δὲν ὠφέλησε ἢ φιλία; Πόσον λοιπὸν δὲν ὠδύρετο καὶ πόσον δὲν ἐθρήνησε ὁ Σαμουὴλ²⁰ καὶ ὅμως τὸν Σαοὺλ δὲν κατάρθωσε νὰ λυτρώσῃ; Πόσον δὲ καὶ ὁ Ἱερεμίας²¹ δὲν προσηχρήθη καὶ τοὺς Ἰουδαίους καθόλου δὲν ὠφέλησεν; Ἀλλὰ καὶ κατηγορήθη διότι προσήγετο. C Καὶ διατὶ ὀπωρεῖς, διότι ὁ Ἱερεμίας καθόλου δὲν ὠφέλησεν, ὅπου θεοβίως οὐτε περὶ τοῦ Μωϋσέως δὲν ἀναφέρει, ἐάν κατ' ἐκεῖνο τὸ τμήμα τοῦ χρόνου ἦτο ἰσχυρός, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃ νὰ σώσῃ τοὺς τότε Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἔγινε μέτοχος τῆς κακίας, καὶ τίποτα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ τοὺς δὲν προσέφερον ὡς βουσίαν; Πόσον πολὺ δὲν ἐθρήνη διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὁ Παῦλος, λέγων: Ἀδελφοί, ἡ μὲν σφοδρὰ ἐπιθυμία τῆς καρδίας μου καὶ ἡ δέησίς μου πρὸς τὸν Θεὸν δι' αὐτοὺς, εἶναι διὰ τὴν σωτηρίαν τοὺς.²² Τί λοιπὸν κατάρθωσεν ἢ δέησίς του; Τίποτα. Καὶ διατὶ λέγω δέησις, ἐνῶ θεοβίως καὶ ἀνάθεμα ἤχητο²³ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος πρὸς χάριν τοὺς; D Τί λοιπὸν; Περὶττα εἶναι αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων; Καθόλου, ἀλλὰ καὶ μεγάλην δύναμιν ἔχουν, διὰ αὐτάς καὶ σὺ ἐσθῆς. Τοιοῦτοτρόπως ἀνέστησε τὴν Ταθιθά²⁴ ὁ Πέτρος, ὅχι μόνον μετὰ τὴν προσευχὴν του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς ἐλεημοσύνας ἐκέλιψε. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν προστάται ἄλλων μετὰ τὰς προσευχὰς τῶν ὁ ἁγίων. Καὶ τοῦτο μὲν ἐδῶ ἰσχύει ὅπου τὰ ἀκρίματα τῶν ἁγίων καὶ τὰ παλαιώματα ἐδρίσκονται, ἐκεῖ ὅμως τίποτα ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα μόνον πραγματοποιεῖται ἡ σωτηρία. Πάρα πολὺ δὲ κατὰ τὴν γνάμην μου καὶ διακαμφθεὶ τοὺς πλουσίους ἐδῶ καὶ τοὺς ἀλαζόνιας. Διότι, δὲν εἶπε, ὅσοι ἔχουν χρήματα, οὐτε ὅσοι κατέχουν δυνάμειν, Ἐ ἀλλὰ, ὅσοι ἔχουν ἀκλόνητον πεποιθῆσθαι εἰς τὸ πλῆθος τοῦ πλούτου τῶν καὶ ὅσοι καυχῶνται διὰ τὴν δύναμίν των, καταγελῶν αὐτάς καὶ ἐπιπλήττων διότι εἰς σκιάς ἔχουν ἐμπιστοσύνην καὶ διὰ καπνὸν μεγαλοφρονούν. Καὶ καλῶς εἶπε, τμήμα διὰ τὴν λυτρώσιν τῆς ψυχῆς του δὲν θὰ δώσῃ.

19. Ἰακωβ. 14, 14-18.
20. Α' Βασίλ., 15, 35.
21. Ἱερμ., 14, 7.
22. Ρωμ., 10, 1.
23. Ρωμ., 9, 3.
24. Πράξ., 9, 36.

Διότι τμήν τῆς ψυχῆς δὲν ἀποτελεῖ οὐτε ὄλος ὁ κόσμος. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγε, εἰς τί ὠφελείται ὁ ἄνθρωπος ἐάν τὴν κόσμον ἔδωκεν κέρδιον, ὡς πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ δὲ ἰημιώθῃ;²⁵ 211 Α Διὰ νὰ μάθῃς δὲ οὐτε ὄλος ὁ κόσμος τὴν τιμὴν τῆς ψυχῆς ἀποτελεῖ, ἀκούσε καὶ περὶ τῶν ἁλίων ἁγίων τί λέγει ὁ Παῦλος: Περιεπλανῶντο²⁶ ἐνδεδυμένοι προβατοδέρματα καὶ γιβοδέρματα, στερούμενοι, θλιθόμενοι καὶ κακοπαθοῦντες, πρὸς τοὺς ὁποίους (ἁγίους ἄνδρας) δὲν ἦτο ἀξίως δολόκληρος ὁ κόσμος. Διότι διὰ τὴν ψυχὴν ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος. Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς δὲν θὰ προετίμα κάποιος πατὴρ τὴν οἰκίαν ἀντὶ τοῦ τέκνου του, τοιοῦτοτρόπως οὐτε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ἀντὶ τῆς ψυχῆς ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη ἔργων καὶ κατορθωμάτων. Θέλεις νὰ μάθῃς πόση εἶναι ἡ ἀξία τῶν ψυχῶν μας; Προτιθέμενος αὐτὴν νὰ λυτρώσῃ ὁ Μονογενὴς Υἱός, οὐτε τὸν κόσμον ἔδωκε, οὐτε ἄνθρωπον, οὐτε τὴν γῆν, οὐτε τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ τὸ τίμιον αἷμα του. B Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: Ἐξηγοράσθητε ἀντὶ μεγάλης τιμῆς, μὴ γίνεσθε βούλοι ἀνθρώπων.²⁷ Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς; Ἐπομένως ὅταν αὐτὴν ποὺ ἐξηγοράσθη μετὰ τὴν ἐξαγοράσῃς; Διότι ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, καθόλου πᾶς δὲν ἀπονήσκει²⁸ Εἶδες τὴν πολυτέλειαν τῆς τιμῆς; Εἶδες τὴν ἀξίαν τῆς ψυχῆς; Μὴ λοιπὸν τὴν περὶ φρονῆς, ὥστε ἀγαθῶν τῆς ἁμαρτίας νὰ τὴν κἀνης. Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ νὰ ζῆσῃ μέχρι τέλους τῶν αἰώνων. Ἄλλος ἐρμηνευτὴς λέγει: Καὶ ἀνεπαύθη αἰωνίως. Ἄλλος λέγει: Ἀφοῦ ἀνεπαύθη εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, θὰ ζῆσῃ διαρκῶς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. Διότι, ἀφοῦ ὁμίλησε περὶ τῶν πλουσίων C, ἀφοῦ ὁμίλησε περὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐξουσιαστῶν καὶ ἀπέδειξεν ὅτι οὐδὲν κέρδιον ἀπὸ ἐκεῖ ὑπάρχει, ὁμίλει ἐν συνεχείᾳ καὶ περὶ ἐκεῖνων ὁ ὅποιοι ἔχουν ζῆσι μετὰ ἀρετῆν, μετὰ κόπον καὶ ταλαιπωρίαν, ἀλείφον μετὰ ἔλαιον τοὺς ἀθλητὰς τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας ὥστε νὰ ἠμποροῦν ἐπιβελίωτερον νὰ ἀγωνίζονται. Λοιπὸν, μὴ μοὶ λέγῃς τοῦτο, ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ὅτι θηλοδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ κατασθῆθῃ κόσμος καὶ μόθος ἀλλὰ ἀναλογίσου τὸν

25. Ματθ., 16, 26.
26. Ἱερμ., 11, 37-38.
27. Α' Κορινθ., 7, 23.
28. Ρωμ., 6, 9.

καρπόν, ότι δηλαδή άνθρωποςθάνατος γίνεται, ότι ζωήθάνατος θα τον διαδεχθή, ζωή ή οποία δεν έχει τέλος. Πόσον λοιπόν καλύτερον είναι, αφού ελίγον έδω κοπίσσωμεν, να απολαύσωμεν αιωνίαν άνεσην περρά, αφού χαρισθώμεν ελίγον εις τον έαυτον μας, να εύρισκώμεθα εις συνεχείς δόνας; Έπειτα αποδεικνύων ότι όχι μόνον εκεί εύρίσκεται ή προγευσις των θρασειών, D συμπληρώνει λέγων: Δεν θα ίδη λοιπόν την φθοράν και διάλυσιν του μνηματός του όταν θα ίδη και αυτός τους σφούς να αποθήσκουν χωρίς ή σοφία τους να τους αφέλη εις τίποτα. Έπομένως μη μου λέγης, ότι μόνον διά τα μέλλοντα όμιλεις. Έδω σοδ έδω τα άνεχρα, μάλλον δε αυτόν τον άρραβώνα και τα έπαθλα. Πώς και με ποιον τρόπον; Διότι εκείνος που μετέρχεται την αληθή φιλοσοφίαν και ίσταται όρθος εις την έλπίδα των μελλόντων άγαθών, οτε και τον θάνατον θα θεωρήση θάνατον· αλλά βλέπων εμπρός εις τους οφθαλμούς του τον νεκρόν να εύρίσκεται εξαπολωμένος, δεν θα πάθη ό τοιαύτων φρονημάτων άνθρωπος δι.τι παθαίνου οι πολλοί, ανολογίζόμενος τους στεφάνους, τα θρασειά, τα άνεχροραστα άγαθά, E δσα οφθαλμός δεν ειδε, οδς (άνθρώπου) δεν ήκουσε, την ζωήν εκείνην, την σύνδεσιν με τον χορόν των άγγελων. Όπως ακριβώς θεοσώς ό γεωπόνος βλέπων τον κόκκον του σίτου να σαπίη, δεν χάνει τό θάρρος του, οτε γίνεται κατηφής, αλλά τότε κατ' έξοχήν χαίρει και είναι πλήρης εύφροσύνης, επειδή γνωρίζει ότι τό σάπιμα εκείνο άρχη γίνεται καλύτερας γεννήσεως και προϋπόθεσις περισσότερας παραγωγής. Τοιοϋτοτρόπως και ό δικαιοσ, ό οποίος λαμπρύνεται με τα κατορθώματά του και την βασιλείαν των ούρανών καθ' έκαστην ήμέραν άναμένει με νοσταλγίαν, όταν ίδη τον θάνατον πρό των οφθαλμών του να εύρίσκεται, δεν γίνεται έξω φρενών όπως οι πολλοί, οτε φοβείται και ταράσσεται. Διότι γνωρίζει ότι ό θάνατος, εις δρους συμφώκος προς τό θέλημα του Θεου έχουν ζήσει, είναι μεταφορά προς τα καλύτερα ²¹² A και αποδημία προς τα άνώτερα και δρόμος προς τους στεφάνους. Ποίους δε λέγει σοφούς; Όχι τους πραγματικούς σοφούς, αλλά τους θεωροικμένους ως σοφούς. Μοι φαίνεται δε ότι σοφούς λέγει τους έξω της αληθούς πίστεως εύρισκομένους και της Εκκλησίας διακομωδών αυτούς και έδω, διότι ενώ εθεωροϋντο σοφοί, έπαθον μωρίαν, διότι τίποτα περί της αναστάσεως δεν κατενόησαν διά της φιλοσοφίας των.

Όταν λοιπόν ίδη τους φιλοσόφους εκείνους να χάνονται, να θρηνοϋν, να χύνουν άφθονα δάκρυα, με γοεράς φωνάς να απομακρύνονται από της βασιλείας των Ούρανών, τότε αυτούς τίποτα παρόμοιον δεν θα πάθη, αλλά άνώτερος θα είναι διά να μη πλήγεται εκ των τοιαύτων θελών, επειδή εύρίσκεται εις την όρθην πίστιν ένεκα των χρηστών ελπίδων του και επειδή γνωρίζει ότι ή φθορά αυτή δεν είναι διάλυσις της ούσίας του ανθρώπου, B αλλά της θνητότητας εξαφάνισις και καταστροφή της φθοράς. Διότι αυτός ό θάνατος δεν καταστρέφει τό σώμα, αλλά εξαφανίζει την φθοράν. Ότε ή ούσία θεοσώς του ανθρώπου μένει ή αυτή, άνεστημένη πάλιν με περισσότερον δόξαν, αλλά όχι εις πάντας. Διότι ή μέν ανάστασις θα γίνη κοινή εις όλους, ή ένδοξος όμως ανάστασις εις εκείνους οι οποίοι συμφώνως προς τό θέλημα του Θεου έχουν ζήσει. Μαζι και ό άφρων και ό άνόητος θα γαθοϋν και θα εγκαταλείβουν εις τους ξένους τον πλάτον των. Και οι τάφοι των θα είναι αι μόνιμοι κατοικίαι των αιωνίως· αυτοί θα είναι αι σκηναί των εις τάς όποιάς θα παραμένουν εις όλους τάς γενεάς. Έγραμαν τα δνόματά των επί των κτημάτων των νομίζοντας ότι θα κατείχον αυτά αιωνίως. Άλλος λέγει: Όσα εύρίσκονται έντός των οικιών των, C τοιοϋτοτρόπως θα παραμένουν αιωνίως. Άλλος: Αί σκηναί αυτών που θα παραμένουν εις όλους τάς γενεάς, αφού έπέγραφον τα δνόματά των εις τα κτήματα. Ό δε Έθραίος, Άλκαβοιμώθ, τοϋτο ειπεν.

Είδες πώς όχι από τα μέλλοντα αλλά από τα έδω συμβαινόντα συμπερνάει τάς κακίας και τάς πλεονεξίας και οδηγεί σταθερώς προς την άρετήν διαλύων την μονιάδη έπιθυμίαν προς τα χρήματα και δνομάζων ανόητους τους φοβισμένους από τας παρούσας δυσκόλους περιστάσεις και αποδεικνύων τοϋτο διά των πραγμάτων. Διότι, ποιον πράγμα, ειπέ μου, είναι περισσότερον ανόητον από τον άνθρωπον που κοπιάζει και ταλαιπωρείται και συγκεντρώνει τόσα πολλά, ώστε και άλλοι να απολαβάνουν τους κόπους του; D Τι δε είναι χειρότερον από αυτήν την ματαιοπονίαν, όταν αυτός μέν απέληθ από την παρούσαν ζωήν, αφού σταματήσει να χύνη τους ιδρώτας και αφού υπομεινη πολλούς κόπους, εις άλλους δε να προσφέρει την άπόλαυσιν, και μάστιγα οτε εις μερικους οικείους του και γνωρίμους, αλλά και πολλούς εις τους αντιθέτους του και έχθρους του; Διά τοϋτο δεν

εἶπε «εἰς ἄλλους», ἀλλὰ «εἰς ξένους θὰ ἐγκαταλείψουν τὸν πλοῦτον των». Τί θὰ σημαίνει: Μαζὶ ὁ ἄφρων καὶ ὁ ἀνόητος θὰ χαθοῦν; Μαζὶ μὲ ὅσα προηγουμένως ἔχουν λεχθῆ τὸ ἀναφέρει. Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι ἀνακινεῖ Ἐ τὸν λόγον περὶ τῶν ἀσεβῶν, τῶν φοβισμένων ἀπὸ τῆς δυσκολίας τῆς παρούσης ζωῆς καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν τῆς μελλούσης ζωῆς, ὀνομάζων αὐτοὺς καὶ ἐδῶ ἀνόητους. Διότι ἐάν νομίζης ὅτι τίποτα μετὰ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν δὲν ὑπάρχει, διὰ ποῖον λόγον κατακόπτεις τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ταλαιπωρεῖσαι, συνάγων ἀναριθμητὰ ἀπὸ παντοῦ χρήματα, καὶ τοὺς μὲν κόπους ὑπομένεις, δὲν μετέχεις δὲ τῆς ἀπολαύσεως; Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν εἶναι αἱ κατοικίαι των αἰωνίως. Τοῦτο κατὰ τὸ φρόνημα αὐτῶν λέγει: Αἱ σκηναὶ αὐτῶν θὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ τάφοι ποὺ θὰ μείνουν εἰς ὅλας τὰς γενεάς, ἐπέγραψαν τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ κτήματά των.²¹³ Α Τί χειρότερον εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἀνοησίαν των, τὸ νὰ θεωροῦν τοὺς τάφους των διαρκῆ κατοικίαν, τὸ νὰ ἐπιδεικνύουν φιλοτιμίαν διὰ τὰ πρόσκαιρα; Πολλοὶ ἀληθῶς πολλάκις τοὺς τάφους κατεσκεύασαν λαμπροτέρους τῶν οἰκιῶν των. Διότι ἢ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν κοπάζουν καὶ ταλαιπωροῦνται ἢ (ταλαιπωροῦνται) σπαταλῶντες αὐτὰ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ τὰ ὅποια καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὸν σκόληκα καὶ τὴν σκόνην. Διότι τόσο μικρὰ εἶναι ἡ φρόνησις αὐτῶν ποὺ δὲν ἐπιτίθουν καθόλου εἰς τὴν μελλούσαν ζωὴν. Ἀλλὰ ἐδῶ μοῦ ἔρχεται νὰ ἀναστεινάω, διότι πολλοὶ καὶ ἐξ ἐκείνων ποὺ ἐλπίζουν εἰς τὴν μελλούσαν ζωὴν, ὡς πρὸς τοῦτο μιμοῦνται ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν καμμίαν ἐλπίδα διὰ τὰ μέλλοντα, οἰκοδομοῦντες τάφους καὶ κατασκευάζοντες λαμπρὰ νεκρικὰ μνημεῖα Β καὶ κρόπτοντες εἰς τὴν γῆν χρυσὰ νομίσματα καὶ εἰς ἄλλους τὰς περιουσίας των κληροδοτοῦντες, κατὰ τοῦτο χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους ἀποδεικνύομενοι. Διότι αὐτὸς ὁ ὅποιος τίποτα δὲν ἀναμένει μετὰ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, ἂν καὶ οὐτὸς παραλόγως δρᾷ, ὅμως, ἐπειδὴ τίποτα δὲν ἀναμένει, διὰ τὰ παρόντα ἐπιδεικνύει μεγάλην φιλοτιμίαν. Σὺ δὲ, ἄνθρωπε, ποὺ γνωρίζεις τὴν μελλούσαν ζωὴν καὶ τὰ ἀνεγκραστὰ ἐκεῖνα ἀγαθὰ, συμφωνῶς πρὸς ἐκεῖνον τὸ εὐαγγελικὸν ρητὸν ὅτι «Τότε οἱ δίκαιοι θὰ ἀστράψουν καθὼς ὁ ἥλιος»²¹⁴ ποῖας συγγνώμης θὰ τύχῃς; ποῖας ἀπολογίας; Ποῖαν δὲ

20. Ματθ. 13, 49.

δικαίως δὲν θὰ ὑποστῆς τιμωρίαν, ὅλα τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ κατασπατάλῶν εἰς τὴν σκόνην, εἰς τὴν στάχτην, εἰς τὰ μνημεῖα, εἰς τοὺς ἀντίθετους, Γ εἰς τοὺς ἐχθρούς; Ἐπίγραμμα τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ κτήματά των. Ἰδοὺ καὶ ἄλλης ἀνοησίας παράδειγμα: Τὸ νὰ τοποθετήσουν τὰ ὀνόματά των εἰς τὰ οἰκοδομήματά των καὶ εἰς τοὺς ἀγίους καὶ εἰς τὰ λουτρά καὶ νὰ νομίζουν ὅτι ἀπολαύθηναι ἀπὸ αὐτῶ μείγιστον παρηγορίαν καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τὴν σκάν ἀντὶ τῆς ἀληθείας. Διότι ἐάν ἐπιθυμῆς νὰ μνημονεύσαι εἰς τὸ διηγεῖς, μὴ τοποθετῆς ὀνόματα, ἄνθρωπε, εἰς τὰ οἰκοδομήματα, ἀλλὰ ὅπως σημαίας κυτιρθωμάτων (ἀρετῆς), τὰ ὅποια καὶ κατὰ τὴν παρούσαν ζωὴν τὸ ὄνομά σου διατηροῦν καὶ πρὸς τὴν διὰ τὴν μελλούσαν ζωὴν ἀθάνατον τὴν ἀνάπαυσιν σου παρασχοῦσάν σου. Ἐάν ἐπιθυμῆς νὰ μνημονεύσαι καὶ ἐάν τὸ ἐπιθυμῆς σφοδρῶς, ἐγὼ σὲ διδάσκω τὴν ἀληθῆ καὶ καθαρὴν ὁδόν. Δ Φρόντισε διὰ τὴν ἀρετὴν. Διότι τίποτε τοιαυτοτρόπως δὲν δημιουργεῖ ἀθάνατον ὄνομα, ὅσον ἢ φύικς τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦτο φανεροῦν οἱ μάρτυρες, δηλώνουν τὰ λείψανα τῶν ἀποστόλων, φανερόναι ἢ μνήμη ὅσον ἐναρέτως ἔχουν ζῆσει. Ποσοὶ βασιλεῖς πόλεις δὲν ἀνικοδομήσαν, λιμένας δὲν κατεσκεύασαν καὶ ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τὰ ὀνόματά των ἀπῆλθον; Ἀλλὰ τίποτα δὲν ἐκέρδισαν τὸ ὅποιον νὰ φέρουν μαζὶ τοὺς μετὰ θάνατον, ἀλλὰ εἰς τὴν σιγὴν καὶ τὴν λήθην ἔχουν παραδοθῆ. Ὁ ἀλιεὺς ὅμως Πέτρος χωρὶς νὰ δημιουργήσῃ τίποτα ἐξ αὐτῶν, ἐπειδὴ τὴν ἀρετὴν ἤσκησεν, καὶ τὴν πόλιν μὲ τὰ περισσότερα βασιλικά χαρίσματα κατέλαβε, περισσότερο ἀπὸ τὸν ἥλιον λάμπει καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς παρούσης ζωῆς. Αὐτὸ ὅμως τὸ ὅποιον σὺ κάνεις καταγέλαστον καὶ γεμῆτον ἐντροπῆν εἶναι. Β Διότι ὄχι μόνον λαμπρὸν δὲν θὰ σὲ κάσων τὰ μνημεῖα ἀλλὰ καὶ καταγέλαστον καὶ θὰ ἀνοίξῃ τὰ στόματα ὄλων διὰ νὰ σὲ περιγελάσουν μὲ κατὰκριαν, διότι σὺ οἰκοδομαί, ἐνῶ ἦτο δυνατόν, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, νὰ παραδοθῆ ἢ πλεονεξία σου εἰς τὴν λήθην, ὅπως ἀκριβῶς καὶ αἱ στήλαι, ὡς σημάδια τῆς πλεονεξίας σου ἔχουν στήθῃ παντοῦ. Καὶ ἐνῶ ἔχει ἀνυπολόγιστον τιμὴν ὁ ἄνθρωπος, δὲν τὸ κατενόησε, ἀλλὰ ἐξέλιωσε τὸν ἑαυτὸν του πρὸς τὰ κτήνη τὰ ἀνόητα καὶ ὀμοιωθῆ πρὸς αὐτά. Ἐδῶ μοῦ φαίνεται, λατὸν, ὅτι ἐθρήνη πικρῶς ὁ προφήτης²¹⁴ Α διότι τὸ ἔζων τὸ λογικόν, εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἐδόθη ἡ διαχειριστικὴ τῆς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείας, πρὸς τὴν μηδαμινότητα

τῶν ἀλόγων ζώων παρέκλινε, ἀγωνιζόμενον με ματαίως κόπους, παρασκευάζων τὰ ἀντίθετα πρὸς τὴν σωτηρίαν του, ἐπιδιώκων τὴν κενοδοξίαν τὴν πλεονείαν μετερχόμενον, ἀτελεῆτητα κοιτάζων. Διότι τὴν ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐνασχόλησις μετὴν φιλοσοφίαν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τὸ νὰ ἀσχολῆται ἐπιμύτως μετὰ γενικῶς ἐκεῖνα ποῦ βὰ τὸν φέρουν πρὸς ἐκείνην τὴν ζωὴν, καὶ τὸ νὰ περιφροῖ τὰ παρόντα. Διότι ἡ μὲν ζωὴ τῶν ἀλόγων ἔχει περιορισθῆ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν ἢ δὲ ἰσικὴ μίαν ζωὴν οὐδεὶς εἰς ἄλλην καλυτέραν καὶ μὴ ἔχουσαν τέλος. ■ Ἄλλ' αὐτοὶ ποῦ δὲν γνωρίζουν τίποτα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, χειρότεροι τῶν ἀλόγων ζώων εἶναι. Ὅχι δὲ αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσοι μετὰ διεσφαρμένον τρόπον περνοῦν τὴν ζωὴν των, γινόμενοι βίφεις καὶ σκορπιοὶ καὶ λύκοι διὰ τῆς πονηρίας καὶ θῶδια διὰ τῆς ἀνοησίας καὶ κίνεος διὰ τῆς ἀδιαντροπιάς.

Διότι τί εἶναι, ἐπέ μου, περισσότερο ἀνοήτων ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἀσχολοῦνται μετὰ τῶν φησικῶν καὶ μνημάτων καὶ μετὰ ἀνοικτῶν στόμαθαι θλακωδῶς ἐπιζητοῦν τιμητικὰς ἐπικλήσεις ὀνομάτων; Διότι τίποτα δὲν δημιουργεῖ ἀγαθὴν μνήμην, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ μόνη, ὅχι ἡ οἰκία, οὔτε ἀνδρίας, οὔτε τὰ παρὰ οὔτε ἄλλο τίποτα ἀπὸ τὰ παρόμοια. Διότι ἡ μὲν οἰκία εἶναι ἔργον τῆς σοφῆς ἐπιβεβλιότητος τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὁ δὲ ἀνδριάς τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ. ■ Τὰ δὲ παρὰ εἶναι ἔργον τῆς φύσεως μετὰ τὰ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρῃ ποῦθεν ἀίωτικῆς μνήμης. Διὰ τοῦτο θεοείως ἄλλογον αὐτὸν ὁ προφήτης ὀνομάζει. Ἐπειδὴ, ἀφοῦ ἔθεσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ ἀνθρώπος κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἀνοησίας, οὐρεται χειρότερον τοῦ ἀλόγου ζώου. Διότι ἐκεῖνο μὲν (τὸ ζῶον) εἶναι χρησιμὸν καὶ κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν. Αὐτὸς δὲ (ὁ ἀνθρώπος), ἀφοῦ ἔβαλε τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς ἀνοησίας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο χειρότερον ἔγινε ὡς πρὸς τοῦτο. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀνέφερε προηγουμένως τὸ θλακῶδες τῆς διανοίας αὐτῶν, τὸ γήινον φρόνημα, τὸ μικροπρεπές, τὸ ἀνώφελον κόπον διὰ τὰ χρῆματα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀξίση τὴν κατηγορίαν πρὸς τοὺς τοιοῦτο εἴδους ἀνθρώπους, παρουσιάζει καὶ τὰς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐδεργείας, παρουσιάζει καὶ τὰς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐδεργείας, πρῶτα τὸ ὅτι οἱ εἰς πολλὰς περιπτώσεις συνήθως κάνουν οἱ προφήται. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰσάκας προτιθέμενος αὐτοὺς νὰ κατηγορήσῃ, ■ κατὰ πρότον ἀναφέρει τὴν τιμὴν, ἢ ὅποια εἶχε προσφερῆ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, τοιαυτοτρόπως γράφων: Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ

ὕψιστος εἰς μεγάλην τιμὴν αὐτοὶ δὲ μετὰ περιεφρόνησαν.³⁰ Καὶ ἔδω λοιπὸν διὰ μίας λέξεως δηλῶν, ὅσα ἔχουν ἀρχίσει νὰ πραγματοποιοῦνται εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, λέγει: Ἐν ὧ ἔχει μεγάλην τιμὴν ὁ ἀνθρώπος, δὲν ἀντελήφθη τοῦτο. Καὶ ποῖαν τιμὴν ἔγνωσε; Ἀκούσε τὸν ἴδιον τὸν ψαλμῶδον ποῦ εἰς ἄλλον ψαλμὸν λέγει: Ἐπλάσας τὸν ἀνθρώπον ὄλιγον κατώτερον ἀπὸ τοὺς ἀσμάτους ἀγγέλους³¹ ἀφοῦ τὸν ἐπρόκεισε μετὰ τὴν εἰκόνα σου, καὶ τὸν ἐστεφανώσας συγχρόνως μετὰ δόξαν καὶ τιμὴν.³² Ἐπειτα ἐξήγησεν τὴν τιμὴν, συμπληρώνει: Τὰ πάντα ὑπέταξες κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας του, τὰ πρόβατα δηλαδὴ, ἅλα τὰ θῶδια, ἄκόμα δὲ καὶ ἀγρία ζῶα τοῦ ἀγροῦ, ■ τὰ πτεῖνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης ποῦ διασχίζουν τὰς θαλάσσας. Διότι εἶναι μεγίστη τιμὴ αὐτὸ, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀναθέσῃ τὴν διοίκησιν εἰς αὐτὸν ἄλων τῶν ὁρατῶν, μοιούται τίποτα δὲν ἔχει κατορθώσει ποτὲ μέχρι τώρα σχετικῶς μετὰ αὐτὰ, Διότι, χωρὶς καθόλου ἄκόμα νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸν, ἔλεγε: Ἄς δημιουργήσωμεν ἀνθρώπον ὁ ὅποιος νὰ ἔχη τὴν εἰκόνα τῆν ἰδικήν μας καὶ τὴν ὁμοίωσιν.³³ Ἐπειτα ἐρμηνεύων τὸ «κατ' εἰκόνα» προσέθεσε: Καὶ ἄς ἐξουσιάζων οἱ ἀνθρώποι τῶν ψαριῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆρας καὶ τῶν πτεῖνῶν τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ τὸν μικρόσωμον αὐτὸν καὶ μήκος τριῶν πηχῶν καὶ κατὰ τὸσον ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα³⁴ Διὰ τὸ μικρότερον ὡς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ὅμως διὰ τῆς συγγενείας τοῦ λογικοῦ ἀνώτερον ἀπὸ ἅλα ἐδημιουργήσας, διότι ἔγνωσε εἰς αὐτὸν λογικὴ ψυχὴν, πρῶτα τὸ ὅποῖον κατ' ἐξοχίαν ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς τιμῆς. Διὰ τοῦτον λοιπὸν (τοῦ λογικοῦ) καὶ πόλλας ἄκοδόμησε καὶ τὴν θάλασσαν διέσχισε καὶ τὴν γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας ἀπίρους ἐπέπνεύσας καὶ ἔγινε ἀνώτερος τῶν ἀγριωτέρων ἀλόγων ζώων καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ἅλα καὶ πρότον, ἐγνώρισε τὸν δημιουργήσαντα αὐτὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀδηγήθη σταθερῶς καὶ ἐγνώρισε τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ ὄχι. Μόνος ἐκ τῶν ὁρατῶν δημιουργημάτων προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν, ἠξίωσθ' νὰ ἀπολαύσῃ ἀποκαλύψεων, καὶ αὐτὸ πάλιν μόνον αὐτὸς πολλαὶ ἀπὸ τὰ ἀνεκφραστοῦ ἐγνώρισε, καὶ ἐξεταδεύθη³⁵ ■ εἰς τὰ μυστήρια

30. Ἐσ. 1, 2.

31. Ψαλμ. 8, 6.

32. Γεν. 1, 26.

του ούρανοῦ. Δι' αὐτὸν ἐδημιουργήθη ἡ γῆ, δι' αὐτὸν ὁ οὐρανός, δι' αὐτὸν ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀστέρες, δι' αὐτὸν αἱ τροχαὶ τῆς σελήνης καὶ αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ὥρων καὶ τῶν εποχῶν δι' αὐτὸν ἡ γέννησις τῶν καρπῶν καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ τῶσα γένη τῶν ἀλόγων δι' αὐτὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ δι' αὐτὸν ἀπεστάλησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, δι' αὐτὸν ἀγγελοὶ πολλὰκις ἐστάλησαν. Διατί χρειάζεται τόσο πολλὰ νὰ ἀναφέρωμεν; Διότι δὲν εἶναι δυνατόν ἕνα γενικὸς διεθδικὸς νὰ τὰ ἀναφέρωμεν. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐγένε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκείνη θαύματα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δι' αὐτὸν ἐγέναν. Δι' αὐτὸν ὁ νόμος, δι' αὐτὸν ὁ Παράδεισος, δι' αὐτὸν ὁ κατακλισιμὸς. **Ε** Διότι καὶ τοῦτο εἶναι μέγιστον δείγμα τιμῆς, δηλαδή τὸ ὅτι δι' ἐδεργεσιῶν καὶ τιμωριῶν αὐτὸν διορθῶναι. Δι' αὐτὸν καθ' ὅλον τὸν προηγούμενον χρόνον ἀπειροὶ ἐγέναν συγκαταβάσεις. Καὶ αὐτὴ ἡ μέλλουσα νὰ συβῆ κρίσις, ἕνεκα τῆς τιμῆς πρὸς αὐτὸν γίνεται. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωβ λέγει: Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποῦ τὸν ὠδήγησες εἰς τὴν κρίσιν;³³ Ὅπως ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ ψαλμῶδης ἀλλοῦ λέγει: Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποῦ διερχόμενος αὐτὸν ἔχεις εἰς τὴν νύκτιν σου;³⁴ Δι' αὐτὸν πάντα ἀγαθὰ τοῦ μονογενῆς, διὰ τὴν τοῦ θῶπου τὰ ἀναρτήματα ἀγαθὰ του. Διότι ἄλλα μὲν χαρίσματα ἔδωκε ἦδη διὰ τοῦ θαπτίσματος καὶ **Δ** τῶν μυστηρίων καὶ τὰ ἀγαθὰ ποῦ προσέφερε διὰ τῆς ἄλλης μυστικῆς προσφοράς καὶ ἐγένεσι τὴν γῆν μὲ ἄλλα θαύματα ἄλλα δὲ ὑπέσχετο νὰ δώσῃ, δηλαδή τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὸ νὰ κἀνὴ αὐτοὺς κληρονόμους του καὶ τὸ νὰ προτοκιάσῃ αὐτοὺς νὰ συμβασιλεύουσιν μαζί του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν: Ἐάν ἐπιδεικνύωμεν ὑπομονὴν καὶ θὰ βασιλεύωμεν μαζί Του.³⁵ Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν γενικῶς ἀναλογιζόμενος ὁ προφήτης, εὐλόγως παρομοιάζει μὲ ἄλλα ζῶα αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν παραδώσει εἰς τὴν κακίαν τὴν τόσο σπουδαίαν καταγωγὴν καὶ οἱ ὅποιοι μόνον τοὺς ἠχμαλωτίσθησαν εἰς τὰ πόθη ἐκείνων (τῶν ἀλόγων). Αὐτὰ καὶ ἄλλοι προφῆται κάνουν εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ἐπιθυμοῦντες μὲ τὴν σύγκρισιν νὰ παροτρύνουν τὸν ἀνάσιχτον ἀκροαστὴν εἰς τὴν ἀρετὴν. **Σ** Καὶ ὁ μὲν Ἰερεμίας λέγει, Ἰπποὶ ἀτίθαστοι ἐγέναν ἕνε-

33. Ἰωβ 14, 3.

34. Ψαλμ. 8, 5.

35. Ἦ' 24, 2, 12.

καὶ τῆς ἐπιθυμίας τῆς θηλειᾶς.³⁶ Ἄλλος δὲ (ὁ Ἡσαίας) : Τὸ θῶδι ἐγνώρισε τὸν κόριν του καὶ ὁ βνος τὴν φάντην ποῦ τοῦ κατεσκεύασε ὁ Κύριός του.³⁷ σκληρότερον τοῦ Δαυὶδ τοιοῦτοτρόπως ὁμιλῶν. Διότι ὁ μὲν Δαυὶδ λέγει: Ἐξέσωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ πρὸς τὰ κτήνη τὰ ἀνάητα καὶ ἐξωμοιώθη μὲ αὐτὰ ἐκεῖνος δὲ λέγει οὐ καὶ πῶ παραλόγοι ἐγέναν ἀπὸ αὐτὰ. Διότι ἐκεῖνα ἐγνώρισαν τὸν ἀφέντην του, ὁ Ἰσραὴλ δὲ δὲν μὲ ἐγνώρισε, λέγει.

Καὶ ἄλλοῦ δὲ κόποιος ἄλλος σωφὸς ἀνὴρ παρουσιά-
ζων ὡς χειρότερον καὶ ἀπὸ τοὺς μύρμηκας τὸν γαστρά-
καὶ ἐσπλωμένον καὶ ἀπὸ τὴν ἀργίαν καταστροφόμενον,
216 **Α** ἐκεῖ τὸν στέλλει, διὰ τὴν μάθη νὰ εἶναι φιλόπουνος,
Ἐμπρός, λέγων, πρὸς τὸν μύρμηκα,³⁸ ἄνθρωπε ἀκηρὴ,
πῆγαινε καὶ ζήλησε τοὺς βρόμους ποῦ κάνει. Διότι ἐκεῖ-
νος μολονότι δὲν ἔχει κτήματα μὲ γεωργικὰ ἀποσογα-
λήσεις καὶ δὲν ἔχει κάποιον ποῦ νὰ τὸν ἐκδιάζῃ εἰς ἐρ-
γασίαν καὶ ἐνῶ δὲν εἶναι ὑποταταγμένος εἰς κάποιον ἀ-
φέντην ἐτοιμάζει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρου τὴν τρο-
φήν του καὶ πολλὴν ἀποταμίευσιν κάνει κατὰ τὴν συ-
κομιδὴν. Καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν πάλιν προτρέπει νὰ
στρέψωμεν τὴν προσοχὴν μας. Πῆγαινε εἰς τὴν μέλλουσαν
καὶ μάθε ὅτι ἔργον ἔξασκεῖ ἐργάτου. Διότι ἡ θάσις τῶν
γλυκισμάτων εἶναι ὁ καρπὸς τῆς τοῦ κόπους τῆς ἐπιτοῦ
θασιλείας καὶ ἀπλοῖκοι ἀπολαμβάνουσιν πρὸς διατήρησιν
τῆς ὑγείας των.³⁹ Ἄλλος δὲ λέγει (ὁ Σοφονίας) : Οἱ ἐρ-
χοντές σου ὀμοιάζουν μὲ λύκους τῆς Ἀραβίας.⁴⁰ **Β** Καὶ
ἄλλος (ὁ Ἰερεμίας) : Ἐκώσσεις εἰς τὴν ἔρημον ὡς κου-
ρούνα.⁴¹ Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου λέγει : Ὁφεί, ἀπόγω-
νοι ἐχιδνῶν,⁴² λέγει, ποῖος σὰς ὑπέδειξεν ὅτι θὰ διαφύγε-
τε ἀπὸ τῆς μελλούσης ὄρητις; Καὶ ἄλλος δὲ πάλιν (ὁ
Ἡσαίας) : Τὰ ἀγὰ τῶν ἀσιπιδῶν κατέστρεψαν καὶ ἰστὸν
ἀράχνης ὄραίνου.⁴³ Ἄλλοῦ δὲ ὁ ἴδιος ὁ προφήτης λέ-
γει: Δηλητήριον φορμακερὸν ἀσιπιδῶν κάτω ἀπὸ τὰ χεῖ-
λη των ὑπάρχει.⁴⁴ Καὶ πάλιν θυμὸς ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς

36. Ἰερ. 5, 8.

37. Ψαλμ. 1, 8.

38. Παροιμ. 6, 8-8.

39. Κολλ. 11, 3.

40. Σοφ. 3, 6.

41. Ἰερ. 3, 2.

42. Ματθ. 3, 7.

43. Ἦ' 59, 5.

44. Ψαλμ. 139, 4.

παρόμοιος με τοῦ θρώου.⁴⁵ Διότι τόσοι κακὸν πράγμα εἶναι ἢ κακία. Τὸν τόσοι σπουδαῖον καὶ τόσοι δυνατοὺν καὶ αὐτὸν ποῦ ἔχει τόσοι στέμματα, τὸν καταβιβάζει εἰς τὴν κακὴν καταγωγὴν τὸν ἀλόγιον ζῶον. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν παρόντα ψαλμὸν, δύο εἶδη κακίας ἀφοῦ ἐπέλεξεν, C καὶ τὰ ἄλλα ἀφοῦ ἀφῆκει νὰ ἀλλοιοθοῦν οἱ ἀκροαταί, τοιοῦτοτρόπος στιγματίζει αὐτοὺς ποῦ ἐκυριεύθησαν εἰς τὰ πάθη. Διότι τί ποῦ παράλογον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ὁ ὁποῖος περιπλανᾶται εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην τυχαίως καὶ ματαιῶς καὶ πρὸς θλάσθην τῆς ζωῆς του, καὶ ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει ἄπειρα χρήματα ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ δι' ἄλλους ἀγνώστους, πολλάκις δὲ καὶ διὰ τοὺς ἐχθροὺς του καὶ συκοφάντας του; Καὶ καλῶς εἶπε: Θὰ ἐγκαταλείψουν εἰς ἔνεους τὸν πλοῦτόν των. Διότι τί εἶναι ποῦ ἄνθρωπον, ὅταν αὐτοὶ μὲν τοὺς κόπους καὶ τὰς ἁμαρτίας ὑποφέρουν ποῦ προέρχονται ἐκ τῆς συγκεντρώσεως τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν, εἰς ἄλλους δὲ τὴν ἀπόλαυσιν παραχωροῦν; Ἐπειτα μαζί μὲ τὴν φιλοχρημασίαν καὶ τὴν κενοδοξίαν, ἀφοῦ φέρνει ἀνάμεισά τους, D καυτηριάζει μὲ πολλὴν δύναμιν λέγων: Ἐπέγραψαν τὰ ὀνόματά των ἐπὶ τῶν κτημάτων των. Τὶ περισσότερο παράλογον ἀπὸ αὐτοὺς πάλιν, οἱ ὁποῖοι εἰς λίθους καὶ ἐδάκα καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον ὄλην τὴν μνήμην των παραβίου καὶ τὴν δόξαν των ἐμπιστεύονται. Διότι ὀλοκλήρους περιουσίας κατέστρεψαν καὶ χήρας ἀπεγύμνωσαν καὶ ἀπὸ ὄρφανους τὰ ὑπάρχοντα ἤρπασαν, ὥστε διὰ τὸν σκόλληκα νὰ κατασκευάσουν λαμπρὸν καταικίον καὶ διὰ τὸ σαράκι καὶ διὰ τὴν φθορὰν νὰ οἰκοδομήσουν λαμπροὺς περιθόλους ἐπειδή νομίζουν ὅτι μὲ αὐτὰ θάνατος θὰ μείνῃ ἡ μνήμη αὐτῶν ποῦ δὲν ἠμπόρυσαν οὔτε εἰς τὰ σώματά των νὰ προσφέρουν μικρὰν εὐκαιρίαν ἀναπαύσεως. Αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς σκάνδαλον εἶναι δι' αὐτοὺς. Ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος, εἰσέ μου; E Ἡ ἐπίμονος εἰς αὐτὸ ἀπαγορεύσεις, ἡ ματαιοπονία, ἡ μανιώδης τῶν χρημάτων ἐπιθυμία, ἡ ἀκόρεστος μέθη τῆς δόξης. Καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν μέλλουσαν κόλασιν, ὁ ψαλμωδὸς λέγει, ἔδω εἰς αὐτοὺς σκάνδαλον καὶ ἐμπόδιον γίνεται. Ὅχι μικρὸν λοιπὸν σκάνδαλον, ὄχι μικρὸν ἐμπόδιον, ὄχι μικρὸν κώλυμα αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς εἶναι διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο λέγει, αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς γίνεται σκάνδα-

45. Ψαλμ. 57, 5.

λον, ὥστε νὰ μὴ κατορθῶνουν τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. Καὶ καλῶς εἶπε σκάνδαλον εἰς αὐτοὺς αὐτὸν τὸν τρόπον ζωῆς. Τοὺς ἑαυτοὺς των θεσιμῶν, τοὺς ἑαυτοὺς των ἐμπόδιον. Καὶ μὲ ἄλλα ταῦτα διὰ τοῦ στόματός των ἐκδηλώνουν εὐαρέσκειαν καὶ ἱκανοποίησιν διὰ τὴν κατὰστασιν των. Καὶ τὸ δυσκολώτερον καὶ ἡ αἰτία τῶν ὑπολείπων κακῶν, 217 A αὐτὸ εἶναι, τὸ ὁποῖον θεσθίως ἀνέφερον. Διότι ὅσοι τοιαύτας ἁμαρτίας πράττουν καὶ πλημμελήματα καὶ τοιοῦτοτρόπος συμπεριφέρονται, μακαρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ τοὺς θαυμάζουν καὶ ἱσχυρίζονται ὅτι εἶναι ἀξιοζήλευτοι καὶ ἀισθάνονται εὐχαρίστησιν μὲ ὅσα πράττουν. Κακία δὲ ἡ ὁποία ἐπαινεῖται καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ τὴν κατεργάζονται, ἀναλογίῃσιν ὅσην ἀξέτησον πονηρὰς ἐπιθυμίας ἀποκτιᾷ. Διότι ἔσθιν, μολοντά κατηγορεῖται, μολοντά μὲ ὕβρεις ὑποτιμᾶται, μολοντά ἐλέγχεται, μολοντά μαστιγύεται ἀπὸ τὴν συνείδησιν ἐκείνων ποῦ τέλος πάντων ἔχουν νηφαλιότητα, μολοντά ἐσεχίζεται καὶ μὲ μῖσος κατακαλεῖται. B τόσοι ἀναισχύντως ἀνθεὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ αὐξάνεται ὅταν, ὄχι μόνον ὅσα τὴν ἐμπόδιον δὲν ὑπάρχουν, ὅπως ἡ κατηγορία, ὁ Ἐλεγχὸς τῆς συνειδήσεως, τὸ νὰ ἀσολήται κανεὶς σοβαρῶς μὲ ὅσα γίνονται, τὸ νὰ μετανοῇ δι' ὅσα ἔπραττεν, τὸ νὰ εξαφανίζεται ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του καὶ τὸ νὰ καλύπτῃ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ ἐντροπὴν, τὸ νὰ ἐκβάλλῃ στεναγμούς, τὸ νὰ θρηγῇ, ἀλλὰ ὅπως ἀντιθέτως ἐπαινοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἁμαρτίαν καὶ ὑψαίνουν ἐγκώμια διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς νομίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὅτι εἶναι καλύτεροι τῶν ἄλλων καὶ ἀφοῦ διαπραξοῦν τὴν ἁνομίαν ἐπαινοῦν τοὺς ἑαυτοὺς των δι' ὅσα ἔχουν κατορθώσει (διότι αὐτὸ σημαίνει: Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκῆσθαι). C Ποῦ ἄλλοῦ δὲν θὰ ἐκτραποῦν; Διότι τόσοι πολὺ ἔχουν ἀλλοιωθῆ ἀπὸ τὰ πηγήματα τῆς ἁμαρτίας, τόσοι ἔχουν παραφροσύνησιν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας, ὅταν μάλιστα ἐπρεπε θλέποντες τὴν παρανομίαν νὰ ἐντρέπονται, ὑπερηφανεύονται, ὕψονουν ἀλαζονικῶς τὴν κορυφὴν των, ἀισθάνονται εὐχαρίστησιν μὲ ὅτι ἔχει γίνει. Διότι τόσοι κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία πρὶν μὲν νὰ προχθῇ συγκαλύπτει τὴν ἀπεχθὴ ἰδιότητά της, μὲ τὴν μέθην τῆς ἡβονῆς μετριάσασα τὴν θδελυρότητά της ὅταν ὁμως συντελεσθῇ καὶ ἡ μὲν ἡβονὴ τῆς ἁμαρτίας ὀλίγον κατ' ἄλλογον ἀπομακρυνθῇ, ἡ δὲ κατηγορία τῆς συνειδήσεως ἐπέ-

θη γυμνούς αφήνουσα τούς λογισμούς με τὰ κτηπήματα τοῦ μαστιγίου τῆς, τότε κατ' ἐξοχὴν φανερώνεται ἡ θλασθερὴ ἱκανότης τῆς. **Δ** Αὐτοὶ δὲ οἱ ἄνθρωποι οὔτε μετὰ τὴν ἀκλήρωσιν τῶν φαρτῶν ἔργων τῶν ἱκανοποιούνται, ἀλλ' ὅταν ἴδουν θεὸν ἢ πλοῦτος ἔχει ὑπερβολικῶς ἀξιοθῆ, ὅτι οἱ τάφοι ἔχουν ἀνεγερθῆ, τὰ μάταια οἰκοδομήματα ὅτι ἔχουν τελείως δλοκληρωθῆ, ἐνῶ τότε τέλος πάντων ἔπρεπε νὰ ἀσθαινοῦν κάποιοι κατανοεῖν ὁδηγοῦσαν πρὸς μετάνοιαν καὶ νὰ ἀναστεινάζουν, αὐτοὶ δὲ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, μετὰ ἀπὸ τὸ ἔργον, μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν, τότε ἀκόμα περισσότερο νοσοῦν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅσα ἐξηρῶντο ἀπὸ αὐτοῦ παρήλθον, ἀκολουθοῦν ἐν συνεχείᾳ αἱ συνέπειαι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ.

Διότι, ὅπως ἀκριβῶς, ὅσοι κατακρίνουν τοὺς ἑαυτοῦ τῶν, δι' ὅσα ἁμαρτάνουν, προλαμβάνοντες ἀπομακρύνουν τὴν καταδικαστικὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος λέγει: Διότι, ἐάν τοὺς ἑαυτοῦ μίας κατακρίναμεν, δὲν θὰ κατακρινόμεθα.⁴⁶ **Ε** Τοιοῦτρόπως καὶ ὅσοι νοσοῦν ἀπὸ ἀμνηστῶν καὶ ἁμαρτάνουν, ἐάν δὲν κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτοῦ τῶν δι' ὅσα πλημμελήματα ἐπραξαν, μετὰ πολλὴν ὀργὴν ἐλκύουν τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ τῶν. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, καὶ αὐτοὶ ἢ τὰ ἐξῆς ἀπαύοντες ἢ τὰ ἰδικὰ τῶν ματαιῶς καὶ τυχαίως σπασαλόωντες, τὰ ὅποια θεοβίως ἔπρεπε πρὸς ἀνακοφρίαν τῶν πτωχῶν νὰ ἐξοδεύουν, διὰ τάφους καὶ σκώληκας καὶ διὰ τὸ σασάκι σπασαλοῦν καὶ δὲν μετανοοῦν, δι' ὅσα ἔχουν γίνε, ἀλλὰ παραμένουν ἀνιάτως νοσοῦντες, ἄκουσε τί συμβαίνει ἐν συνεχείᾳ. Τί λοιπὸν συμβαίνει; Εἰς τὴν τιμωρίαν παραδίδονται τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: **21** **Α** Ὡς πρόβατα ἔθεσαν τοὺς ἑαυτοῦ τῶν ἐντὸς τοῦ Ἄβου. Ὁ θάνατος θὰ ποιῆται αὐτοῦς εἰς αἰώνιους βασάνους καθοδηγῶν αὐτοῦς· ὅχι τὸ ἡμέρον ἐδῶ ἐβλάν διὰ τοῦ θνήσκοντος τῶν προβάτων (διότι τὸ ἀγριώτερον ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ ἐκείνου πού περιφοροῦν τὰ γυμὰ σώματα τῶν πενήτων καὶ τὰ στομάχια τῶν πού λειώνουν ἀπὸ τὴν πείναν, καλλωπίζου δὲ τὰς σκιάς τῶν μετὰ τὴν φθορὰν καὶ μετὰ τὸν σκώληκα καὶ τὸ σασάκι), ἀλλὰ τὴν εὐκολίαν τῆς καταστροφῆς τῶν, τὴν πανωλεθρίαν πού προέγεται ἐκ τῆς ἐπιδρομῆς τῆς ἁμαρτίας, τὴν εὐχέριαν καταλήψεως ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Διότι τίποτα δὲν ἀποδεικνύεται ἀθε-

46. Α' Κορ. 11, 31.

μέτερον τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὅποιος συνδέει τὴν ζωὴν του μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. Πρῶγμα τὸ ὅποιον καὶ αὐτοὶ θὰ πάθουν. Καὶ τοιοῦτρόπως θὰ κατακοιμηθοῦν, τοιοῦτρόπως θὰ καταστροφῶν ἐλοσυρῶς καὶ εἰς τὸν ἄδην θὰ ἀπέλθουν εὐκόλως, χωρὶς δυσκολίαν, συντόμως, χωρὶς κόπον, ὡσαν ἀκριβῶς πρόβατα κατασφραζόμενα. **Β** Αὐτὸ εἶναι θάνατος, μᾶλλον δὲ πρῶγμα πολὺ σκληρότερον τοῦ θανάτου. Διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ τέλος, θάνατος ἀτελεύτητος θὰ διαδεχθῇ αὐτοῦς, διὰ τοῦτο παυθενά εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἄβραμ, οὔτε εἰς ἄλλον τόπον σπίνονται ὅτι ἀπέρχονται, ἀλλὰ εἰς τὸν ἄδην, εἰς αὐτὸ τὸ διωμα τῆς τιμωρίας, τῆς κολάσεως, τῆς πανωλεθρίας. Καὶ τὸ τέλος τῶν ἐδῶ εἶναι τιποτένιον καὶ ἄδοξον καὶ ἡ ἐκεῖ παραμονὴ τῶν γεμάτη ἀπὸ κόλασιν. Τοιοῦτρόπως καὶ εἰς ἡμᾶς εἶναι σὺνήθες νὰ λέγωμεν περὶ αὐτῶν πού εὐκόλως χάνονται εἰς τὸν ἄδην: Ὡς πρόβατον ὁ τῶδε ἐσφάγη. Διότι, ἀφοῦ ὡς ἄλογα ἔζων **Ε** καὶ ὡς ἄλογα χάνονται χωρὶς νὰ ἔχουν κάποια ἀγαθὴν ἐλπίδα διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ ὅχι ταῦτο μόνον, ἀλλὰ ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὸν Ἄδην πρὸς μεγάλην τῶν συμφορῶν. Ὁ θάνατος θὰ διαπομῆται αὐτοῦς ὁδηγῶν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι θάνατον ἐνοεῖ τὴν ἐκεῖ ἀπώλειαν, τὴν τιμωρίαν, καθὼς ἀκριβῶς καὶ ἄλλοι λέγει: Ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὐτὴ θὰ χαθῆ· ὅχι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν φανερῶν. Καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς λέξεως. Διότι ἐφ' ὅσον εἶπε πρόβατα, εἶδειε καὶ τὸν παύμενα τῶν. Ποῖος δὲ εἶναι αὐτός; Ὁ σκώληξ ὁ φαρμακερός, τὸ σκότος τὸ ἀτελεύτητον, τὰ ἄλυτα δεσμά, ὁ θρυμμός τῶν ὀδόντων. **Δ** Εἰς τὴν ζωὴν, διότι ἡμποδίσθησαν εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς ἀρετῆς, διότι τῆς κακίας ἔγιναν δοῦλοι καὶ ἀγχιμάλωτοι καὶ περιττὸν ἐκοπίασαν κόπον καὶ περιγέλαστον εἰς τὸν θάνατον, διότι ἐπιπολαῶς καὶ συρόμενοι ὑπὸ τῆς τύχης χεράθησαν κατὰ τὸν μετὰ θάνατον καιρὸν, διότι συνεχῶς διακατέχονται ὑπὸ τῆς καταστροφῆς. Καὶ πολὺ γρηγόρα θὰ γίνουιν κύριοι αὐτῶν οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἀφαιεῖς καὶ πτωχοὶ δικαιοί. Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν σκληροτέρων καὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν φθάσει εἰς ἀπισθησίαν παρομοίαν λίθων, δὲν ἔχουν σαφῆ ἐλπίδα περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν οὔτε σταθεροποιημένην ἀλλὰ πρὸς τὰ παρόντα ἀγαθὰ ἔχουν ἀφοσιω-

47. Ἰερζκ. 18, 30.

θή μὲ ἀνοικτὸν στόμα, καὶ τὰ ὁρατὰ μόνον, πλήττει μὲ δυνάμιν τὴν συνειδήτου τῶν τοιαύτων ἀνθρώπων ἀμύδρως.

Ε "Ἐπειτα ἐπ' ἄλλον διὰ τὰ μέλλοντα ἀφοῦ ἔκανε ὑπαιτιγμόν, πάλιν πρὸς τὴν μηδαιμότητα ποῦ χαρακτηρίζει τὴν παρούσα ζωὴν καὶ πρὸς τὴν τιμωρίαν μεταφέρει τὸν λόγον, ἀποδεικνύων τὴν ἀσθενείαν των, τὴν μηδαιμότητά των, τὴν εὐτελή καταγωγὴν των καὶ ὅτι καὶ ἐὰν μῦρτα φοράς γίνουσι πλούσιοι, καὶ ἐὰν δυνατὴν ἐξουσίαν ἔχουν περιβληθῆ, εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐκ γενετῆς καὶ τῶν ἐξ ἀρχαίως δούλων εὐρίσκονται, οἱ ὅποιοι ἀσκούσι τὴν ἀρετὴν. Διὰ τοῦτο λέγει, θὰ ἀναδειχθῶσι κύριοι των οἱ πρὸς τὸ παρὸν ἀφανεῖς καὶ πτωχοὶ δίκαιοι, δηλαδὴ ταχέως, εἰς τὸ διηκεῖς καὶ δὲν θὰ χρειασθοῦν χρόνον οὔτε κόπον οὔτε κάποιαν φροντίδα θιαστικῆν. Διότι εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ὥστε εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ κακίαν νὰ ὑπακούη ὡς δούλη καὶ νὰ τὴν τρέμῃ καὶ νὰ τὴν φοβῆται, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχη μῦρτα σπολιδία αὐτῆ 219 Α καὶ πολλὰ θαύματα θλαφαιδίων, ἐκείνη δὲ ἢ ἀρετῆ καὶ ἂν εἶναι γυμνῆ, καὶ μόνη τῆς ἀγωνίζεται. Καὶ ὅμως τὸ ἀντίθετον θέλομεν, λέγει, αὐτοὺς νὰ ἐξουσιάζουσι ἐκείνων (τῶν δικαίων). Ἀλλὰ ἄς μὴ ἴδωμεν τὸ σφάλμα τῆς βιολογίας τῶν πολλῶν. Διότι τοῦτο εἶναι δειγμὰ πεπλανημένης ἀντιλήψεως. Ἀλλὰ ἄς διαλευκάνωμεν αὐτὴν τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων, καὶ θὰ ἴδῃς αὐτὸν (τὸν δίκαιον) νὰ διευθύνῃ τὸν λόγον. Β "Ἄς ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει κάποιος κύριος ποιηρὸς καὶ δούλος χρηστός· μάλλον δὲ, ἐὰν θέλῃς, εἰς ἄλλον ἀξιολογώτερον παράδειγμα ἄς ἐπαναφέρωμεν τὸν λόγον. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι κάποιος θασιλεύς ποιηρὸς καὶ εἰς ἰδιώτης χρηστός, ἄς ἴδωμεν ποῖος εἶναι κύριος κάποιου καὶ ποῦ φαίνεται ἡ ἐξουσία νὰ διαλέμηται ποῖος εἶναι ὁ ἐξουσιάζων καὶ ποῖος ὁ ἐξουσιάζομενος. Πῶς λοιπὸν θὰ γνωρίζωμεν τοῦτο; Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι διατάσσει τὸν ἄπλοον πολλὴν ὁ θασιλεύς νὰ κἀνῃ ἢ ποιηρὸν πρᾶγμα καὶ γεμάτον ἀπὸ ἀδικίας· τί λοιπὸν ὁ χρηστός πολλῆς καὶ ὑπήκοος θὰ κἀνῃ; Ὅχι μόνον δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ, οὔτε θὰ ὑπακούσῃ, ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσῃ καὶ αὐτὸν ποῦ διατάσσει νὰ ἀπομακρῆν ἀπὸ τὴν προκειμένην ἄδικον διατάξιν καὶ ἂν ἀκόμα πρέπη νὰ ἀποθάνῃ. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ἐλεύθερος; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κάνει ἔτι θέλει καὶ καθόλου τὸν θασιλέα δὲν φοβείται ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν περιφρόνησιν ἀπὸ τὸν ὑπήκοον

του; Καὶ διὰ τὰ μὴ συνεχόμενον τὸν λόγον μὲ ἀόριστον παράδειγμα, C ἡ σύζυγος τοῦ Πετεφρῆ ἢ Αἴγυπτια δὲν ἦτο θασιλίσα; 48 Δὲν ἐξουσίαζε ὅλης τῆς Αἴγυπτου; Δὲν εἶχε ἀξίον θασιλέα; Δὲν ἦτο περιβεβλημένη μὲ δυνάμιν ἐξουσίαν; Τί δὲ ἦτο ὁ Ἰωσήφ; Δὲν ἦτο δούλος; Δὲν ἦτο ἀρχαίωτος; Δὲν ἦτο ἐξηγορακόμενος ὑπηρέτης; Δὲν ἐπέτεθῃ μὲ ὄπλα αὐτῆ μὲ δὴν τὴν συνοδεῖαν τῆς ἐναντίου τοῦ νεαύσκου, χωρὶς νὰ ἀναθήσῃ αὐτῆ εἰς ἄλλον τὸν πόλεμον, ἀλλὰ αὐτῆ ἢ ἴδια εἰς τὴν πολεμικὴν παράταξιν ἀφοῦ ἦλθε; Ποῖος λοιπὸν, τότε ἦτο δούλος, ποῖος δὲ ἐλεύθερος; Αὐτῆ ἢ ὅποια τὸν εἶχε ἀνάγκην διὰ νὰ τῆς ἱκανοποιήσῃ τὸ πάθος καὶ παρεκάλει καὶ ἱκέτευε, καὶ ἡ ὅποια εἶχε γίνεαι ἀρχαίωτος ὅχι ἀσθρῶπου, ἀλλὰ πάθους πονηροτάτου ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος περιφρόνησε τὸ θασιλικὸν στέμμα καὶ τὸ σκήπτρον καὶ τὴν θασιλικὴν ἀλαουργίδα καὶ δὴν ἐκείνην γενικῶς τὴν φαυλαστικὴν δυνάμιν καὶ ὁ ὁποῖος ἀνέκοιμῃ τὰ πονηρὰ σχέδιά τῆς; D Δὲν συνέθη τότε, ὥστε αὐτῆ μὲν νὰ ἀπέλθῃ ἀφοῦ ἐδεχθῆ κατάμουτρα τὴν παρακοὴν καὶ εἰς ἄλλο πάλιν πάθος ἀφοῦ ἔγινε δούλη, εἰς τὸν παράλογον θυμὸν, εἰς τὸν μισρὸν φόνον ἐκεῖνος δὲ νὰ ἐξέλθῃ ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μύριους στεφάνους καὶ ἀποδεικνύων ὅτι διαλέμπει ἢ ἐλευθερίαν ἀσυγκρίτως περισσότερον καὶ μέσσα εἰς αὐτὴν τὴν δουλείαν;

Διότι τίποτα δὲν εἶναι τόσο ἐλευθέρων πρᾶγμα ὅσον ἡ ἀρετῆ, τίποτα τόσο ὑποδουλωμένον ὅσον ἡ κακία. Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοῦ κάποιος λέγει: Σφοδρὸς ὑπέρτης ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ κύριος ἀφρόνων κυρίων. 49 Διότι, ὅπως ἀκριθῶς ἀρχαίωτος, καὶ ἐὰν ἄπειρον ἔχη πλοῦτον, διὰ τοῦτο ἀκριθῶς κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ ἄλλου εἶναι εὐκόλως καταληπτός. E Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ κυριεύομενος ἀπὸ τὰ πάθη εἶναι ἀσθενέστερος ἀπὸ τὴν ἀράχην. Τί δὲ συμβαίνει εἰς τὸν πόλεμον; Δὲν θλαέωμεν αὐτοὺς νὰ νικῶσι; Τί δὲ εἰς τὰς θιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ εἰς τὰ σνεδρία; Δὲν ὑπάρχει σταθερὰ πορεία πλεώσεως εἰς τὴν ζωὴν των καὶ ἐὰν κανεὶς δὲν πείθεται συμφωνῶν μὲ αὐτοὺς; Τί ὅμως συμβαίνει μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν; Δὲν συνέθη ὥστε ὁ μὲν πλοῦσιος ὡσὸν ἀκριθῶς ἐπαίτης σταγόνα νὰ ζῆτῃ καὶ δὲν τὸ ἐπεκύνχανεν; 50 Ὁ δὲ πτωχός, πειθὴ ἐπι-

48. Πεν. 39, 7.

49. Παροιμ. 17, 2.

50. Λουκ. 16, 24.

μόνας ηχολεῖτο μετὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἐνάρετος ἦτο, δὲν εἶχε ὅμως μεγίστην ἀπόλαυσιν τῶν οὐλικῶν ἀγαθῶν, νὰ ἔχη τὸ αὐτὸ τέλος μετὰ τὸν Ἀβραάμ; 220 Α Τί δὲ συνέβη μετὰ τοὺς ἀποστόλους; Δὲν συνέβη ὥστε, ἂν καὶ ἐφυλάκίζοντο, ἂν καὶ ἐμαστιγοῦντο, ἂν καὶ ἐπασχον ὅτιερα βενιά, νὰ ὀφραγοῦν ἐκεῖνον ποὺ τοὺς προσκόλουσιν αὐτοὺς ἐνέβαλον, ὥστε ἐκεῖνοι νὰ λέγουν: Τί νὰ κάναμεν εἰς τοὺς εὐχόμενους καὶ δεδιμένους εἰς τὸ μέσον τῶν δικαστηρίων καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν τάξιν τῶν δικαστῶν καὶ τῶν ἐξουσιαστῶν εἶχον σταθῆ, οἱ δὲ εἰς τὴν θέσιν τῶν δικαζομένων εὐρίσκατο, ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτούς. Καὶ παντοῦ ἔάν κάποιος με ἀκριβείαν διεξοδικῶς διηγεῖτο, θὰ εἴλεπε τὸν ἐνάρετον νὰ νικᾷ τὸν πονηρὸν μετὰ τὴν ἀληθῆ νίκην, οὐκ αὐτὴν τὴν νίκην τῶν πολλῶν τὴν ψευδῆ **Β** καὶ πεπλανημένην καὶ ἡ ὁποία εὐκόλως ἀμφισβητεῖται. ἀλλὰ ἐκεῖνη τὴν σταθεροποιημένην καὶ ἀμετακίνητον. Καὶ ἡ θεοφεία τῶν, τὴν ὅποιαν ἠντίλουν ἀπὸ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν κοσμικὴν δύναμιν, θὰ παλαιωθῆ ἀχρηστευομένη εἰς τὸν Ἄδην, δηλαδὴ θὰ ἐξασθενήσῃ. Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει, ὡς ἔλεγε ἐρμηνεύεται: "Οὐκ ἔστιν ἐνθάδε θὰ γίνων εὐκόλως καταλήρητο, ἐφ' ὅσον κανεὶς δὲν θὰ τοὺς βοηθῆ ἀμυνόμενος μαζὶ τῶν, ἐνῶ κανεὶς δὲν θὰ προσφέρῃ χεῖρα βοηθείας, εἰς ὅλους θὰ ἐβρίσκωνται ἐκτεθειμένοι καὶ ἀδύνατοι, ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρότερον οὐτὲ ἐκεῖ θὰ ἔχουν κάποιον νὰ τοὺς συμπαροσταθῆ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ καὶ νὰ ἀπλώσῃ χεῖρα παραμυθίας καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὴν τιμωρίαν τῶν. Τοιοῦτοτρόπως θεθακῶς οὐτὲ αἱ φρόνιμοι παρθένοι⁵¹ δὲν ἠμπούρεσαν νὰ βοηθήσουν τὰς μωρὰς, οὐτὲ ὁ Ἀβραάμ⁵² τὸν πλοῦσιον, οὐτὲ ὁ Ἰωβ καὶ ὁ Δαυὶδ καὶ ὁ Δαυὶδ τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας τῶν."⁵³ Διότι τὸ, Παλαιωθήσεται, σημαίνει, θὰ ἀσθενήσῃ, θὰ ἐξαφανισθῆ. **Γ** Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παλαιούται καὶ γηράσκει, πλησίον τοῦ ἀφαινοῦσθαι εὐρίσκαται.⁵⁴ Καὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ δόξης τῶν ἀπε-

51. Ματθ. 4, 19.
52. Ματθ. 25, 8.
53. Λουκ. 16, 20.
54. Ἰεζεκ. 13, 20.
55. Ἰεζ. 8, 18.

διώχθησαν καὶ ἀπεγομνώθησαν. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν ἐπεθόμουν, διὰ τὸ ὁποῖον τὰ πάντα ἐπαρττον καὶ ἄλλην τὴν δραστηριότητά των ἐδαπάνουν, ὥστε καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ ἀπολαύσουν δόξης πολλῆς διὰ τῶν χρημάτων, διὰ τῶν οικοδομημάτων, διὰ τῶν τάφων, διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπιγεγραμμένων ἐπὶ τῶν τάφων των καὶ αὐτὸ, λέγει, θὰ χάσων, θὰ ἐμάνθων. Διότι αἱ τοιαῦται οἰκοδομαὶ ἀποτελοῦν κατηγορίαν δι' αὐτούς ποὺ ἀπέρχονται ἀπὸ τὴν ζωὴν. Διότι καὶ ἐν τῷ σῶμα τῶν εἰς τὴν γῆν θάπτεται, ἀλλ' ὅμως οἱ λίθοι φωνῆν ἀφήνουν, κατηγοροῦντες καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν σκληρότητα των. **Δ** τὴν ἀναίσχυτητα των, τοὺς κοινούς ἐχθρούς διατυμπανίζοντες, τοὺς διερχομένους διὰ τοῦ μνηματός των πάντοτε εἰς κατάρτας παρασύροντες καὶ εἰς ἐγκλήματα καὶ συκοφαντίας. Τί εἶδος λοιπὸν δόξα εἶναι αὐτή, τὸ νὰ ἀφήνῃ κανεὶς μετὰ θάνατον κατηγοροῦν ποὺ δὲν σιωπᾷ, ἀλλὰ διὰ τῆς θέας τῶν οικοδομημάτων ὄλων τὰ στόματα ἀνοίγονται διὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν νεκρὸν καὶ πρὸς ὅλους γενικῶς ποὺ τὰ παρατηροῦν καὶ πρὸς τοὺς διερχομένους ἐντονωτάτην δυσφήμιον νὰ δημιουργῆ κατ' ἐκεῖνον ποὺ ἡγειραν τὰ οικοδομήματα. Τί ὅμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀνοσίαν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, ὅταν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ κάνουν πράξεις ἀπὸ τὰς ὁποίας τιμωροῦνται, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐντροπιζοῦνται, ἀπὸ τὰς ὁποίας κατηγοροῦνται, ἀπὸ τὰς ὁποίας καὶ μετὰ θάνατον ἀπὸ πολλοὺς μέσα εἰς τὸν τάφον των ταράσσονται; **Ε** ἀπὸ τῶν ὁποίων πρὸς αὐτούς ἐξαπολύονται κατάρται καὶ συκοφανταί καὶ ὅτιερα ἐγκλήματα καὶ ἀπὸ αὐτούς ποὺ ἔχουν ἀδικηθῆ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνους ποὺ δὲν ἔχουν ἀδικηθῆ; Πλὴν ὁ Θεὸς θὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἄδου ὅταν θὰ με παραλάβῃ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἐπειδὴ ἀνεφερέ τὰς τιμωρίας διὰ τὰς πονηρὰς πράξεις, τὰ ψῆφια τῆς ἀμαρτίας, ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ ἐσθλά, διὰ τὰς χρηστὰς πράξεις. Τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι προφήται συνηθίζουσι νὰ κάνουν, ὥστε διὰ δύο τρόπων νὰ διδοῦν ἀγωγὴν ἀρετῆς εἰς τὸν ἀκρατήν καὶ διὰ τῆς τιμωρίας τῶν ἀμαρτημάτων καὶ διὰ τῆς ἐπιφραθεύσεως διὰ τῶν ἐπέθλων τῆς ἀρετῆς. ²²¹ Α Τὰ μὲν λοιπὸν γνωρίσματα ἐκεῖνον τέτοια περίπου εἶναι, λέγει ὁ προφήτης, δηλαδὴ ἡ ἐλλειψὶς τιμῆς, ἡ ματαία δραστηριότης, ἡ ἀνοσία, ὁ γέλωας,

ἡ ἐντροπή, ἡ ἀπάλεια τῶν πάντων, ὁ θάνατος, ἡ τιμωρία, ἡ διαρκὴς κόλασις, ὁ εὐκόλος ἐπιπρασμός ἀπὸ τῶν κοσμικῶν φρόνημα, ἡ πτώσις ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ ἐν ζωῇ καὶ μετὰ θάνατον, τὸ νὰ συκοφαντήται, τὸ νὰ κατηγορηθῆται, τὸ νὰ μὴ εὐρίσκη οὐδεμίαν ἀνακούφιαν τῶν δεινῶν. Τὰ δὲ ἰδικά μας (τῶν χριστιανῶν) γνωρίσματα εἶναι γενικῶς τελείως ἀντίθετα, ἡ ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς κολάσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ψυχῆς, ἡ ἀσφάλεια, ἡ δόξα, ἡ τιμὴ. Διότι δι' ἅλα αὐτὰ ἔκανε ὑπαινυγμὸν ἄφου εἶπε: Πλὴν, ὁ Θεὸς θὰ λυτρώσῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὸ κράτος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἄδου, ὅταν θὰ μὲ παραλάθῃ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἄδην ἐδὼ τὴν κόλασιν λέγων, τὰς ἀφορητοῦς ἐκεῖνας ὁδύνας ἔνοισε. **Β** Ἀναλογίᾳ δὲ πόση μεγάλη εἶναι ἡ τιμὴ ὅχι μόνον εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον. Διότι, ὅταν θὰ μὲ παραλάθῃ, λέγει ὁ ψαλμωδός, τότε αὐτὸν ἀκριθέστερον θὰ ἴδω παρὰ τῶρα. Διότι τῶρα διὰ πίστεως περιπατοῦμεν χωρὶς νὰ βλέπωμεν τὴν μορφήν τοῦ Κυρίου, τότε ὅμως πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θὰ ἀπεικάζωμεν. Ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ λυτρωθῇ, τότε καὶ τὸ σῶμα θὰ συμμετάσχη εἰς τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Μὴ πτοῆσαι, ὅταν κάποιος ἀνθρώπος πλουτήσῃ, ἢ ὅταν ἀξέστη ἡ δόξα τοῦ οἴκου του. Ἐάν αὐτὰ τοιουτοτρόπως ἔχουν, λέγει, διὰτὶ φοβέσαι διὰ τὰ παρόντα; Διὰτὶ οὐ λυπεῖ ἡ πτωχεία; Διὰτὶ φοβέσαι τὸν εὐπόρον; Ἦκουσας τὰ σχετικά μὲ τὴν ἀνάστασιν καὶ τοῦ τέλους τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς τιμωρίας τῶν πονηρῶν; Διὰτὶ λοιπὸν φοβέσαι τὰς σκιάς; Διότι, μόνιμα μὲν **Γ** καὶ σταθερὰ ἐκεῖνα εἶναι, αὐτὰ δὲ ὁμοιάζουσι μὲ ἄνθη ποῦ μαραινόνται. Διὰ τοῦτο καὶ ἅλα τὰ ἅλλα ἀφου ἴκρησε κατὰ μέρος, ἔφθασε πηδῶν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν κακῶν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλούτου. Διότι ἐάν αὐτὴ κατακηθῇ καὶ τὰ ἅλλα μαζί τὰ κακὰ καταστρέφονται.

Καὶ πῶς νὰ μὴ σὺς φοβηθῶ, λέγει ὁ ψαλμωδός, ἀφου διὰ τόσα πολλὰ εἰσθε ἱκανοί; Πράγματι εἶναι ἡ ἐξουσία, ὀλιγόχρονος ἡ δύναμις, παρέργεται ἡ εὐθυμία, σκιάς καὶ θειερα ἀπομυμνόνται τὰ χρήματα καὶ ὁ πλούτος καὶ ἡ πόσον μεγάλη τιμὴ. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε: Διότι ὅταν θὰ ἀποσθῆν, δὲν θὰ παραλάθῃ μαζί του τίποτε ἀπὸ ἅλα αὐτά, οὐτε ἡ δόξα του θὰ συγκρατῆθῃ μαζί εἰς τὸν τάφον, ἀφου ἀνέφερε τὴν αἰτίαν ποῦ δὲν φοβέται τὰ πρόσκαιρα. **Δ** Ἦλθε ὁ θάνατος, λέγει ὁ ψαλμωδός, τὴν ρίζαν ἕκοιτε καὶ ἡ κόμη μαζί μὲ τὰ φύλλα ἀλόκληρη

κατέπεσε καὶ εἰς ἄλλους εὐκόλως καταληττῆ ἔγινε ἡ οἰκία. Ὅπως ἀκριθῶς προβάτα καὶ αἴγες ἐπιτίθενται διὰ νὰ καταφάγουν δένδρον, ποῦ εὐρίσκεται κομμένον κάτω εἰς τὴν γῆν. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ μὲ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι πλουτοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, πολλοὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν, πολλοὶ ἐκ τῶν φίλων, πολλοὶ ἐκ τῶν εὐεργετηθέντων εὐρίσκονται ἔτοιμοι νὰ καταστρέψουν τὰ δημιουργήματα ἐκεῖνων. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ εἶχε προβλεθῆ μὲ τόσας τιμὰς καὶ ὁ ὅποιος εἶχε τόσον πολλοὺς οἰνοχόους, μαγειροὺς καὶ ἀγγελία ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ καὶ τόσα πολλά πλέθρα γῆς καὶ οἰκίας καὶ δούλους καὶ ἵππους καὶ ἡμίονους καὶ καμήλους καὶ στρατόπεδα μὲ ὑπηρετας, ἀπέργεται μόνος καὶ κανεὶ μαζί του δὲν ἀπέργεται, ἔ ἀλλὰ ἀπέργεται χωρὶς νὰ παίρη μαζί του οὐτε αὐτὴν τὴν ἐνδυμασίαν του. Διότι μὲ ὅσον θεατικῶς περισσύτερον λαμπρὰ ἀντικείμενα εἶναι περιβεβλημένος, ἀπέργεται τὸσον πλουσιωτέραν παρασκευάζων τράπεζαν εἰς τὸν σκώληκα καὶ περισσύτεραν ἐπιθυμίαν κλοπῆς εἰς τοὺς τυμωρῶνους καὶ χειρότερον σχέδιον κατὰ τοῦ ἀθλήου σώματος. Διότι, μὲ ὅσα περισσύτερα τὸ καλλωπίζει, μὲ αὐτὰ ὑπερβολικώτερον προετοιμάζει τὸν ἑαυτόν του διὰ νὰ ἐξευτελισθῇ, ἀφου ἐξοπλίζει καὶ προκαλεῖ ἐναντίον του τὰς χεῖρας ἐκεῖνων ποῦ ἀνοίγουν διὰ νὰ συλήσουν τοὺς τάφους. Καὶ διὰτὶ συμβαίνει αὐτό, λέγει: Ἄλλὰ ἐδὼ μεγάλον κομπασμὸν δεκνέει **222 Α** καὶ σπερηφανεῖται μέχρι τοῦ θανάτου του. Μάλιστα μὲν πολλοὶ οὐτε μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς των, ἔπαθαν σκληροφύτρως μερικὸι προδόται ἐναντίον των, ἔπαθαν σκληροφύτρως τιμωρίας ὅπο πᾶρα πολλοὺς καταδικούς ἀφου ἵσπερήθησαν καὶ τῶν χρημάτων των καὶ εἰς ἀτιμωσίαν ἀφου περιέπεσαν καὶ ἀφου κατακία των ἔγινε ἡ φυλακὴ. Διότι αὐτὸς ὁ ὅποιος χθὲς μετεφέρετο μὲ ὄχημα, σήμερον μὲ ἀλυσίδα εἶναι δεμένος. Αὐτὸς ὁ ὅποιος χθὲς εὐχαριστῶς ἐδέχετο τοὺς κολακευτικoὺς λόγους τῶν κολλήων, ἀπὸ δημίους περικυκλῶνεται τῶρα. Αὐτὸς ὁ ὅποιος εὐωδίαζε μύρα, εἰς τὰ αἶμα εἶναι λουμένος. Αὐτὸς ὁ ὅποιος ἦτο ἀναπαυμένος ἐπάνω εἰς μαλακὸν στρώμα, εἰς σκληρὸν ἔδαφος ἔχει ριφθῆ. Αὐτὸς ὁ ὅποιος ἀπὸ ἄλλους ἐδέχετο περιποιήσεις, ἀπὸ ἄλλους περιφρονεῖται. Ἄλλὰ καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐ περιποιήσεις διὰ τὸ νεκρὸν σῶμα λαμπρὰ καὶ ἐνδοξαί εἶναι. **Β** Καὶ τί ἄξιον ἔχουν δι' ἐκεῖνον ὁ ὅποιος πλέον δὲν ἀσθάνεται; Περισσότερα εἶναι ἡ δυσωδία, μεγαλύτερα ἡ ἀκαθαρσία, ἐντονότερα

ρος ὁ φθόνος. Διότι ὅταν ἀποβάη, συνεχῆς εἰς τὰ τέκνα του εἶναι ὁ πόλεμος ἐξ αἰτίας ἐκείνης τῆς πολυτελείας. Καὶ παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς τῆς φιλοσοφημένης σκεψῆς. Διότι καταφέρει εἰς αὐτὸν πλῆγμα ὄχι μόνον ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀπέρεχεται ὁ πλοῦτος μαζὶ του εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παρούσαν τὸν ἀπογυμνώνει ἀπὸ πάσαν ὑπερήφανον φαντασίαν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι πράγματα δὲν ἔχει ἀξίαν ὁ πλοῦτος, ὅσα καὶ ὅταν τὸν ἀπολαμβάνῃ ἐκεῖνος ποῦ τὸν κατέχει.

Διότι δὲν εἶπεν: ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα του, ἀλλ' ἡ δόξα τοῦ οἴκου του. **Κ** Διότι ὅλα αὐτὰ γενικῶς, τὰ ὅποια θεθείας ἀπριφθίσαμεν πηγαὶ καὶ περίπατοι καὶ λουτρά, χρυσὰ νομίσματα καὶ ἀργυρὰ, ἵπποι καὶ ἡμίονοι καὶ τσίπτες καὶ ἱμάτια καὶ πολυτέλεια τῆς οἰκίας εἶναι ὄχι τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κατοικοῦντος οἰκίαν. Διότι δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἣν ἔπαι καὶ μαζὶ ἀποδίδει μὲ αὐτὸν ποῦ τὴν ἔχει κάνει κτήμα του. Ἐνῶ αὐτὴ δόξα οἴκου παραμένει. Μᾶλλον δὲ καθόλου δὲν μένει, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸν οἶκον καὶ συγκολληθεὶς χωρὶς νὰ ἀφελῆσθαι αὐτὸν ὁ ὅποιος ἐντὸς αὐτοῦ περιεστράφη. Διότι δὲν ἦτο αἰώνιον κτήμα του. Καθ' ὅσον ἡ ὑπαρξίς του μόνον εἰς τὴν πρόσκαιρον αὐτὴν ζωὴν θὰ ἐπαίνηται καὶ θὰ μακαρίζεται ἀπὸ τοὺς αἰοίους του κόλακας. Ἀφοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς τὸν περὶ κολακείων λόγον ἔρχεται. **Δ** Διότι καὶ τοῦτο κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς πλουσίους εἶναι ἀξίον μεγάλης προσοχῆς, δηλαδὴ αἱ ἐπιπόλαιοι κολακείαι εἰς τὴν ἀγορὰν, αἱ ἐκ μέρους τοῦ δήμου φιλοφρονήσεις, αἱ δημώδεις ἐπαιφημιαί, τὰ ἐγκώμια τὰ γεμίματα ὑποκρισίου, καὶ φαίνεται πᾶς εἶναι πολὺ ἀξιόλογον τὸ νὰ χειροκροτοῦνται καὶ εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τὰ δικαστήρια, ἀπὸ δούλων νὰ διατυμπανίζονται. Διὰ τοῦτο πρόσεξε πᾶς καὶ τοῦτο ὅτι εἶναι ἀξιόζηλον. Διὰ τοῦτο πρόσεξε πᾶς καὶ τοῦτο ἀπὸ τὸν χρόνον ἐξοφανίζεται. Διότι, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, λέγει. Δηλαδὴ αὐτὰ, αἱ κολακείαι καὶ τὸ νὰ ἐπαίνηται αὐτὸς μέχρι τῆς παρουσίας ζωῆς, μαζὶ δὲ μὲ τὰ ἄλλα καὶ τοῦτο συγχρόνως καταστρέφεται ὡς πρόσκαιρον καὶ παροδικόν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἔπαινος πρόβῃ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ συστηματικῶς ἐπανοῦν, ἔπειτα τὸν θάνατον εἰς τὴν ἀντίθετον παράταξιν μεταβαίνουσι, ὅταν τὸ προσωπεῖον τοῦ φθόου ἀφαιρεθῇ. Τότε μόνον δὲ θὰ σὲ ἐπαίνῃσθαι καὶ αὐτὸς, ὅταν καὶ σὺ λέγῃς περὶ αὐτοῦ

ἀγαθὰ καὶ ἐπαινοῦς καὶ ὄχι ὅταν σὲ θλέπῃ νὰ ἀσκήσῃ τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀρετὴν.

Πρόσεξε πᾶς καὶ τὰς εὐεργεσίας των διαστρέφει. Διότι οὐ μὲν τὸν κολακεύεις καὶ τὸν περιποιεῖσαι ὑποκρινόμενος κάποιαν πρόσκαιρον φιλοφρόνησιν καὶ γεμίτην ὑποκρισίαν. Ἐκεῖνος δὲ καὶ ἂν σοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του ἐξαγοράζων ἀπὸ σε τὴν προθυμίαν νὰ τοῦ προσφέρῃς ὅσα του ἀρέσουν καὶ ἀφοῦ μὲ πολλὰ ἀνταλλάγματα ἐξαγοράζῃ αὐτὸ, τότε θὰ σὲ εὐχαριστήσῃ, λέγει. Διότι αὐτὴν τὴν ἐρμησίαν ἔχει ἡ φράσις: Θὰ σὲ ἐπαίνῃσθαι καὶ σὺ λέγῃς περὶ αὐτοῦ ἐπαινοῦς. Δὲν εἶπεν: ὅταν κάτι χρήσιμον διὰ τῆς ἐργασίας σου προσφέρῃς, ὅταν εὐεργετήσῃς, ἀλλὰ ὅταν κόνης ὅσα εἶναι ἀρεστὰ εἰς αὐτὸν καὶ ὅταν εἶσαι σύμφωνος μὲ τὴν γνώμην του καὶ συμφώνως πρὸς τὴν νοοτροπίαν του τὸν ἐξυπηρετήσῃς. ²²³ **Α** Ἀποδεικνύει ἔτι καὶ ἀπὸ τὰ δύο προκαλεῖται θλάσθαι: Καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιπλαστον κολακείαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθλασθὴ ἐξυπηρετήσιν. Θὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Ἄδην προχωρῶν ἕως ἐκεῖ ποῦ θὰ συναντήσῃ τὴν ἀποθανούσαν γενεάν των προγόνων του καὶ αἰώνιας πλέον δὲν θὰ ἴδῃ τὸ ἡλιακὸν φῶς. Καὶ ἐνῶ εἶχε τιμὴν καὶ ἀξίαν, δὲν κατενόησε τοῦτο. Ἐξίσωθῃ πρὸς τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ἐξωμοιάσθαι πρὸς αὐτὰ. Εἰσελεύσεται, δηλαδὴ θὰ μιμηθῇ τὸν ζῆλον των προγόνων του καὶ ἀπὸ πονηρῶν προερχόμενος, πονηρίαν θὰ διαδεχθῇ. Ἡ κατὰ πόσον ἄλλον τρόπον θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι εἰς τίποτα δὲν ὠφελείται ἐκ τοῦ πλοῦτου, ἐσ' ὅσον δὲν ἐπράξε κάποιον ἀγαθόν. Θὰ ἐγκαταλείψῃ δὲ τοὺς πρὸ αὐτοῦ θαμμένους νεκροὺς εἰς τὴν σκάνην μέχρι τῆς κρίσεως χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἴδῃ τὸ ἡλιακὸν φῶς συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς φύσεως. Ἐπειτα πάλιν ἐπαναλαμβάνει, ὅσα εἶχε προηγουμένως εἶπει, λέγων. **Β** Καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ὅποιος εἶχε τιμὴν καὶ ἀξίαν δὲν τὴν κατενόησε: ἐξίσωθῃ μὲ τὰ κτήνη τὰ ἀνόητα καὶ ἐξωμοιάσθαι μὲ αὐτὰ. Ὁ τοιοῦτος, λέγει, ὁ ὅποιος τοιοῦτοτρόπως ἀπέθετον, ὁ ὅποιος δὲν διεχειρίσθη προπόντας τὰ χρήματα, καθόλου δὲν θὰ διαφέρῃ ἀπὸ ἄλογον ζῶον, ὡσάν νὰ μὴ ἐγγνώρισεν τὴν τιμὴν τὴν ὅποιαν ἐδέχθη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ ἐξωμοιάσθη πρὸς τὰ κτήνη, εἰς τὰ ὅποια τὸ τέλος τῆς ζωῆς των μόνον ὁ θάνατος εἶναι. Ἀπὸ αὐτὰ εἶθε νὰ λυτρωθῶμεν ἡμεῖς οἱ ὅποιοι μαθάνομεν αὐτὰ καὶ οἱ ὅποιοι τὰ διδάσκουμεν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας των αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΘ' (49) ΨΑΛΜΟΝ

«Θεὸς Θεῶν Κύριος ἐλάλησεν, καὶ ἐκάλεισεν τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν.»

Καὶ ἄλλοι λέγει ὁ ἴδιος: «Ὁ Θεὸς ἐστάθη εἰς οὐρανὸν Θεῶν.» Καὶ πάλιν: «Ἐγὼ εἶπα, εἶσθε Θεοί.» Καὶ ὁ Παῦλος: «Διότι ἂν καὶ εἶναι λεγόμενοι Θεοὶ καὶ κύριοι πολλοί.» Καὶ ὁ Μακάριος: «Θεὸς γὰρ μὴ κακολογήσῃ.» Καὶ ἄλλοι: «Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων.»¹ Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος: «Ὅστις καταράσῃ τὸν Θεόν, θά θαστάσῃ τὴν ἀνομίαν του καὶ ὅστις βλασφημήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐξάπαντος θά θανατωθῇ διὰ λιθοβολισμοῦ.» Καὶ πάλιν: «Οἱ Θεοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἔκαμον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, θά ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ὑποκείσθωεν τοῦ οὐρανοῦ τούτου.» Ποίους, λοιπὸν, ἐννοεῖ μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς αὐτὰς τὰς μορτυρίας καὶ ποίους ὀνομάζει ἐδῶ Θεούς; Τούτους ἀρχοντας. Δι' αὐτὸ καὶ ἐπιλέγει: «Θεὸς γὰρ μὴ κακολογήσῃ», καὶ ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου γὰρ μὴ καταράσῃς.² Ὀνομάζει (Θεούς) καὶ αὐτούς, καὶ ἐγεννήθησαν ἀπὸ κόποιον ἐνάρετον πρόγονον. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ Ἐνὼς³ ἐπέδειξε πολλὴν ἀρετὴν, ὀνομάσθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ὅλους δὲ τοὺς ἀπογόνους του καὶ τοὺς

¹ Εἰς τὸν 49 ψαλμὸν κατὰ τὸν ἱερὸν Χριστόστομον παρερμηνεῖται ἡ εὐδοκλασμία καὶ οἱ ἀμαρτηρῶς θυσίαι, ἐρμηνεύεται ἀλληγορικῶς τὸ «Ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν», ὡς ἀνεκέρωτον εἰς τὴν δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὴν καθολικὴν κρίσιν τῶν ἀνθρώπων, κατακρινόμενοι ἡ ψυχὴ ἀκαταστασία τῶν ἑσπερίων καὶ ὑπολαμβάνεται ἡ διὰ τῶν ἔργων ἀξιολογία τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν μὲν ἀρετὴν καὶ προσημασία εἰς τὸν Θεὸν λατρεία.

1. Ψαλμ. 82, 1 καὶ 8.
2. Α' Κορ. 8, 5.
3. Ἐξοδ. 22, 28.
4. Γεν. 6, 9.
5. Δευτ. 34, 15 καὶ 16.
6. Ἱερμ. 10, 11.
7. Ἐξοδ. 22, 28.
8. Εἰς τὴν ἱερὰν ἱστορίαν ὁ Ἐνὼς ἀναφέρεται ὡς υἱὸς τοῦ Σὴθ. Τὸ σημασιῶδες μὲ τὴν ἱστορίαν αὐτὴν ἀναφέρονται εἰς τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον βιβλίον τῆς Γενέσεως καὶ Μωϋσέως.

ἀπογόνους τοῦ ἀδελφοῦ του. Εἰ ποὺ ἐγεννῶντο ἀπὸ γάμου μεταξὺ τῶν, τοὺς ὀνομάζει υἱοὺς τοῦ Θεοῦ (τοὺς ἀπογόνους) τοῦ ἐνορέτου (τοῦ Ἐνὼς). Διότι ἤρξατο, λέγει, γὰρ ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.⁴ Ἐννοεῖ καὶ τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὸν ὅποιον ἐτίμησε μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα λέγων: «Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ εἶσθε σεις καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου.» Καὶ ἄλλος: «Υἱὸς μου εἶναι, πρωτότοκος, ὁ Ἰσραήλ.»⁵ Καὶ διότι ὀνομάζεσθαι τὸν λαὸν αὐτῶν, λόγῳ τῆς ἀγάπης του. Ἐτεῖ ἐξηγεῖται καὶ ἐκεῖνο: ²⁴ Α. «Ὅστις καταράσεται τὸν Θεόν, διαπράττει ἀμαρτίαν» δηλαδὴ, ὅποιος κακολογεῖ τὸν ἀρχοντα, ἀμαρτάνει. «Ὅστις δὲ βλασφημήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, θά λιθοβοληθῇ.»⁶ Δηλαδὴ, αὐτὸς ποὺ ἀποδείξει τὸ ὄνομα τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰς ὕλικὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶναι Θεοί. Ἐπειδὴ τὸ ἀμάρτημα εἶναι ἀσυγχώρητον, δι' αὐτὸ καὶ ἡ τιμωρία του εἶναι πολλὴ σκληρὰ. Ὀνομάζονται (Θεοί) καὶ οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅχι λόγῳ ὀφειλομένου σεβασμοῦ, οὔτε γάρην προσωνήσεως, ἀλλ' ἐκ πλήρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπλανήθησαν καὶ τοὺς ἀνώμασαν ἑτοί. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Καὶ διότι ἂν καὶ εἶναι οἱ λεγόμενοι Θεοί,⁷ ποὺ θέλει γὰρ εἶπει, Ἐ δὲ ἐφ' ἑσὸν δὲν ὑπάρχουν, δὲν δικαιοῦνται οὔτε τιμητικῆς προσωνήσεως. Ἐδῶ, λοιπὸν, διὰ ποίους λέγει: «Θεὸς Θεῶν;» Μοῦ φαίνεται ὅτι ὀμιλεῖ διὰ τοὺς ἔθνικους, ὅχι διότι ὑπάρχουν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφαντάσθησαν οἱ πλανηθέντες (ὅτι ὑπάρχουν). Ἐπειδὴ μάλιστα οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ἀκόμη καὶ ἀνόητοι, ὅχι δὲ ἐξ ἀλοκλήρου ἀπηλλαγμένοι τῆς εἰδωλολατρίας, καὶ ἐπειδὴ ἔμενον μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμα ἐμπρὸς εἰς τὰ εἰδωλα (ἀπὸ κρυφὸν θαυμασμοῦ καὶ γοητείας) καὶ εἶχον πολλὰ ὑπολείμματα τῆς παρανομίας αὐτῆς, δι' αὐτὸ δικαίει αὐτὰς τὰς σκέψεις των καὶ τοὺς

9. Γεν. 4, 26.
10. Ψαλμ. 82, 6.
11. Ἰησοῦς, 4, 23. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐξηγουμένους τὰ σχετικά μὲ τὴν κατεμένην ἑστίαν καὶ μὲ τὴν ἐκτὸν ποὺ εἶσθε εἰς τὸν Μωϋσῆν γὰρ ἀπελευθέρωσεν τὸν λαὸν τοῦ ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπτίων. Τὸς λόγους τούτους καὶ 23 στίχου ἔπρεπε κατ' ἐντολήν του Θεοῦ νὰ εἴπῃ ὁ Μωϋσῆς πρὸς τὸν λαόν.
12. Ὅπως ἀπὸ τῆς ἀσχητῆς αἰτίας διατέθηκε τὸ Μωϋσέως, ποὺ περιέχονται εἰς τὸ Δευτεριεῖον, εἶναι ἐπινοῦν ἄλλα καὶ ἀκαταίτητον γὰρ διακρίνη κατὰ τὴν πρόβλεψιν του γὰρ μεταβολὴς εἰς τὸν λαὸν τῶν σεβασμῶν, εὐγένειαν καὶ ἀνθρωπιαν, θεσπισμένων εἰς τὴν πάντων ἑστίαν τοῦ Θεοῦ. Τέτονον ἐπ' αὐτῶν ἄλλοις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκασθῶν οἱ ἀρεταὶ αὐταί.
13. Α' Κορινθ. 8, 6.

φανερώνει ότι είναι ο Κύριος των. Και αὐτῶν τῶν δομικῶν ὑπάρξεων εἶναι κύριος, αἱ πλάναι, ὅμως, καὶ κάθε ποιηρία ἔχει εἰσέλθει ἐξ αὐτῶν.

Μοῦ φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς C ἀκολουθεῖ τὸν προηγούμενον ψαλμὸν, διότι καὶ ἐδῶ γίνεται ἔλεγχος καὶ καταδικὴ τῶν πλάνων, ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἄλλην τὴν οἰκουμένην προσκάλει εἰς ἀκρόασιν, ἐδῶ δὲ (καλεῖ εἰς ἀκρόασιν) αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, ποῦ εἶναι ἀπλωμένα εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην. Ἄλλο θέατρον ἐδῶ καὶ ἄλλο ἀκροατήριον. Ἐκεῖ τὰ ἔθνη, οἱ γῆνοι, ὁ πλοῦσιος, ὁ πτωχός. Ἐδῶ ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ. Ἐμφανίζει δὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν δικαιοσύνην καὶ ἀπευθίνει τέτοιους λόγους πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, ἐκ μέρους αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος, τρώπον τινα, ἀπολογεῖται. Δι' αὐτὸ καὶ πρέπει περισσότερον νὰ ἐντείνωμεν τὴν προσοχὴν μας. Καὶ ἄλλος προφήτης κἀκεῖν τὸ ἴδιον, ἰδ. παρουσιάζει, δηλαδὴ, τὸν Θεὸν ὡς δικαιοσύνην, καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν δικαιοσύνης τοποθετεῖ τὰ φαράγγια καὶ τὰ θεμέλια τῆς γῆς. «Ἀκούσατε, λέγει, φαράγγια καὶ θεμέλια τῆς γῆς, διότι ὁ Κύριος ἔχει κρίσιν μετὰ τοῦ λαοῦ του καὶ θέλει διαδικασθῆ μετ' αὐτοῦ».¹⁴ Καὶ πάλιν: «Θά κριθῆ, πρὸς σὲ καὶ πρὸς τοὺς πατέρας σου».¹⁵ Εἰς πολλὰ μέρη τῶν Γραφῶν θὰ ἴδῃ κανεὶς αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκφράσεως, ποῦ εἶναι μάλιστα πάρα πολὺ ἤχηρός καὶ ἀξίος τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Θεοῦ. Διότι φανερώνει τὴν ἀπέριτον ἀγασθότητα αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος τόσον κοντὰ ἔρχεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε νὰ κρίνεται μετὰ τοὺς. Ἐκ τῆς Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς δόξαότητος αὐτοῦ.¹⁶ Ὁ λόγος αὐτὸς ἔχει κατὰ τὸ προφητικόν, ἀλλ' ἐκφράζει καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, διότι ἡ εὐπρέπεια αὐτοῦ προήλθε καὶ ἀπὸ τῆν Παλαιάν ἐκείνην ἐποχὴν. Καὶ ὁ ναός, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἅλη ἡ λατρεία καὶ ἡ ζωὴ τῆς Παλαιᾶς Νομοθεσίας καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἱερέων, αἱ θυσίαι, οἱ ἱεροὶ ἔθνοι καὶ αἱ φαλμαθῖαι, ὅλα ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ ὁ τύπος τῶν μελλόντων εἶχε προδιαγραφῆ ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐποχὴν. Ἐκεῖ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀλήθειας, ποῦ ἔχει ἔλθει. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔλαμψεν ὁ σταυρός, ἀπὸ ἐκεῖ προήλθον τὰ μύρια 225 Α καταρθώματα. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ περὶ τοῦ νόμου τῆς Καινῆς Διαθήκης γράφων ὁ Ἡσαΐας, λέγει: «Διότι ἀπὸ τῆν Σιών θὰ ἐξέλθῃ νόμος καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ, καὶ θὰ

14. Μιχ. 6, 9.
15. Ἱερ. 2, 9

κρίνη ἀναμέσον τῶν Ἑθνῶν».¹⁷ Ὅλην τὴν τοποθεσίαν ὀνομάζει ἐδῶ Σιών, καὶ τὴν πόλιν, ποῦ εὕρισκεται κοντὰ, τὴν μητρόπολιν τῶν Ἰουδαίων. Διότι ἀπὸ ἐκεῖ, ὡσάν ἀπὸ κάποιαν ἀφετηρίαν, ἀπέθθησαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς ἄλλην τὴν οἰκουμένην, ὡς ἄλλοι Ἴσσοι ταχεῖς. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ κἀνωμεν βασίματα. Ἐκεῖ ἔγινεν ἡ Ἀνάστασις, ἐκεῖ ἡ Ἀνάληψις, ἐκεῖ ἔγινεν ἡ προετοιμασία καὶ ἡ ἔναρσις τῆς σωτηρίας μας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ κηρύσσονται τὰ ἀπόρητα δόγματα. Ἐκεῖ πρῶτον ἐφανερῶθη ὁ Πατὴρ, ἀνεγνωρίσθη ὁ Μονογενὴς Υἱός, B καὶ ἐδόθη ἡ τόση χάρις τοῦ πνεύματος.¹⁸ Ἐκεῖ ἤρχισαν νὰ ἀσκαδύνονται οἱ Ἀπόστολοι, ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἀσωμάτων, τῶν δωρεῶν, τῶν δυνάμεων, καὶ τῶν μελλοντικῶν ἀγασθῶν, περὶ τῶν ὁποίων εἶχον λάθει ὑποσχέσεις. Ὅλα αὐτὰ θεοβολίως ἐνωσεῖ ὁ προφήτης, δταν ὁμιλῆ περὶ τῆς «δρασιότητος» αὐτοῦ. Διότι στολίδια τοῦ Θεοῦ καὶ δρασιότης εἶναι ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ φιλοφροσύνη καὶ ἡ εὐεργεσία του πρὸς ἄλλους. «Ὁ Θεὸς θὰ ἔλθῃ φανερά, ὁ Θεὸς μας, καὶ δὲν θὰ σιωπήσῃ». Βλέπεις πῶς, καθὼς ὀλιγον κατ' ὀλιγον προχωρεῖ, ἀποκαλύπτει τὸν λόγον καὶ φανερώνει τὸν θησαυρὸν καὶ ἀφῆνει καὶ φανῆ πῶς χαροῦμενον φῶς, λέγων: «Ὁ Θεὸς φανερά θὰ ἔλθῃ, διότι πότε δὲν ἦλθε φανερά; Πότε: Κατὰ τὴν προηγουμένην παρουσίαν, διότι ἦλθεν ἀθροῦσως, ἀποκρίτων τὸν ἑαυτὸν του ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ διαφεύγων ἐπὶ πολὺ τῆς προσοχῆς των. Διατί ὁμιλῶν διὰ τοὺς πολλοὺς, C ἐφ' ὅσον οὐτε αὐτὴ ἡ παρθέτος, ποῦ τὸν ἐκράτησε εἰς τὰ σπλάγγνα τῆς, ἐγνώριζε τὸ ἀπόρητον τοῦ μυστηρίου, οὐτε οἱ ἀδελφοὶ του ἐπίστευσιν εἰς αὐτὸν, οὐτε ὁ φαινομενικὸς πατὴρ αὐτοῦ ἐφαντάζετο κατὰ τὸ μεγάλο περὶ αὐτοῦ:

Καὶ διατὶ λέγω διὰ τοὺς ἀσθροῦπους; Καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὸν διάβολον διέφευγε τῆς προσοχῆς, διότι, ἐάν ἐγνώριζε, δὲν θὰ τὸν ἐρωτοῦσε μετὰ ἀπὸ τόσον καιρὸν εἰς τὸ θρος: «Ἐάν εἶσαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ».¹⁹ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς φορές, μάλιστα. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Ἰωάννην ἔλεγεν, δταν ἤρχισε νὰ τὸν ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ

16. Πρ. 2, 9 καὶ 4.

17. Τὸ πρῶτον «ἀπέθθησαν» δόγμα εἶναι: τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ ὁποῖου ἠμιλλεῖ ἐναντῖα ὁ ἱερεὺς Πατὴρ. Ἡ «εὐαστή» χάρις εἶναι ἡ δόξα εἰς τὴν Ἀποστόλους παρὰ τοῦ Θεοῦ δυνάμει τοῦ Πνεύματος; εἰς τὴν ἐπέκειν καὶ εἰς τῆς ὁποῖας ἐδημοσργηθῆ καὶ ἐστερεώθῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σπριτοῦ.

18. Ματθ. 4, 9 καὶ 8.

τόν φανερόν: «Ἄφως τώρα»,¹⁹ δηλαδή, σόπα τώρα, διότι δέν εἶναι **Δ** καιρός ἀκόμη νά φανερωθῇ τὸ μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας.²⁰ Ἐπιθυμῶ νά μὴν τὸ γνωρίζῃς ὅτε ὁ διάβολος, δι' αὐτό, λέγει, «σάπα τώρα, διότι εἶται εἶναι πρόπον νά γίνῃ εἰς ἡμᾶς». «Καί ἐνῶ κατέβαινον ἀπὸ τὸ ὄρος, παρήγγειλεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς μαθητάς του, νά μὴ εἰπουν εἰς κανένα, ὅτι αὐτός εἶναι ὁ Χριστός». ²¹ Τότε ἦλθεν ὡς ποιμὴν διὰ νά ἀναζητήσῃ τὸ χαμένο πρόβατο. Ἐπειδὴ ἤθελε νά θηρεύσῃ τὸ ἀφηρησαμένον θήραμα, δι' αὐτό καὶ παρέμενεν ἀγνωστός εἰς τὴν σκιάν καὶ ἀπέφυγε νά δημιουργῇ θόρυβον. Ὅπως ὁ Ἰσρατῆς, ποῦ δέν γίνεταί ἀμέσως αὐστηρὸς εἰς τὸν ἀσθενή, εἶται καὶ αὐτός δέν ἠθέλησε εὐθὺς εἰς ἀρχὴν νά φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ μαλακὰ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Δι' αὐτὸ τὴν ἀδούρθεον αὐτοῦ **Ε** παρουσίαν προφητεῖάν ὁ ἴδιος προφήτης, λέγει εἰς τὴν συνέχειαν: «Θά κατεθῆ ὡς βροχὴ εἰς τὸ βερισμένο λιθάδι, καὶ ὡς σταγόνες ἐπὶ τῆς διψοκαμένης γῆς». ²² Δέν ἦλθε θορυβῶν, ταράσσων καὶ σείων τὴν γῆν ὅτε ἐπὶ τὸν στρατὸν οὗτε μὲ πινάγματα τοῦ οὐρανοῦ, οὗτε ἐπὶ τῶν στρατιῶν τῶν ἀγγέλων, οὗτε ἐγώρτισε εἰς τὸ μέσον τὸ στερέωμα διὰ νά κατεθῆ εἶται ἐπὶ τῶν νεφελῶν, ἀλλ' ἀδούρθεως διὰ παρθενικῆς μήτρας, μετὰ ἐνεαίμητον κυοφορίαν, ²²⁶ **Α** ὡς υἱὸς παραγκοῦ γεννᾶται εἰς μίαν φάτιν ἑυρισκόμενος ἀκόμη μέσα εἰς τὰ πτωχικὰ σπάργανα τὸν ἀπειλοῦν καὶ φεύγει μετὰ τὴν Μητέρα Του εἰς Αἴγυπτον. Ἐπειτα, μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ποῦ ἔκαμε τόσας παρανομίας, ἐπέστρεψε καὶ περιεφέρετο ὡς ἕνας μεταξύ τῶν πολλῶν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν. Ἐφόρει ἐνδύματα πτωχικὰ, ἐτρογγεν ἀκόμη πτωχικότερα, ἐθάδιζε συνεχῶς καὶ τόσοσ πολλῶ, ὥστε νά κοπιᾶζῃ ἀπὸ τὴν συνεχῆ πορείαν. Τότε, ὅμως, δέν θά ἐλθῇ εἶται, ἀλλὰ τόσοσ φανερά, ὥστε δέν θά ἔχη καμμίαν ἀνάγκην προαναγγελλᾶς. Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν φανεράν παρουσίαν του ἐνωσοῦσεν, ὅταν ἔλεγεν: «Ὅταν σὰς εἰπουν, θεὶ εὐρίσκειται εἰς τὰ ἰδιαιτέρα

19. Ματθ. 4, 15.

20. Καλούμεν μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας, εἶται ἀπρᾶξεν καὶ πρότερος ὁ θεὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου Ἰωαννᾶν εἰδικῶς ὁ ἴδιος Ἰωάννης ὁ Χριστοστόμους θηλεῖ περὶ τοῦ αἵου σελῆου, τὸ ὅπου ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς ἐκρηκτικὴν διὰ τοῦ Ἰησοῦ, κρακασμένου νά ἐπιτύχῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου τῆσος.

21. Ματθ. 17, 9.

22. Ψαλμ. 72, 6.

ἑωμότια νά μὴ εἰσέλθετε. **Β** εἶται εἰς τὴν ἔρημον νά μὴ ἐξέλθετε διὰ νά τὸν συναντήσεται, διότι καθὼς ἡ ἀστραπὴ θγίνει ἀπὸ τὴν ἀνοκτολὴν καὶ φαίνεται ἕως τὴν θύσιν, εἶται θά συμῆθῃ καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν αὐτὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτῆ, δηλαδή, θά γίνῃ μόνῃ τῆς φανεράς. ²³ Τοῦτο συμθαίνει καὶ μετὰ τὴν ἀστραπὴν καὶ ἐπιφανεῖ ἀνάγκην κανεῖός, διὰ νά μᾶς τὴν φανερώσῃ, διότι ἐφάνῃ εἰς ἄλλους μαζὶ καὶ ἔγινε γνωστὴ εἰς ἄλλους καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἰς ἄλλους. Ἐταί λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Διότι αὐτός ὁ Κύριος μετὰ πρόσταγμα, μετὰ φωνὴν ἀρχαγγέλου καὶ μετὰ ἀλλήγγια Θεοῦ θά κατεθῆ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν». ²⁴ Καὶ ὁ προφήτης τὸν εἶδε νά φέρεται εἶται ἐπὶ τῶν νεφελῶν καὶ τῶν ποταμῶν νά ἐξέρχεται ἀπὸ ἑμπρός του καὶ τὸ φοβερόν **С** ἔθημα του καὶ τὰς ὑπογκρατικὰς τιμωρίας. ²⁵ Διότι τότε, τότε θά εἶναι καιρὸς δικαστηρίου καὶ κρίσεως, καθ' ὅσον θά ἐμφανισθῇ ὡς δικαστῆς καὶ ὄχι ὡς Ἰσρατῆς. Ὁ Δανιὴλ λοιπὸν καὶ τὸν θρόνον του θά ἐπέει καὶ τὸν ποταμῶν συρόμενον πρὸ τοῦ θήματος καὶ ἄλα εἰς αὐτὸν φανερόνται διὰ τοῦ πυρός, τὸ ἄρμα, οἱ τροχοί. Δέν ἐφανερώθη εἶται καὶ δέν ἐβείξε κατὰ τέτοιο κατὰ τὴν ἀρχικὴν, τὴν πρώτῃν παρουσίαν, οὗτε πῦρ, οὗτε ποταμῶν, οὗτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ φάτιν καὶ κατάλυμα πτωχικόν, καὶ καλύθην, καὶ μητέρα ταπεινῆν. Ἐξ ἄλλου δὲ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου φανερώσει καὶ τὸ ἀρεπτόν καὶ ἄμετρά ἔθλητον καὶ ἀναλλοίωτον αὐτοῦ. Ἐπειδὴ μᾶς εἶπε ὅτι ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου εἶχε λευκὴν τρίχα, ὡσάν τὸ (δάλμας) μαλλὶ τοῦ προβάτου, καὶ ἐνδύματα λευκῶν, ὅπως τὸ χιόνι, διὰ νά μὴ φαντασθῆς εἶται ἐννοεῖ πραγματικὰς τρίχας, οὗτε ἐνδύματα, ἀλλὰ τὸ καθαρόν καὶ λαμπρόν αὐτοῦ, **Δ** μᾶς λέγει, εἶται παντοῦ εἶναι πῦρ, «Πῦρ καίει ἐνώπιόν του καὶ γύρω του σφοδρὰ καταγιγίς». ²⁶ Ἐταί μετὰ τὰς εἰκόνας αὐτάς φανερώσει τὸ ἀναλλοίωτον, καὶ ἀμετάβλητον, καὶ φωτεινόν, καὶ ἀπροσπέλαστον αὐτοῦ. Καὶ δέν σταματᾶ μέχρι τοῦ πυρός, ἀλλὰ θέλων νά ἐκφράσῃ τὸ φοβερόν τῆς τιμωρίας, συμπληρώνει, «Καταγιγίς σφοδρὰ. Καταγιγίς δὲ ὀνομάζεται ἡ ἀβάστακτος ὄγκος χιονοῦ, ποῦ, ὅταν πέσῃ, παρασύρει καὶ

23. Ματθ. 24, 26 καὶ 27.

24. Α' Πέτρ. 4, 13.

25. Δανιὴλ 7, 9 καὶ 10.

26. Ψαλμ. 49, 3.

καταστρέφει τὰ πάντα, ἢ σφοδρὸς καὶ συνεχὴς ἀνεμοστρόβιλος, ποῦ εἶναι ἀνυπόφορος εἰς τοὺς παρευρισκομένους. Διὰ τὴν διέξῃ, λοιπόν, Ἔ τὸ ἀφόρητον τῆς κολάσεως ἐκείνης, παρουσιάσει αὐτὰς τὰς εἰκόνας. «Θά προσκαλέσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν διὰ τὴν κρίσιν τὸν λαὸν σου». Πάλιν ἐνθυμεῖται τὰ στοιχεῖα (τῆς φύσεως), διὰ τῶν ὁποίων ἐδόθησαν τὰ μύρια ἀγαθὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οὐκ ἴσως διὰ τὴν ζωὴν καὶ διατήρησιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν κυρίως τὴν ὑπόθεσιν τῆς Θεογνωσίας. Διότι καὶ αἱ ὠρασίπτες καὶ τὰ μεγέθη καὶ αἱ κινήσεις τῶν ἀστέρων καὶ αἱ οὐρασίαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπλασεν ἔτσι αὐτὰ ἐδῶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως.²⁷ Α καὶ ὅσα παράγονται ἀπὸ αὐτὰ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου καὶ ὅσα συμβαίνουν ἐκτάκτως πολλὰς φορές, ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ σώματα τρέφουν καὶ συγκροτοῦν καὶ εἰς τὴν γινώσκον μᾶς ὁδηγοῦν τοῦ δημιουργοῦ αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Ἐπειδὴ τὰ ἀόρατα αὐτοῦ βλέπονται φανερά ἀπὸ κτίσεως κόσμου νοούμενα διὰ τῶν δημιουργημάτων, καὶ ἡ ἀδικία αὐτοῦ δόνομις καὶ θ ε ι ὁ τ η ς».²⁸ Καὶ πάλιν λέγει: «Ἐπειδὴ ὁ κόσμος ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ δὲν ἐγνώρισε διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν».²⁹ δηλαδὴ, διὰ τῆς σοφίας ποῦ φανερώμεται εἰς τὰ κτίσματα, ποῦ οὐκ ἴσως δὲν εἶναι ἀσημαντος, ἀλλὰ καὶ ἐξόχως μεγάλη καὶ πέρα πολλῶν σοφῆς διδασκαλία. Καὶ αὐτὰ ποῦ γίνονται καθημερινῶς δι' αὐτῶν. Β ἂν καὶ φαίνεται ὡς ἂν νὰ γίνονται κατὰ φυσικὴν νομοτέλειαν, ἐν τούτοις καὶ αὐτὰ φανεροῦν τὸν Δημιουργόν, διότι καὶ τῆς φύσεως Δεσπότης εἶναι ὁ Δημιουργός.

Νὰ μὴ ἀπορήσῃς δέ, ἂν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀπευθύνῃ τὸν λόγον, διαπραγματευόμενος τὸ ζήτημα τῆς

27. Ρωμ. 1, 20 καὶ 21.

28. Εἰς τὰς στίχους αὐτοὺς τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῆς τριτῆς Ρωμαίου ἐπιστολῆς, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἰς τὴν ἑσάτην παρατίθεται ἡ Ἰουδαίος ὁ Χριστιανισμὸς, ἐμφανίζονται ἡ ἀδικία, εἶναι καὶ μὴ οἱ εἰδωλολάτραι δὲν εἶχον τὴν συνεχῆ εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐτὴ ἀναίχθη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους (διὰ τὴν προσηλίαν καὶ τὸν ἄλλον ἄγινον ἔθρονον), εἶχον ὅμως τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ διὰ μῶνον τῆς γενετικῆς φύσεως. Αὐτὴν οὐκ ἴσως ἠγνώρισαν, λέγει τῆς περιπέλειαν ποῦ εἶχον εἰς τὴν ἰσχυρὴν τὴν σοφίαν τῶν ἀστέρων, εἶναι σοφὸν ἀποκρίθησαν, εἶναι καὶ ἠλλοίαν τὴν ἔξωθεν τοῦ ἀστέρου Θεοῦ ἐν ὁμοίαιμι εἰκόνας εὐφραστῶν, ποῦ ἀποκαλεῖται ἡσυχίαν ἔθρονον διὰ τὸν Θεόν. Π ἡ ἀδικία τῶν ἄστρον καὶ οὐκ ἴσως τοῦ ἀστέρου ἀποκαλεῖται ἀδικίαν τῆν ἔθρονον, διότι ἀποδεικνύει κατ' ὅσον ἀτακτικῶν καὶ ἀτακτικῶν ὄσων. Τὰ τῆς ἐπιπέλειαν, λοιπόν, αὐτῆς οἱ εἰδωλολάτραι εἶναι ἔθρονον ἑνοῦν τὸν Θεόν.

καθολικῆς κρίσεως. Διότι καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι ὁμιλεῖ: «Θυμὸς καὶ ὄργη, θλίψις καὶ στενοχωρία εἰς κάθε ἀνθρώπων, ποῦ ἐργάζεται τὸ κακόν, εἰς τὸν Ἰουδαίων πρώτων καὶ εἰς τὸν εἰδωλολάτρην Ἑλλήνας ἔπειτα».³⁰ Καὶ ἐν συνεχείᾳ: «Διότι, ὅσοι ἠμάρτησαν ἐκτὸς τοῦ νόμου θὰ καταδικασθοῦν χωρὶς νὰ ἔχουν κατηγοροῦν τὸν νόμον, ὅσοι ὅμως, ἠμάρτησαν, ἐνῷ εἶχε δοθῆ ὁ νόμος (ὁ νόμος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης), θὰ κριθοῦν ἐπὶ τῇ ἴσασί τοῦ νόμου τούτου».³¹ «Συναθροίσαστε τοὺς ὄσους, ποῦ ἔκαμαν μαζί μου συνθήκην μετ' Ἐμοῦ».³²

Διατὶ δνομάζει ἐδῶ ὄσους, αὐτοὺς πρὸς τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ ἀπευθύνῃ κατηγοροῦν καὶ τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ καταδικάσῃ: Τοὺς ἀποκαλεῖ μετ' ὅσον τμητικὸν αὐτὸ δνομα διὰ τὴν φανὴ ἢ μεγαλύτερα εὐθύνῃ, καὶ ἡ διαφορά εἰς τὴν ὑπερῆμεν τιμωρίαν. Ἔτσι κἀνομοιεν καὶ ἡμεῖς, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐπιρριζώμεν μεγαλύτεραν εὐθύνῃν, εἰς ἐκεῖνους ποῦ ἔχουν κάμει παρανομίας, τοὺς προσφωνοῦμεν μετ' ὅσον ἰσάμια τους, διὰ τὴν φανὴ καὶ ἡ μεγαλύτερα ἔνοχη. Κάλεσε τὸν διάκονον, λέγομεν, ἢ τὸν πρεσβύτερον. Ἐπειδὴ, λοιπόν, καὶ αὐτοὶ ἴσαν θαυσίαιον ἱερατεῖα καὶ ἐκλεκτὸς λαὸς καὶ εἶχον δι' αὐτὸ μεγάλην ἰσάμια, ὄφαιμι ἐξ αὐτοῦ ὀκρυφῶς καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐγκλημάτων. Ἐκεῖνοι ποῦ ἔκαμαν συνθήκην μαζί μου μετ' Ἐμοῦ».³³ Ἐπειδὴ ἔκαμαν ἀμετρήτους ἀδικίας καὶ μετεχειρίσθησαν τόσα εἶδη ἀδικιῶν, τὴν ἀσπαρῆν, τὴν πλεονεξίαν, τὸν φόνον, τὴν μοικίαν καὶ ἄλλων εἰς ἐπιπέλειαν, ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐπιπέγειον πολλὰ καὶ ὅτι θὰ ἐξεπλήρουν καὶ τὸν νόμον καὶ τὴν διαθήκην, ἐάν ἔθυσαν πρὸς τὰ καὶ μοσχάριε τοὺς κατηγορεῖ (δι' ὅλα αὐτὰ) καὶ τοὺς εἰρανεῖται, λέγων. Ἐκεῖνοι ποῦ ἔκαμαν διαθήκην μαζί μου μετ' Ἐμοῦ».³⁴ δηλαδὴ, ἐκεῖνοι ποῦ ἔκαμαν συνθήκην μαζί μου μετ' Ἐμοῦ».³⁵ εἶναι ὁμοίαιον οἱ ὀστρον τὴν δικαιοσύνην του, Ἔ τὸν χερσῶμενον, τὸ σαφές, τὸ ἀναντίρρητον, τὸ θεθαπωμένο θέλει νὰ φανερώσῃ καὶ δι' αὐτὸ εἰσάγει τὰ ἀναίσθητα στοιχεῖα τῆς φύσεως νὰ τὸ διαλαλοῦν, μετ' ὅσον τρόπον ποῦ ἔλεγε προσηγουμένως. «Ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι κριτῆς». Τὰ δίκαια, λέγει, ἀποδίδει εἰς τὸν

29. Ρωμ. 2, 8 καὶ 9.

30. Ρωμ. 2, 12.

31. Ψαλμ. 49, 6.

καθένα. Ούτε όμως ηλπιεν εδώ τυχαίως περί τῆς «κρίσεως» τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν φωνὴν καθαρὰ δεῖ εἶναι δίκαιος καὶ δεῖ καὶ εἰς ἄλλους ἀπονέμει τοῦτο. Προκειμένου περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι θέλει τὸ «κρίτης» ἀντὶ τοῦ «δίκαιος», καθὼς καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ ἐχρησιμοποίησε, λέγων «Ἐπειδὴ μὲ ποῖον τρόπον θὰ κρίνη ὁ Θεὸς τὸν κόσμον;».²⁸ Αὐτὸ μάλιστα εἶναι κρίσις, ²⁸ Αὐτὸ μάλιστα εἶναι κριτῆς, ὅχι ἀπλῶς νὰ κρίνη, ἀλλὰ νὰ κρίνη δίκαιως. Θὰ κρίθῃν δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ποὺ παρενόησαν καὶ οἱ τότε καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐκείνοι μὲν θὰ ἔχουν ὡς κατηγοροῦν τὴν φύσιν καὶ τὸν νόμον, αὐτοὶ δὲ μαζὶ μὲ αὐτὰ καὶ τὰ θσα ἔγινον ἀπὸ τὸν Χριστὸν πρὸς γὰρ τιν των. Τὶ θὰ εἰποῦν, ἢ ποῖον δικαιολογῶν θὰ προβάλλουν, διὰ τὸ γεγονός δεῖ δὲν ἐπίστευσαν; Ἀλλὰ σὺς παρακαλῶ νὰ προσέχετε εἰς αὐτὰ ποὺ λέγω, διὰ νὰ εἴσθε εἰς θέαν νὰ ἀποστομώσετε αὐτοὺς ποὺ ἀντιλέγουσιν. Διότι εἶναι καλύτερα, ἀφοῦ ἤτηθαῖν ἀπὸ ἡμῶς, νὰ διορθωθῶν, παρὰ νὰ ἀπέλθωιν, νομίζοντες τοὺς ἑαυτοὺς των νικητάς, ἢ καὶ νὰ τιμωρηθῶν ἀπὸ τὸν κοινὸν δικαστῆν τῆς Οἰκουμένης. Τὶ λοιπὸν θὰ ἔχουν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι, διὰ ποῖον λόγον ἐφένευσαν τὸν Χριστόν; ποῖαν μικρὰν ἢ μεγάλην κατηγορίαν θὰ ἔχουν ἐναντίον του; Διότι ἔκαμνε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ,²⁹ λέγει. Καὶ πάντως δὲν ἦσαν αὐτὰ τὰ λόγια ποὺ ἐλέγοντο (ὡς κατηγορία) κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς σταυρώσεως, ἀλλὰ κάποια ἄλλα. Διότι δὲν ἔλεγαν, «Ἐκεῖνος ποὺ κάμνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ», ἀλλ', «Ἐκεῖνος ποὺ κάμνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ βασιλέως, δὲν εἶναι φίλος τοῦ Καίσαρος».³⁰ Παρ' ὅλον θεοειῶς δεῖ πολλές φορές ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀνακηρύξουν βασιλέως, καὶ ἐκεῖνος ἠνῆθη διὰ τῆς φυγῆς. Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ, λέγει, τὸν κατηγοροῦν, διότι ἔκαμνε τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί μ' αὐτὸ; Διότι ἐάν μὲν ψευδῶς καὶ ἀδίκως καὶ χωρὶς νὰ εἶναι (Θεός) τὸ ἔλεγε, θὰ εἶχε νόημα τὸ ἔγκλημα, Ἐάν ὅμως δίκαιως (ἔλεγε) δεῖ εἶναι Θεός) ἔπρεπε νὰ προσκυνῶσιν αὐτόν, καὶ ὅχι νὰ τὸν σταυρώσωσιν. Ἄς ἴδωμεν, λοιπὸν, ἂν, χωρὶς νὰ εἶναι Θεός, ἔκαμνε πράγματι τὸν ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, ἂν εἴδεινε καὶ ἐφάνερωε (κάτι τέτοιο). Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θέλεις νὰ τὸ μάθης; ἀπὸ θσα ἔγινον τότε; ἀπὸ αὐ-

28. Ρωμ. 2, 6.

29. Ἰωάν. 10, 38.

30. Ἰωάν. 19, 12.

τὰ ποὺ συμβαίνουν τώρα; ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς γεννήσεως; Ποῖος λοιπὸν ἐγεννήθη ποτὲ ἀπὸ παρθένου; ποῖος δὲ ἐφάνερωσε τέτοιον ἀστέρα; ποῖος δὲ ἔφερε τοὺς μάγους τὸσον δρόμον, ὅχι ἀναγκαστικῶς καὶ διὰ τῆς θίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πειθοῦς καὶ ἀποκαλυπτικῶς;³¹ Βλέπεις τὴν κτίσιν ἄλλην ποὺ γνωρίζει καθὼς τὸν Δεσπότην; Ἡ φύσις πρώτη ὑποχωρεῖ καὶ δὲν διακονεῖ, οὔτε ἀρνεῖται λέγουσας «δὲν ἀπομακρύνω τοὺς πόνοους, Δὲν ἐμαθα νὰ γενῶ παῖδι ἀπὸ παρθενικὴν μήτραν, δὲν γνωρίζω νὰ κέμω μῆτερα χωρὶς γάμου, ἀλλὰ παρεμέρισε καὶ ἀφηγεῖται τὰς φάγας τῆς διὰ τὴν ἀγνωρίαν τὸν ἰδικὸν τῆς Δεσπότην». Μόλις πάλιν ἐγεννήθη, ἐφάνησαν ἀγγελιοί,³² οἱ ὅποιοι ἐπληροφόρουν περὶ τῆς ἐπιγείου παρουσίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ οὐρανὸς ἔγινε γῆ, ἐφ' ὅσον ὁ βασιλεὺς ἦτο ἐδῶ (ἐπὶ τῆς γῆς) καὶ μάταιον προσεκύνησαν, προσελθόντες ἀπὸ τὸσση ἀπιστασίαν.³³ Καὶ τὸ μὲν παιδί εὐρίσκειτο ἐπὶ τῆς φάτης εἰς τὴν Παλαιστίνην, αὐτοὶ δὲ προσήλθον ἀπὸ θάρβαρον χώραν καὶ ἀπένεμον τὸσση τιμὴν καὶ λατρείαν, ὅσσην πολὺ φυσικὸν ἦτο νὰ προσφέρουν εἰς Θεόν, Ε.

Ἀλλὰ αὐτὰ μὲν ἴσως δὲν τὰ παρεδεχθῶν καὶ ἀναζητήσαν ἄλλα θαύματα πλησιέστερα πρὸς τὴν ἰδικὴν μας γενεάν. Ἀλλ' οὔτε αὐτὰν σπεροῦμεθα. Τέτοια εἶναι ἡ ἀλήθεια περιβάλλεται ἀπὸ τὰ δικαιώματα. Μάλιστα δὲ ἐδῶ δὲν ἔχουν οὔτε σκίαν διαφωνίας νὰ προσβάλουν. Διότι, ἂν καὶ δὲν ἦσσαν, ὅταν ἐγεννῶτο ἐκ τῆς παρθένου, ἔπρεπε νὰ πιστεύης εἰς τὸν προφήτην, ποὺ λέγει, «Ἰδοὺ ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ καὶ θὰ γεννήσῃ υἱὸν καὶ θὰ δάσασιν εἰς αὐτόν τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ».³⁴ Ἄν δὲν ἦσσαν παρῶν, ὅταν, περιβεβλημένος ὀλικὸν σῶμα, ³⁵ Αὐτὸν περιέβαυε τὴν γῆν καὶ συνανεστρέφετο μετὰ τοὺς βούλους ὁ Δεσπότης, συνάντησε τὸν Ἱερεμίαν καὶ ἐκεῖνος θὰ σοῦ ἐμίλησεν ὡς ἐξῆς, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός μας, δὲν θὰ ὑπάρῃ ἄλλος πλησίον του. Ἐχει πάσαν σοφίαν καὶ ἐδῶκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰακώβ, ποὺ εἶναι τὸ παῖδι του καὶ εἰς τὸν ἡγαπημένον του Ἰσραὴλ. Κατόπιν ἐφανερώθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συνανεστρέφη μετὰ τοὺς ἀνθρώπους».³⁶

35. Ματθ. 2, 1.

36. Λουκ. 2, 9.

37. Ματθ. 2, 11.

38. Ἰακ. 7, 14.

39. Ἰερεμ. 23, 25-26.

Και δι' όλα τὰ ἄλλα κύτταξε τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι πολὺ καθαρά τὰ διακηρύσσουσιν ὅλα αὐτὰ καὶ τῶν ὁποίων τὰ θεῖα περιφέρειαι καὶ ἐνοχλαῖς ἀσκήτως, ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως. **Β** Ἀλλ' οἱ ἀγῶνες πρὸς αὐτοὺς καὶ ἔχουν ἐκτεθεὶ πολλὰς φορές καὶ θὰ ἐκτεθοῦν προηγουμένως, ὅπως, ἂς ἐξετάσωμεν τὰ παρόντα.

«Καὶ θὰ ἀναγγέλλουν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην του, διότι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Κριτὴς».⁴¹ Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι λέγει διὰ τὴν δικαιοσύνην, τὴν μεγάλην του φροντίδα, τὴν ἀγάπην του πρὸς αὐτοὺς, τὴν πολυμορφὸν καὶ πολυτρόπον πρόνοιαν πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴν ποὺ δείχνει διὰ τῆς δημιουργίας, διὰ τοῦ Νόμου, διὰ τῆς Χάριτος, δι' ὧσαν εἶναι δραστὰ, διὰ τῶν ἀοράτων, διὰ τῶν προφητῶν, διὰ τῶν Ἀγγέλων, διὰ τῶν Ἀποστόλων, διὰ τῶν τιμωριῶν, διὰ τῶν ἐβεργενσιῶν, διὰ τῶν ἀπειλῶν, διὰ τῶν ὑποσχέσεων, **Γ** διὰ τῆς τάξεως, ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸν χρόνον. «Ἄκουσε, λαὸ μου, καὶ θὰ σοῦ ὁμιλήσω, Ἰσραὴλ, θὰ διαμαρτυρηθῶ ἐναντίον σου». Κύτταξε πάλι μὲ πόσῃ ἐπιείκειαν καὶ πραότητα ὁμιλεῖ ἀπὸ αὐτὸ τὸ προσώμιον. Ὡς νὰ ὁμιλῇ ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ποὺ βοιωθεῖ καὶ ἐνοχλεῖ καὶ τοῦ λέγει, ἐάν ἀκούσης, θὰ σοῦ ὁμιλῶ, ἐάν προσέχης, θὰ σοῦ εἰπῶ· καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ πρὸς τοὺς δούλους του ὁ Δεσπότης ἐὼν μὲ ἀκούσης, λέγει, θὰ σοῦ ὁμιλήσω. Διότι ἦσαν ἀμελεῖς καὶ ἀσταθεῖς καὶ δὲν ἐβείβαν οὔτε στοιχειώδη ἡσυχίαν διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν νόμων.⁴² Καὶ τοῦτο ἐννοοῦσιν ἕνας προφήτης ποὺ ἐξῆσε εἰς τὴν Περσίαν, ὅταν ἔλεγε, «θὰ εἶμαι δι' αὐτοὺς ὡς φωνὴ μελωδικῆ ψαλτηρίου»⁴³ καὶ ἔλεγον **Δ** συνεχῶς εἰς τοὺς προφήτας νὰ μὴ προφητεύουσιν⁴⁴ καὶ μάλιστα τοὺς ἀπέφειγον⁴⁵ καὶ τοὺς ἐθεώρουν ἐνοχλητικούς. Καὶ αὐτὸ φαίνεται ἦθελε νὰ ἐπιτύχῃ ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἠπεῖλει καὶ διέτασσε κάποιον προφήτην νὰ μὴ ὁμιλῇ πρὸς τὸν λαόν.⁴⁶

40. Ψαλμ. 49, 6.

41. Ζαχαρ. 7, 11.

42. Ἰερ. κη' 38, 32 καὶ ἐξ. Ὁ προφήτης οὗτος ἔφησε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Βαβυλωνίου ἀιχμαλωσίας. Εἰργάζθη ἐκεῖ ὡς προφήτης καὶ θεωρεῖται ἐν τῶν μεγαλύτερων προφητῶν τῆς Ἡ. Δ. Ἀπίθωνε περὶ τῆ 570 π.Χ.

43. Ἀμώς 7, 13.

44. 1^η Κορ. 14, 10.

45. Ἰερ. 28, 3. Ἦν Ἰερ. μὲν εἶχε κλειστὸν εἰς τὴν φυλακὴν ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἑσπέρου καταστραφῆ τὸ

«Ὁ Θεὸς (ὄλων) ὁ Θεὸς σου (ἰδιαίτερός) εἶμαι ἐγώ». Δὲν εἶναι τυχαῖος ὁ διπλάσιασμός (τῆς λέξεως Θεός), ἀλλ' ἔγινεν ἐπειδὴ ὁμιλεῖ πρὸς ἀναίσθητους, παρωμένους καὶ κωφούς. ἤρχισε τὸν λόγον μὲ τὴν ὑπενωθίαν τῆς ἐξουσίας του, ποὺ εἶναι ἀρίστη ἀρχὴ διὰ τὴν μετὰ ταῦτα διήγησιν. Τοὺς ἐβείβεν ὅτι ὄφειλουν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἐπαμένους εἶχον χρέος νὰ συμπεριφερθοῦν ὡς δοῦλοι δίκαιοι, πρὸς τὸν Δεσπότην, καθὼς τὰ ἔργα πρὸς τὸν δημιουργόν, καθόσον τόσον πολὺ ἐτιμῆθησαν ἀπὸ αὐτὸν καὶ εὐνογητήθησαν τὰ μέγιστα. «Δὲν θὰ σε ἐλέγξω διὰ τὰς θυσίας σου. Τὰ δλοκαυτώματά σου (θυσίαι) εὐρίσκονται πάντοτε ἐνώπιόν μου».⁴⁷ Ἐ Δι' αὐτὸ οἱ ἄλλοι προφῆται μέρος τῆς ἀρετῆς (καὶ τὸ μεγαλύτερον) παρέθεσαν καὶ εἶχον ἐξ ὀλοκλήρου τὰς ἐλλπίδας τῆς σωτηρίας των εἰς αὐτὰ (τὰ δευτερεύοντα πράγματα, τὰς θυσίας). Καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ προβάλλουν πρὸς δικαιολογίαν των τὰς προσφορὰς αὐτὰς τῶν θυσιῶν καὶ τῶν δλοκαυτωμάτων, Ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη (τὴν δίκην) διὰ νὰ ἀπολογηθῶ δι' αὐτὰ, λέγει, οὔτε διὰ νὰ ζητήσω λόγον (δι' αὐτὰ), διότι παρήλθον ἀπαρτηρητὰ αὐτὰ. Ὁ δὲ προφήτης Ἰσαίας ἐπινοήτερα καταφέρειται ἐναντίον αὐτῶν, λέγων, «Ποῖαν ἀνάγκην ἔχω ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν θυσιῶν σου; Εἶμαι πλήρης (ἀπὸ αὐτῶν).⁴⁸ Ἄ Ὀλοκαύτωμα κριῶν καὶ πάχος ἀμνῶν καὶ αἶμα ταύρων καὶ τράγων δὲν θέλω. Διότι ποῖος σὰς ἐζήτησε αὐτὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας σου;»⁴⁹ Καίτοι πολλὰ ἔχουν λεχθῆ περὶ τῶν θυσιῶν, ἐν τοῖσι δὲν ἐνομοθέτησεν αὐτὰς προηγουμένως μὲ τὴν θέλησίν του, ἀλλὰ χάριν τῆς ἀδυναμίας των. Καὶ ὁ Ἰερ. μίας λέγει, «Διὰ τί φέρεις λίθον ἐκ Σαβῶ καὶ εὐδὸς κινάωμον ἀπὸ μακρῆν ἡγῆν;»⁵⁰ Καὶ ὅλοι οἱ προφῆται, τρόπον τινά, δὲν εἶναι τίποτε σπουδαῖον αὐτὸ λέγουσιν (ἢ προσφορὰ δηλαδὴ, θυσιῶν). Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς ἤρχισε ἔτσι, «Ὁ Θεὸς ὄλων καὶ ἰδιαίτερός ὁ ἰδικός σου Θεὸς εἶμαι ἐγώ» καὶ ἐφάνερωσε δι' αὐτοὺς, ὅτι εἶναι ἀνάξιος αὐτός, **Β** ὁ τρόπος τῆς λοτρίας δι' αὐτὸν. Διότι τὸν Θεὸν δὲν πρέπει νὰ λατρεύωμεν μὲ καπνὸν καὶ κνίσον (μυρωδιῶν κατομένου

βασιλείων τοῦ ὅσθα καὶ ἐπιβήσαν οἱ κνίσονι ἀιχμάλωτοι εἰς τὴν Βαβυλῶνα (596 π.Χ.) ἐπὶ τοῦ Καλοχολώνσορος.

46. Ψαλμ. 49, 8.

47. Ἡσ. 1, 11 καὶ 12.

48. Ἰερ. 6, 20.

ζώου), αλλά με θίον κατά πάντα τέλειον και με τρόπον πνευματικόν. Με τοὺς Θεοὺς ὁμοῦ τῶν Ἐθνικῶν δὲν συμβαίνει ἔτσι, διότι αὐτοὶ μάλιστα ἐπιδιώκουν αὐτάς (τὰς θυσίας). Τὸτο φαίνεται ἔτι φανερώσει καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, λέγων:

«Θὰ λάβωμεν ἡμεῖς διὰ κλήρου τιμητικὸν δῶρον»⁴⁹
 Ἄλλὰ δὲν εἶναι ὁ Θεὸς μας ὅπως ἐκεῖνοι. Διότι ἐκείνοι μὲν, ἐπειδὴ ἐβωπόσαν ἀπὸ ἀνθρώπινα αἵματα, καὶ ἤθελαν νὰ δηγήσων ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐτοὺς εἰς πράξεις αἰμοδιψείας, ἐζήτησαν αὐτὰ συνεχῶς, Ἐκεῖνος ὁμοῦ (ὁ Θεὸς μας), ἐπειδὴ ἤθελε ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν σφαγὴν τῶν ζώων, συγκατετέθη ἐπιεικῶς εἰς αὐτήν, καὶ ἐπέτρεψε τὰς θυσίας, διὰ νὰ κατασφίγη αὐτάς. «Ἄλλὰ δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ δεχθῶ ἀπὸ τὸν ὀκόν σου μοσχάρια, οὐτε τράγους Ἐ ἀπὸ τὰ ποιμνία σου. Διότι ὅλα τὰ ἀγρία θηρία τῶν βασάν εἰσὶν ἐσθίουσα εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ θόες Γνωρίζω καλά τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡ ὠραία θλάσθησις τῶν ἀγρῶν εἶναι ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν μου».⁵⁰ Πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὠμίσει τὴν σκέψιν τῶν μικροπρεπῶν, διηγείρων τὴν παρωμένη συνείδησίν των καὶ δεικνύων ἔτι αὐτὰ ἐνομοθετήθησαν καὶ ἐπεβλήθησαν ὄχι ἀπὸ ἀνάγκην Ἰδικῆν του, οὐτε διότι συμφῶναι πρὸς αὐτὰ. Διότι εἶον ἐπεβόμουν τέτοιαν λατρείαν, λέγει, θὰ ἐτοίμαζα ἀρθόνους θυσίας εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, με τὴν βοήθειαν ὅλου τοῦ κόσμου, τοῦ ὁποῖου εἶμαι δημιουργός. Ἐπειτα εἰρωνευόμενος αὐτοὺς καὶ γελοιοποιῶν, Ἦ ὥστε νὰ γίνῃ ἡ κατηγορία περισσότερον ἐμφανῆς, συνεπλήρωσεν, «Ἐάν πεινάσω δὲν θὰ σοῦ τὸ εἶπω, διότι ἰδικῆ μου εἶναι ὅλη ἡ οἰκουμένη, μαζὶ με αὐτὰ πού ἔχει».⁵¹ Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς αὐτὰ μὲν συνεχώρησε, διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ αὐτὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐκεῖνοι ὁμοῦ ἐπέμειναν εἰς τὴν εὐτέλειαν των, χωρὶς νὰ ἐπαφελῆθουν ἀπὸ τὴν συγκατάθεσίν του αὐτῆν. δι' αὐτὰ τοὺς ὠμίτησε με τρόπον ὑλικώτερον καὶ ἀνθρωπινώτερον καὶ εἶπεν, «Ἐάν πεινάσω, δὲν θὰ σοῦ τὸ εἶπω», πού σημαίνει, δὲν πεινῶ. Διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ πεινάσῃ, οὐτε θὰ κοπιᾷσῃ· οὐτε θὰ ἐστερούμην ἀπειρῶν θυσιῶν καὶ ὀλοκαυτωμάτων, ἐάν ἤθε-

49. Ἐπιὰ Δ, 49. α, 80.
 50. Παλιμ. 49. 9-11.
 51. Παλιμ. 49. 12.

λον νὰ λατρεύωμε δι' αὐτῶν. Διότι ὅλα εὐρίσκονται ἐνώπιόν μου με πολλὴν ἀφθονίαν, καὶ ἐνῶ εἶμαι κυρίαρχος αὐτῶν καὶ Δεσπότης, Ἐ ἐπιθυμῶ τὰ Ἰδικά μου νὰ λάβω ἀπὸ ἐσέ, διὰ νὰ σὲ προσελκύσω κοντά μου με αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ νὰ σὲ ἀπομακρύνω ἀπὸ τὴν συνήθειαν τῶν ματαίων.

Ἐπειτα πάλιν ἀφοῦ τοὺς ἀνέθεσαν εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον, λέγει, «Μήπως ἔχω ἀνάγκην νὰ φάγω κρέατα ταύρων, ἢ νὰ πῶ αἷμα τράγων;»⁵² Αὐτὰ οὐτε οἱ ἀνθρώποι προσέταξα νὰ πράττουν, λέγει, μάλιστα δὲ⁵³ Ἄ καθώρισα καὶ μεγίστην τιμωρίαν δι' ἐκεῖνους πού τρώγουν τὸ αἷμα.⁵⁴ Πῶς, λοιπόν, θὰ εἶχα ἀνάγκην αἵματος ἐγώ, πού ἐπρόκειτο νὰ ἀπομακρύνω τοὺς πιστοὺς μου ἀπὸ τέτοιου εἴδους συμπτῶσεων; Ἀφοῦ ἀνέτρεφεν ὅλα αὐτὰ, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι ἀχρηστά δι' αὐτὸν, καὶ ἀφοῦ ἀνέμιξε πολλὴν εἰρωνείαν εἰς τὴν κατηγορίαν, δὲν διέκοψε τὸν λόγον, ἀλλὰ τοὺς ἐφανερώσεν ἄλλον τρόπον προσφορᾶς θυσιῶν, πού ἀποτελεῖ φάρμακον ἀρίστης θεραπείας, κατέλληλον διὰ νὰ ἀπομακρύνῃ τὰ μὴ ἀφελόντα εἰς τίποτε (εἶδη θεραπείας, δηλαδὴ αἰματηρᾶς θυσίας) καὶ τὸ ὅποιον θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἐπιθέσουν πρὸς θεραπείαν εἰς τὰ τραύματά των.

Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν αὐτὰ, λέγει, «Θυσίασε εἰς τὸν Θεόν». Καὶ πῶς νὰ θυσίασω, λέγει, «Χωρὶς αἷμα». Διότι αὐτὴ εἶναι θυσία ἀρμόζουσα εἰς τὸν Θεόν. Ἐ Δι' αὐτὸ ἀφοῦ εἶπε, «Θυσίασε εἰς Θεόν», συνεπλήρωσε, νὰ προσφέρῃς ὡς θυσίαν τὴν δοξολογίαν, δηλαδὴ, θυσίαν εὐχαριστίας, ἱερῶν ὕμνων, δοξολογίαν διὰ τῶν ἔργων. Αὐτὸ δὲ πού λέγει σημαίνει τοῦτο: νὰ ζῆς με τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ δοξάζεται ὁ Κύριός σου. Αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε, διὰ τῶν λόγων του, «Ἄς λάμψῃ τὸ φῶς σας ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ ἴδουν τὰ καλά σας ἔργα, καὶ νὰ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα σας, πού εὐρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς».⁵⁵ Δοξολογία δὲ τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἔπαινος, δόξα καὶ καλὴ φήμη. Ἄς εἶναι ἡ ζωὴ σου τέτοια, ὥστε νὰ ἐπαινῆται ὁ Δεσπότης, καὶ τότε προσέφερες τελείαν θυσίαν. Ἀφοῦ τοῦ εἴδους τὴν θυσίαν προτιμᾷ καὶ ὁ Παῦλος, ἔτιαν λέγει, Ἐ «Ἦν παραστήσετε τὰ σώματά σας θυσίαν ζωντανήν, ἁγίαν, εὐχάριστον εἰς τὸν

52. Παλιμ. 49. 18.
 53. Αευτ. 7, 16, 26 καὶ 27.
 54. Ματ. 8, 5, 16.

Θεόν». ⁵⁵ Και άλλοι πάλιν ὁ ἴδιος προφήτης, «Θά ἡμνο-
λογήσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου με ὡδήν, θά διαλαλήσω
τὸ μεγαλεῖον τοῦ με ἡμνον δοξολογίας, καὶ θά ἀρέσῃ εἰς
τὸν Θεόν περισσότερον ἀπὸ θυσίαν μόσχου, ποῦ μάλιν
ἔγουν ἀρχίσει νὰ φυτρῶνουν τὰ κέρατα καὶ αἱ ὀπλαὶ εἰς
τὰ πόδια του». ⁵⁶ Ἔτσι ἐθυσίασε καὶ ὁ Ἰωῦ μετὰ τὰς ὑ-
περβολικὰς ἐκκίνας πληγὰς, ὅταν εὐχαριστοῦσε (τὸν
Θεόν) καὶ ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κύριος ἔδικεν (τὰ ἀγα-
θὰ), ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρεσε. Ὅπως εἰς τὸν Κύριον ἐφάνη
ἀρεστόν, ἔτσι καὶ ἔγινεν. Ἄς εἶναι δοξαζόμενον τὸ ὄνο-
μα τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων». ⁵⁷

«Νὰ ἀποδώσῃς εἰς τὸν ὕμνον τὰ τόματα ποῦ ἔ-
κοιμε». ⁵⁸ Τὰς παρακλητικὰς εὐχὰς ἔνωσε ἔδω, διὰ νὰ
ἐπιμένωμεν εἰς αὐτὰς καὶ διὰ νὰ ἐκπληρώνομεν ὅσα ὑ-
ποσχόμεθα ταγαίος. **Δ** Καὶ ὁρθῶς εἶπεν, «ἀπόδος» (Νὰ
ἀποδώσῃς), διότι ἡ ὑπόσχεσις (ποῦ δίδεται) δημιουργεῖ
ὑποχρέωσιν. Ἔτσι ἡ Ἄννα ἔδωσε τὸν υἱὸν της, ὡς μέ-
γιστον χρέος. ⁵⁹ Καὶ σὺ, λοιπὸν, εἴτε ὑπόσχεσαι ἐλεημο-
σύνην, εἴτε ἤθικόν εἶναι, εἴτε κάποιο ἄλλο παρόμοιο, νὰ
σπειθῇς πρὸς ἐκπλήρωσιν (αὐτοῦ, ποῦ ὑποσχέθῃς). Ἐ-
ὰν δὲ ἐξετάσῃ κανεὶς μετὰ προσοχῆς (τὰ πράγματα),
θά διαπιστώσῃ, ὅτι εἶναι χρέος τοῦ νὰ ζῇ εἰς ἡμῶν ἀνάγκην,
καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπόσχεται τοῦτο. Αὐτὸ ἐφανέρωσεν ὁ
Χριστὸς, ὅταν ἔλεγεν, «Αὐτὰ ποῦ εἶχαμε χρέος νὰ κά-
μνωμεν, αὐτὰ καὶ ἐκάμαμε, ἐπὶ τίποτε περισσότερον
ἀπὸ τὸ χρέος μας». ⁶⁰ Καίτοι ἐδίδοκε τὴν παραβολὴν τοῦ
δοῦλου, ⁶¹ τοῦ ὁποῦ ἡ ὑπηρεσία ἐθεωρήθη ἐλαχίστη καὶ
ὡς ἐκ τούτου διετάχθη ὑπὸ τοῦ κυρίου του, ὅχι νὰ ἀνα-
παυθῇ, ἀλλὰ νὰ προσέβῃ καὶ ὑπηρετήσῃ αὐτόν. Ἐ καὶ
κάποιος ἄλλος λέγει: «Νὰ μὴ ἀργήσῃς νὰ ἐκπληρώσῃς

55. Ρωμ. 12, 1.
56. Ψαλμ. 68, 81 καὶ 92.
57. Ἰωῦ 1, 21.
58. Ψαλμ. 49, 14.
59. Α' Κορ. 1, 28.
60. Λουκ. 17, 10.

61. Ἡ παραβολὴ τοῦ δοῦλου, κατὰ τὴν ἀκριβῆ ἀνάθετάν ἐ λόγος, πε-
ριέχεται εἰς τὸ εἶς κεφ. τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ. Ὅπως παρ' ἑαυτοῦ εἶ-
περὶ τὴν ἀνάθετάν ἐκ τῆς ἀρεσίας του εἰς τοὺς ἀγγέλους, διετάχθη νὰ
ἐκπληρῆσθαι τὸν κύριόν του, ἢ δὲ ὑπερβῆσθαι τὴν ἐλαχίστην. Ἐπιση-
μαστικὰ τὸν πῶτον λόγον εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου: «Ὁ ὀφειλόμενος ποιή-
σαι ἡμισυοῦμα». Ἡ παραβολὴ θέλει νὰ εὐδότησθαι ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐπιείκει
τίποτε εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μας εἶναι ἐνα ἀπαιτούμενον χρέος ἑαυτοῦ αὐ-
τοῦ.

τὸ τόμα σου. Ὑποσχέθῃς; Νὰ ἀποδώσῃς (τὸ τόμα τα-
χέως), μήπως σὲ προλάβῃ ὁ θάνατος καὶ σὲ διακόψῃ
ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεώς σου». ⁶² Καὶ εἰς τὴν
πταίω ἐγώ; λέγει, δὲν ἦμουν ἐγὼ ὁ κύριος τῆς ζωῆς.
Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔπρεπε νὰ μὴ ἀργοπορήσῃς. Δὲν εἶ-
σαι κύριος τῆς ζωῆς, οὔτε τοῦ θανάτου, εἶναι δὲ ἀγνω-
στος ὁ χρόνος τῆς ἐλεύσεώς σου. Ὄστε ἡ νομιζομένη
δικαιολογία σου εἶναι κατηγορία. Ὅστε λοιπὸν ὁ θάνα-
τος ἐγένεν ἡ αἰτία νὰ μὴ ἐκπληρώσῃς τοῦτο (τὸ τάξιμον
τοῦ ὑποσχέθῃς), ἀλλὰ ἡ ἀνεπιεικὴς σου καὶ ἡ ἀμέ-
λεια.

«Νὰ με ἐπικαλεσθῆς εἰς περίοδον θλίψεως καὶ θά
σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ αὐτῆν καὶ σὺ». ⁶³ Ἄ θά με δοξολογή-
σῃς. ⁶⁴ Ἐλπίεις πὸς χορηγεῖ τὸ φάρμακον ἀπὸ τὸ περίσ-
σειμα τῆς ἰδικῆς σου ἀγάπης; Ποία, λοιπὸν, ἀγάπη θά
ἠδύματο νὰ συγκρίθῃ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀγάπην, ὅταν ἀ-
μείβῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν μας με ἀμοιβὰς πολὺ μεγα-
λυτέρας ἀπὸ τοὺς κόπους, εἰς μεγάλον θαυμὸν καὶ εἰς
τὸν κατάλληλον χρόνον; Καὶ διὰ τὴν λέγει, εἶπεν, «Νὰ με
ἐπικαλεσθῆς;» Διότι ἀναμένει τὴν ἰδικὴν μας κλήσιν;
Ἐπειθὴ θέλει νὰ κάμῃ μεγαλυτέραν τὴν ἐξοικειώσιν
μας, καὶ θερμότεραν τὴν ἀγάπην μας πρὸς αὐτόν, καὶ
με τὴν προσφορὰν, καὶ με τὴν ἐπίκλησιν καὶ με τὴν λη-
ψιν. Καὶ διότι ἡ ἀρετὴ μᾶς κάμνει φίλους τοῦ Θεοῦ καὶ
ἡ ἀνταπόδοσις τὸ αὐτὸ καλλιεργεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐχὴ
αὐτὴν ἐπιδικεῖ τὴν φιλίαν. Διὰ τοῦτο, λέγει, δῶσε μου
καὶ θά σοῦ δώσω. Καὶ ὅταν εἴδῃς, σὺ πάλιν παύρνεαι, **Β**
διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν. Ὄστε ἡ ἐπιεικεία,
ἡ μετριότης καὶ ἡ σαφροσύνη σου δὲν προσθέτουν τίποτε
εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ εἰς σὲ διότι σὲ καθιστοῦν ἀγνότερον
καὶ καλύτερον. Παρ' ἄλλο, λοιπὸν, ἐπὶ ἐξ αὐτῶν σὺ ὠφε-
λεῖσαι, σὸς καθορίζεις δι' αὐτὰ καὶ μεγάλα εὐχαίρια καὶ
μισῆς. Ἀλλὰ καὶ προτοῦ λάθῃς τὰ θραβεῖα δι' αὐτὰ,
δὲν ἀπολαμβάνεις μικρὰς ἐντυχίας, διότι ζῆς με καθα-
ρὸν συνειδήσιν καὶ διατηρεῖς χρηστὰς ἐπιείκας, «Ἡμέ-
ραν δὲ θλίψεως» ἐδὼ ὀνομάζει, ὅχι τὰς συμφορὰς, ὅτε
τὰ δυστυχήματα, ἀλλὰ τὸν πῶλεμον τῆς ἁμαρτίας, τὴν
πολιορκίαν τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ἐπιδικεῖν τοῦ νὰ εἰσα-
γάγῃ εἰς ἡμᾶς κακὰς ἐπιπτώσεις. Τότε θά τύχῃς πολλῆς
συμπαραστάσεως (ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ). **Γ** «καὶ θά σὲ

62. Ἰωῦ 1, 5, 3.
63. Ψαλμ. 49, 15.

ἀπαλλάξω ἀπὸ αὐτῆν (τὴν θλίψιν) καὶ σὺ θὰ μὲ δοξολογήσῃς». Ἐδῶ δὲ πάλιν λέγει τοῦτο, ὅχι διότι ἔχει ἀνάγκην τῆς ἰδικῆς μας δόξης — πῶς θὰ εἶχε ἀνάγκην αὐτῆς (τῆς ἀνθρωπίνης δόξης) ὁ Θεὸς τῆς δόξης; —, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνθουσιώμεθα τὴν εὐεργεσίαν διὰ τοῦ εὐχαριστηρίου ὕμνου καὶ τὰ κενώμενον θερμότεραν τὴν ἀγάπην μας πρὸς αὐτὴν, καὶ τὰ ζῶμεν κατ' ἀρχὴν ἴσον εὐτυχίᾳ.

Δὲν θὰ εὐρεθῆ δὲ ἐκτός πραγματικότητος ἐκεῖνος ποῦ θὰ εἶπῃ ὅτι ἐδῶ «ἡμέραν θλίψεως» ἀποκαλεῖ καὶ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν ἐκείνη δὲ ἡ θλίψις θὰ εἶναι ἀτελείωτη. Διότι ἐδῶ (κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν) καὶ ἡ Ψευσις τοῦ θανάτου δίδει τέλος εἰς τὰς συμφορὰς, καὶ οἱ φίλοι παρηγοροῦν, καὶ τὸ τέλος ἀναμένεται. Ἐπολλὰς δὲ φορὰς ὑπάρχει καὶ ἑλπίς μεταβολῆς τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ διάρκειά τοῦ χρόνου γαληνεύει τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, ὅπως καὶ ἡ δυστυχία τῶν γειτόνων. Διότι ἐφάνη εἰς πολλοὺς ὅτι εἶναι μεγάλη παρηγορία τὸ νὰ ὑπάρχουν κοινωνοὶ τῶν συμφορῶν καὶ νὰ θλέπουν πολλὰ τέτοια παραδείγματα. Ἐκεῖ, ὅμως, δὲν ὑπάρχει τίποτε τέτοιο, οὔτε παρηγορητῆς, ἀλλὰ δι' ἄλλους πλήρης ἑλλειψίς φίλων. Ἡ διάρκειά τοῦ χρόνου δὲν μαλακώνει τὴν δυστυχίαν — διότι πῶς (νὰ τὴν μαλακώσῃ) ἐφ' ὅσον ἀναμένεται ἡ ὀλίγη τιμωρία; —, οὔτε ὑπάρχει ἑλπίς ἀπολλαγῆς, καθ' ὅσον ἡ τιμωρία εἶναι αἰώνια. Δὲν ὑπάρχει ἡ ἀναμονὴ τοῦ θανάτου (ποῦ θὰ ἦτο ἕνα τέλος), διότι ἡ τιμωρία εἶναι ἀθάνατος (αἰώνια), ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα ποῦ τιμωροῦνται εἶναι ἀθάνατα. Καὶ αὐτὸ ποῦ εἰς πολλοὺς φαίνεται νὰ προεξῆ παρηγορίαν, τὸ νὰ θλέπουν, δηλαδὴ, ἄλλους εἰς τὴν κόλασιν (δὲν θὰ ὑπάρχῃ). Διότι κατ' ἀρχὴν μὲν δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τις τιμωρομένους, ἐφ' ὅσον τὸ σκότος ὡς διάφραγμα θὰ ἐμπόδιζεν ἀπολύτως τὴν θέαν (ἀνθρώπων τιμωρουμένων), ἔπειτα δὲ ἡ υπερβολικὴ ὀδύνη δὲν ἀφήνει νὰ αἰσθανθῆ κανεὶς κάποιαν παρηγορίαν. Ὁ πλοῦσιος, δηλαδὴ, κανὲν λόγον παρηγορητικόν δὲν ἔλασεν ἀπὸ ἐδῶ, οὔτε ἐκεῖνοι οἱ ὄψοι.⁶⁴ Ἄ ἔτριζον τοὺς ὀδόντας τῶν.

«Εἰς δὲ τὸν ἁμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός, δικαί ὡς τολμᾷς καὶ διηγείσαι τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐντολάς μου;». Βλέπετε τὴν ἀλοκληρωμένην λύραν, τὴν σύμφωνον κιθάραν, ἣ ὅποια ἔχει ἁρμονικῶς μετὰ τοὺς διαφόρους φθόγγους; Διότι τὸ νόημα αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους θὰ τὸ ἴδῃς καὶ εἰς ἄλλους προφήτας εὐρίσκεται καὶ ὁ Παῦλος

κάπως ἔτσι ἐκφράζεται, διὰ τὴν διδάξῃ καὶ ὁ ἴδιος, ὅτι, ἔταν κανεὶς δὲν διδάσκη προηγουμένως τὸν ἑαυτὸν του, δὲν δύναται νὰ λάθῃ καμμίαν ὠφέλειαν μετὰ τὴν διδασκίαν ἄλλους. Ἐπειδὴ δὲ ἔχον περι πολλοὺ τὰς θουσίας (ἐνόμιζον ὅτι ἦτο σπουδαία προσφορά) καὶ ἐκαυχῶντο ὅτι εἶχον τὸν νόμον καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους, τοὺς πληροφοροῦν, ὅτι καμμίαν σπουδαίαν ὠφέλειαν δὲν λαμβάνουν, ὅταν παραμένουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀδίδακτοι. Ἐ καὶ διὰ τὴν τοιαύτην περισσοτέρον αὐτὰς, λέγει: «Ἐδὸ ποῦ διδάσκεις τὸν ἄλλον, τὸν ἑαυτὸν σου δὲν διδάσκεις; σὺ, ποῦ κηρύττεις ὅτι δὲν πρέπει νὰ κλέπτῃ τις, κλέπτεις; σὺ, ποῦ ἀπεχθάνεσαι τὰ εἰδῶλα, διαπράττεις Ἱερουσαλίαν; σὺ, ποῦ καυχᾶσαι ὅτι κατέχεις τὸν νόμον, ἀτιμᾶζεις τὸν Θεὸν διὰ τῆς παράθασεως τοῦ νόμου;»⁶⁵ Δι' αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του εἶπε: «Φοθαύμα μίμωξ ἐγώ, ποῦ ἐκήρυξα εἰς ἄλλους, ἀποδειχθῶ ἀνόμιος»,⁶⁶ ἐπιθυμῶν δι' αὐτοῦ νὰ ἀφαιρῆται τὸν ἐγωισμόν ἐκεῖνον, ποῦ φαντάζοντο ὅτι εἶναι πολὺ σπουδαῖοι εἰς τὸ νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους, καθ' ἣν στιγμὴν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀποβεικνύοντο κενοὶ ἀπὸ ἀρετῆν.

Καὶ μετὰ ἄλλον τρόπον χρησιμοποιοῖ αὐτὸν τὸν λόγον ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅταν λέγῃ: «Διότι, ὅταν ἔθνη ποῦ δὲν ἔχουν νόμον πράττουν ἐκ φύσεως συμφῶνως μετὰ τὸν νόμον, εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτοὶ Ἐ μὴ ἔχοντες νόμον (γραπτόν), ἔχουν μέσα τῶν νόμων (τὴν συνειδήσιν των)».⁶⁷ Καὶ πάλιν: «Δὲν εἶναι δικαιοὶ ἐνόμιον τοῦ Θεοῦ οἱ ἀφοροῦντο τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ποῦ ἐφαρμόζον τὸν νόμον».⁶⁸ Ὁμοίως ὁ προφήτης, λέγει: «Καὶ οἱ κρατοῦντες τὸν νόμον δὲν μετ' ἐγνωρίσαν».⁶⁹ Πάλιν: «Εἰς μάτην ἔγινε τοῦτο, ὁ κλάμος τῶν γραμματέων εἶναι ψευθῆς».⁷⁰ Διὰ ποῖον λόγον; «Καὶ ἡ τρυγὸν καὶ ἡ χελιδὸν καὶ οἱ σπευργίται τοῦ ἀγροῦ γνωρίζουν τοὺς καθωρισμένους καιροὺς τῆς ἐλεούσεως των, ὁ λαὸς μου, ὅμως, δὲν γνωρίζει τὰς κρίσεις μου».⁷¹ Αὐτὸς δὲ λέγει ὅτι τὸν μὴ ἀσκούντα τὴν ἀρετῆν, ὅχι μόνον δὲν ὠφελεῖ τὸ νὰ διδάσκη ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει αὐτὸν

64. Ρωμ. 2, 21-28.

65. Α' Κορινθ. 8, 27.

66. Ρωμ. 2, 14.

67. Ρωμ. 2, 15.

68. Ἰερει. 2, 8.

69. Ἰερει. 8, 8.

70. Ἰερει. 8, 7.

ἀπὸ τὸ τιμητικὸν τοῦτο ἀξίωμα. Διότι ἐν εἰς τὰ ἄλλα δι-
κασιὰς ὁ παραβάτης τιμωρῆται μὲ τὴν περιφρονη-
τικὴν ποινὴν τῆς σωπῆς, πᾶς θὰ ἦτο δυνατόν, λέγει, εἰς
τὸ κοινὸν αὐτὸ ἢ διδασκαλεῖον νὰ ὁμιλῇ ἐκεῖνος, ποῦ
εἶναι ὁ ὑπεύθυνος τῆς ἁμαρτίας; Αὐτὸ δὲ τὸ διδασκα-
λεῖον εἶναι σπουδαιότερον ἐκείνου τοῦ δικαστηρίου. Δι-
ότι ἐκεῖ μὲν οἱ τιμωρόμενοι ἐκείνου τοῦ δικαστηρίου. Δι-
ταβύλλεται προσπαθεῖν νὰ μὴ τιμωρηθῶν οἱ παραβά-
ται, ἀλλὰ διὰ τῆς μετανοίας νὰ διορθώσων τὸ ἄσκημα.

Καὶ εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλὰς αὐδαί θὰ ἤδύνατο νὰ
γῆν διερμηνεύς τῆς βασιλικῆς θελήσεως μὲ θῆον διε-
φθαρμένον. Μὲ πῶν δικαίωμα ὁμιλεῖς περὶ δικαίων
πράξεων, καὶ διδάσκεις ἄλλους; λοιπὸν τὸ ἀπίθεται πρὸς
κριθῶς πράττεις — ἐφ' ὅσον ἡ ζωὴ σου ἀντικεῖται πρὸς
τοὺς λόγους σου — καὶ ἀπομακρύνεις ἀπὸ κοντὰ σου
καὶ ἐκείνους τοὺς ὀλίγους ποῦ θὰ ἤθελον νὰ ἀκούσων.
Δὲν διδάσκεις ἀποτελεσματικῶς διὰ τῶν λόγων, καθὼς
ἔ ἀπομακρύνεις (ἀποτελεσματικῶς) διὰ τῶν ἔργων. Δι'
αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐπαίνει ἐκείνον τὸν διδάσκαλον, ποῦ
παρουσιάζει ὠλοκληρωμένην διδασκαλίαν μὲ τοὺς λό-
γους καὶ τὰ ἔργα του. «Ἐκεῖνος ποῦ θὰ διδάξῃ καὶ θὰ
ἐφαρμόσῃ (τὰς ἐντολάς), λέγει, αὐτὸς θὰ ὀνομασθῇ "μέ-
γας" εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁷¹ Ἄς ἔχη, λοιπὸν,
ἡ ζωὴ σου τὴν ὥρασαν φωνὴν τῶν ἔργων, διὰ νὰ διδά-
σκῃ αὐτὰ καὶ ὅταν κρατῆς τὸ στόμα σου κλειστὸν. Ἔτσι
θὰ ἀκούσων δυνατώτερα ἀπὸ τὴν σάλπιγγα καὶ εἰς τοὺς
παρόντας καὶ εἰς ἐκείνους ποῦ εὐρίσκονται μακριά.

⁷² Ἄ Ἔτσι ὁ οὐρανὸς δηγυῖται τὴν δόξαν τοῦ Θε-
οῦ,⁷³ χωρὶς νὰ ἔχη στόμα, χωρὶς νὰ κινή γλώσσαν, χω-
ρὶς νὰ θγάξῃ φωνήν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ὥραιότη-
τα, μὲ τὴν ὅποιον παρακινεῖ τὸν θεατὴν εἰς θαυμασμὸν
τοῦ δημιουργοῦ. Ὅ,τι ἀκριθῶς εἶναι ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρα-
νὸν ἡ ὥραιότης τῆς ἐμφανίσεως, ὅς εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν
σου ἡ ἀρετὴ. Ἄν δὲ, ἐνῶ εἶσαι γεμάτος ἀπὸ ἁμαρτίας
καὶ ἐνῶ ἔχεις ἀναριθμητοὺς κατηγοροῦς, πρὸ παντός δὲ
τὴν συνείδησίν σου, ἐπιδιώξῃς νὰ ἀναλάβῃς ἀξίωμα δι-
δασκαλικόν, κατὰ τὸ ὅποιον θὰ κολάζῃς κακίαν, δὲν
πρέπει νὰ καταδικάσῃς τὰς κακίας τῶν ἄλλων, ἀλλὰ
μᾶλλον τὰς ἰδικὰς σου. «Καὶ παίρνεις εἰς τὸ ἁμαρτωλὸν

71. Ματθ. 5, 19.
72. Ψαλμ. 18, 1.

στόμα σου τὴν διαθήκην μου;»⁷⁴ Ἄ Καλῶς εἶπε «εἰς τὸ
στόμα σου». Διότι ἡ καρδία εἶναι κενὴ ἀπὸ τοὺς καρ-
ποὺς τῆς, τὰ δὲ χεῖλη κινουμένη ματαίως καὶ ἀσκόπως
καὶ πρὸς κολασμὸν ἐκείνου ποῦ ὁμιλεῖ. Ἄν δὲ ἐρευνη-
σῃ κανεὶς καὶ τὴν βιβλίαν, θὰ διαπιστώσῃ πολλὸν πᾶ-
λεμον καὶ ἀνησιχίαν.

«Σὺ δὲ ἐμίσησες τὴν διορθωτικὴν παιδαγωγίαν μου
καὶ πετᾶς μὲ περιφρόνησιν πρὸς τὰ ὀπίσω τοὺς λόγους
μου». Ἐβῶ «παιδεῖαν» ὀνομάζει τὴν διδασκαλίαν τοῦ νό-
μου, ἡ ὅποια κατευθύνει τὴν ψυχὴν, ἀπομακρύνει τὴν κα-
κίαν καὶ ἐγκαθιστᾷ μέσα μας τὴν ἀρετὴν. Πῶς, λοιπὸν,
τὴν μεταχειρίζεσαι καὶ τὴν μεταδίδεις εἰς ἄλλους, ἐνῶ
σὺ ἐκ τῶν ἔργων σου φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἔχεις; Διότι
«πετᾶς», λέγει, μὲ περιφρόνησιν τοὺς λόγους μου πρὸς
τὰ ὀπίσω». Ὁ Ὅχι μόνον δὲν ἔδωσες τὸ παραμικρὸ ἀπὸ
τὴν διδασκαλίαν τοῦ νόμου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ποῦ ἐκ φύ-
σεως ἔχεις, ἀκρατηρίσες. Δι' ἐκεῖνα δὲ, ποῦ δὲν πρό-
πει νὰ γίνωνται καὶ ποῦ ἐκ φύσεως εἶναι τέτοια (ὥστε
νὰ μὴ γίνωνται), ὁπάρχουν εἰς ἡμᾶς οἱ λόγοι (ἡ διδα-
σκαλία, ὁ νομὸς). Σὺ ἔβωας ἀπάθησες αὐτοὺς καὶ τοὺς
ἐλησιμῶνους.

Ἐάν ἐβλεπες κλέπτῃν ἔργους καὶ σὺ μαζί του ὡς
συνεργὸς του συμμετείχες δὲ εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν
μοιχῶν.⁷⁵ Ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὐχῆς ἀνθρώ-
πον ἀπολύτως ἀναμάρτητον, δι' αὐτὸ καὶ κάποιος ἄνθρω-
πος: «Ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἠμπορεῖ νὰ καυχήσῃ ὅτι
ἔχει ἀγνὴν καὶ καθάραν τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς
ἁμαρτίας; ἢ ποῖος ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ μὲ παρησίαν, ὅτι
ἐγὼ εἶμαι καθάρως ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν;»⁷⁶ Καὶ ὁ Παῦ-
λος ἀφοῦ εἶπε, «Ἡ συνείδησίς μου δὲν μὲ ἐλέγχει εἰς τί-
ποτε», συνεπλήρωσεν «τὴν ὁμῶς μὲ τοῦτο δὲν εἶμαι
δεδικαιωμένος».⁷⁷ Ἄ Καὶ, Ὁ δίκαιος, ὅταν παρουρορῇ
εἰς κάποιον ὀδίκιαν, πρῶτος θὰ κατηγορήσῃ τὸν ἑαυ-
τόν του.⁷⁸ εἶναι φανερόν ὅτι (θὰ κατηγορήσῃ) τὰς ἁ-
μαρτίας του· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἐγὼ ὄλοι
εἶναι ἁμαρτωλοὶ, τὸν ἁμαρτωλὸν δὲ διέταξε νὰ μὴ διδά-
σκῃ τὰ δίκαια (τὸν νόμον, τὰς ἐντολάς), ποῖος θὰ διδά-
ξῃ αὐτὰ; Διὰ νὰ μὴ λέγῃ, λοιπὸν, κανεὶς αὐτὰ, καθορί-

73. Ψαλμ. 49, 16.
74. Ψαλμ. 49, 18.
75. Περρμ. 30, 9.
76. Δι' Κορινθ. 4, 4.
77. Περρμ. 18, 17.

ζει και τα εἶδη τῶν ἁμαρτιῶν κατὰ τὴν ποιότητα αὐτῶν. «Διότι ὑπάρχει ἁμαρτία πού ὀδηγεῖ εἰς τὸν θάνατον»,⁷⁸ καθὼς ἔλεγεν καὶ ὁ Ἥλιος: «Ἐάν τις ἀνθρώπος πταίῃ ἀπέναντι ἐνὸς ἄλλου, εἶναι δυνατόν νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς. Ἐάν τις ἀνθρώπος ἁμαρτήσῃ ἀπέναντι τοῦ Κυρίου, ποῖος θὰ προσευχηθῇ δι' αὐτόν;»⁷⁹ Καὶ εἰς τὸν νόμον δὲ ἄλλα μὲν εἶναι ἀθεράπευτα καὶ τιμωροῦνται ἀκόμη καὶ μεθ' ἁνάστατον, ἄλλα δὲ εὐρίσκουν κάποιον σόντομον παρηγορίαν, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, Ε λέγει, «Ἐάν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, πήγαινε νὰ τὸν ἐλέγξῃς (χωρὶς νὰ περουργηθεῖς ἄλλος), μεταξύ σου καὶ αὐτοῦ μόνον». Ἐάν δὲ δὲν ἀκούσῃ πᾶρε μαζί σου ἀκόμη δύο, λέγει. Ἐάν καὶ αὐτῶν παρακούσῃ, ἄς εἶναι εἰς σὲ καθὼς ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης».⁸⁰ Ἄν καὶ θεοσάως ὅταν ἄλλου ἤρωσῃς ὁ Πέτρος: «Πόσας φορές, ἐάν ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός μου εἰς ἐμέ, νὰ τὸν συγχωρήσω;» ἔλασθε τὴν ἀπάντησιν, «Μέχρις ἑβδομηκοντα ἑπτὰ φορές».⁸¹ Ἐδῶ ὅμως μετὰ ἀπὸ δύο συμβουλίας παρουσιάζει «μέγα», τὸ παράπτωμα καὶ δὲν τὸν ἀναγκάζει νὰ προσπαθῇ πάλιν. Τί λοιπόν; ἀντίθετα εἶναι αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖνα; ²⁹⁵ Α «Ὅχι θεοσάως, ἀλλὰ τὸ «ἑβδομηκοντα ἑπτὰ», ὅταν μετανοῇ, λέγει. Διότι πῶς νὰ συγχωρήσῃ κανεὶς ἐκεῖνον πού οὐτε τὸ ἁμάρτημά του ὁμολογεῖ, οὔτε μετανοεῖ; Διότι καὶ ἀπὸ τὸν ἱατρόν ὅταν ζητοῦμεν φάρμακα, ἐπιδεικνύομεν τὴν πληγὴν. Ποῖος, λοιπόν, εἶναι ὁ ἁμαρτωλός, περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ἐδῶ ἡ Γραφή; Ἄς ἀκούσωμεν ἀκριβῶς. Διότι εἰς τὴν συνέχειαν τὸν καταγγέλλει διὰ τῶν ἐξῆς λόγων. «Ἐάν ἐβλεπες κλέπτῃ ἔτρεχες καὶ σὺ μαζί του ὡς συνεργός του· συμμετείγες δὲ εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν καινῶν».

«Τὸ στόμα σου εἶναι ἀνοικτόν εἰς πλῆθος κακιῶν. ἢ δὲ γλῶσσα σου ἐξυφαίνει πάντοτε δολιότητα. Καθημερινὸς ἀργὸς κατηγοροῦσες καὶ δυσφημοῦσες τὸν ἀδελφόν σου Β καὶ ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τῆς μητρὸς σου, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἑστιγνεις παγίδας καὶ ἐθετες προσκόμματα, διὰ νὰ σκοτῆσῃ καὶ πέσῃ».⁸² Εἶδες καθὼς ἀκριβῶς εἰς εἰκόνα τὰ χρώματα τῆς κακίας καὶ πῶς ὁ πονηρός ἔγινε μὲ τὴν κακίαν θηρίον, ἀφοῦ ἐπρόδωσε τὴν

78. Α' Κοριν. 5, 16.
79. Α' Κοριν. 9, 36.
80. Ματθ. 18, 15.
81. Ματθ. 18, 21.
82. Ψαλμ. 49, 18-20.

εὐγένειαν τῆς φύσεως; Νὰ μὴ προπεράσωμεν ἀπλῶς τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐξετάσωμε μὲ ἀκρίβειαν καὶ εἰς ὅλα τῆς τὰ σημεῖα. Ἐάν ἐβλεπες κλέπτῃ, λέγει. ἔτρεχες καὶ σὺ μαζί του. Αὐτὸ εἶναι τὸ αἴτιον ὅταν τῶν κακῶν αὐτὸ μάλιστα εἶναι ἐκεῖνο πού ἀνατρέπει τὴν πρόθεον τῆς ἀρετῆς· αὐτὸ πού ἀπομακρύνει τὴν διάθεσιν τῶν πολλῶν διὰ τὰς καλὰς πράξεις, ὅταν ὄχι μόνον δὲν τὸν κακίζου μερικοί, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦνται μαζί μὲ αὐτούς πού ἁμαρτάνουν. Αὐτὸ δὲν εἶναι μικρότερον (ἢ συμμετοχὴ ἢ ἀνοχή) ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ Ἄκουσε τὸν Παῦλον, πού λέγει: «Ὅχι μόνον καίνομεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἐπιδοκιμάζομε ἐκείνους πού τὰ πράττουσι».⁸³ Δὲν εἶναι μικρὸν καὶ τοῦτο τὸ ἁμάρτημα, τὸ νὰ εὐχαριστῆται κανεὶς ὅταν πράττῃται τὰ κακά, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν πράττῃ αὐτά. Αὐτὸς μὲν ἐξ ἀνάγκης θὰ εἴπῃ, νὰ κατηγορήσῃτε τὴν πωχλίαν (ὡς αἰτίαν τῆς κλοπῆς), ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐπαρκεῖς αἱ δικαιολογίαι, σὺ ὅμως διὰτὶ ἐπαινεῖς τὴν κακὴν πράξιν, ἐφ' ὅσον οὔτε τὴν εὐχαρίστησιν εἴγες ἐξ αὐτῆς; καὶ ἐκεῖνος (τῆς μετανοίας) κλείεις καὶ τὸ φάρμακον ἀρηστησεὺς καὶ ἀνακόπτετε τὴν τὴν τὴν παρηγορίαν καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη καλύπτεις τὸν λιμένα τῆς ἐπανόδου σου εἰς τὴν μετανοίαν.

Δ Ὅταν, λοιπόν, κάποιος σὲ ἰδῇ, ἐσεῖνα πού εἶσαι ἐκτός ἁμαρτίας καὶ ὀφελεῖς νὰ ἐπιπλήξῃς αὐτήν, ὄχι μόνον νὰ μὴ τὴν ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν συσκοτίξῃς καὶ ὄχι μόνον νὰ τὴν συσκοτίξῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ συμμετέχῃς, τί θὰ φαντασθῇ διὰ τὸν ἑαυτόν του; τί δὲ δι' αὐτὸ πού ἔγινε; Διότι καθὼς συνήθως συμβαίνει οἱ πολλοὶ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀποφασίζουν μόνον μὲ τὴν λογικὴν περὶ αὐτῶν πού πρέπει νὰ πράξουν, ἀλλ' ἀποφασίζουν καὶ ἀφοῦ παρασυρθόν καὶ διαφθαροῦν καὶ ἀπὸ τὰς διαθέσεις τῶν ἄλλων. Καὶ ἂν ἀκόμη αὐτὸς πού διέπραξε ἁμαρτίαν ἰδῇ ὄλον νὰ τὸν ἀποστρέφονται, θὰ σκεφθῇ νὰ κάμῃ κάτι μεγάλο καὶ πονηρόν. Ε Ὅταν ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἀγανακτοῦμεν, οὔτε δυσανασχετοῦμεν, ἀλλὰ καὶ ἀνεχώμεθα καὶ συναναστρεφόμεθα αὐτὸν (τὸν ἁμαρτωλόν), τότε, ἀσφαλῶς, αὐτὸς ἀφοῦ γάστῃ τὸν ἔλεγγον τῆς συνειδήσεως, ποῖον ἔγκλημα δὲν θὰ τοιμήσῃ νὰ διαπράξῃ, ἐφ' ὅσον μάλιστα θὰ ἔχη σύμφωνον μὲ τὴν διεφθαρμένην του γνώμην καὶ τὴν γνώμην τῶν πολλῶν; πότε δὲ θὰ συνέλθῃ καὶ θὰ παύσῃ νὰ ἁμαρτάνῃ

83. Ρωμ. 1, 92.

ἀφώθως; Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος πράττῃ τὸ κακόν, διότι τοῦτο (ἢ γνώσις τοῦ ἑαυτοῦ του) εἶναι τρόπος ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸ κακόν. Πρέπει νὰ ἐπιαινῇ τὰ καλά, καὶ ἂν δὲν πράττῃ τὰ καλά. Διότι ἡ προθυμία εἶναι ὁρμός ποῦ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐδῶ, λοιπόν, ἐπειδὴ καὶ συνεργεῖ εἰς θεὰ γίνονται, εὐλόγως στιγματίζει αὐτὸν υπερβολικῶς. ²³⁶ Α Διότι ἂν καὶ κατηγορουμένη ἡ κακία ἀνθρῶ τὸσον πολὺ, ἢ δὲ ἀρετὴ ἐπαινουμένη σπανίως προσκαλεῖται εἰς τοὺς ἱδικούς της ἰδρώτας (εἰς τοὺς ἀγῶνας της), τί θὰ συνέβαιναν ἂν δὲν ἐγίνετο αὐτό; Τὸ ἴδιο θὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γίνεται πολλὰς φορές καὶ μεταξύ τῶν ἱερέων. Ἄν δὲ εἶναι κακόν αὐτό, ὅταν γίνεται μεταξύ τῶν μαθητῶν, πολὺ περισσότερο μεταξύ τῶν διδασκάλων.

Τὶ κάμνεις ἄνθρωπε; Παρεθιάσθη ὁ νόμος, περιφρονήθη ἡ σωφροσύνη, ἐτόλμησε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους νὰ διαπράξῃ τὸσον πολλὰς παραβάσεις, τὰ ὄψιμά κατεβιδιάσθησαν γαμηλά, καὶ οὐ δὲν φρίττει; Ὁ προφήτης, ὅμως, καὶ αὐτὰ τὰ Β ἀναισθητὰ στοιχεῖα (τῆς φύσεως) προκαλεῖ εἰς συμμετοχὴν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ θρήνου διὰ τὴν γενικὴν παρανομίαν. Ἐξέπλῃξ ὁ οὐρανός, λέγει, καὶ συνεταράχθη ἡ γῆ σφόδρα. ⁶⁴ Καὶ πάλιν «Πενθήσει ὁ Κάρμυλος πενήθει οἶνος, πενήθει ἀμπέλος». ⁶⁵ Καὶ τὰ μὲν ἄμυνα πενήθουν καὶ στενάζουν καὶ ἀγανακτοῦν μαζί με τὸν δεσπότην, οὐ δὲ ποῦ εἶσαι λογικός δὲν ποιῆς; δὲν ἐπιπλήττει; δὲν γίνεσαι αὐστηρὸς τιμωρὸς ἐκείνων ποῦ παραβαίνουν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ συμμετέχει; Ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχῃς; «Διότι μήπως ὁ Θεὸς θέλει ἐκδικηθῆναι; μήπως χρειάζεται βοηθός;». ⁶⁶ Θέλει νὰ γίνῃς ὑπηρετὸς του, διὰ νὰ μὴ ὑποπέσῃ εἰς τὰ ἴδια (σφάλματα) διὰ νὰ γίνῃς καλύτερος μετὰ τὴν ἀνανάκτησίν σου ἐναντίον τοῦ ἄλλου (ποῦ διέπραξε παρανομίας) διὰ νὰ δείξῃς ἐξ αὐτοῦ τὴν εὐσθεσίαν σου. ⁶⁷ Ὅταν παραβλέψῃς τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἄλλου καὶ δὲν τὰς πολεμήσῃς, οὕτε πολεμήσῃς, θὰ κάμῃς τὴν ψυχὴν σου πῶς ἀμελή και πῶς πρόθυμον εἰς τὴν πτώσιν, μάλιστα δὲ πολλὰς προτομαζεῖς τὴν πτώσιν της εἰς τὰ ἴδια (παραπτώματα); εἰς ἐκεῖνον δὲ δὲν προσεῖς ἀσήμενον καὶ συμπωματικὴν ζημίαν μετὰ τὴν ἀκαί-

64. Ἱερει. 9, 12.
65. Ἱερ. 24, 7.
66. Ἱερ. 40, 13.

ρον αὐτῆ συμπαράστασιν, ἐφ' ὅσον κάμνεις τὰς μελλόντικας εὐθύνas του μεγαλύτερας καὶ εἰς τὰ παρόντα τὸν κάμνεις ἀμελέστερον. Αὐτὰ δὲ δὲν ἐλεγήσαν μόνον περὶ τῆς κλοπῆς ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε ἄλλο ἁμάρτημα. Τὸ τελευταῖον δὲ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα ἐποθετήσε, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ παραβάτης αὐτοῦ. Δ ἀφοῦ δὲν θὰ τύχῃ συγγνώμης δι' αὐτό, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ ἀπολαύσῃ αὐτῆς τῆς παρηγορίας, ὅταν ὑποπέσῃ εἰς ἄλλο (πράπτωμα).

Ἄκουσε, λοιπόν, καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τί λέγει: «Καὶ συμμετέχεις εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν», ἀφοῦ ἤλθεν εἰς τὸ μεγαλύτερον. Ἐκεῖνο (ἢ κλοπῆ) ἦτο πολὺ μικρότερον αὐτοῦ ἐδῶ. Κάποιος ποῦ ἔκαμε συγκρίσιν αὐτῶν τῶν παραπτωμάτων ἔλεγε τὰ ἔξης: «Δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον, νὰ συλληφθῇ κανεὶς τὴν ὄραν ποῦ κλέπτει, διότι κλέπτει ἐπειδὴ πενῶ, διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν κοιλίαν του». ⁶⁸ Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸ εἶναι ἀσυγχώρητον, πολὺ περισσότερο ἡ μοιχεία. Ἐδῶ δὲ νομιάζει μοιχείαν τὴν πορνείαν. Ἄν ἴδῃς κάποιον, μεταξύ αὐτῶν ποῦ συναναστρέφονται μετὰ σεαυτοῦ, νὰ διαπράττῃ πορνείαν καὶ νὰ προσέρχεται εἰς τὰ Μυστήρια, νὰ εἴπῃ εἰς ἐκεῖνον ποῦ φροντίζει διὰ τὴν διανομίαν αὐτῶν; ἐκεῖνος εἶναι ἀνάξιος διὰ τὰ μυστήρια, ἐμπόδιος τὰ θεήλα γέγρα του. Διότι ἂν δὲν εἶναι ἄξιος διὰ νὰ διδάσκῃ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καταλαβαίνει, εἰς ποῖον τόπον τῆς κολάσεως προχωρεῖ, ὅταν πλησιάζῃ καὶ τὴν ἱεράν τάξειαν, οὐ δὲ μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποῦ τὸν συγκολληθεῖ. Δὲν εἶπε, «καὶ ἐμοίγευες», ἀλλὰ, «Συμετέχεις εἰς τὰς ἀθλιότητας τῶν μοιχῶν». ²³⁷ Α Ἀλλοίμονον, πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κακόν ἀπὸ τὴν συγκολληθῆναι εἰς τὴν πτώσιν τῶν ἄλλων, ἔνεκα τῆς ὁποίας καὶ ἡ συμμετοχὴ του, λέγει, εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ παραπτώματος δὲν εἶναι μικρότερα ἐκείνου (τοῦ παραπτώματος). Διότι αὐτὸς μὲν θὰ εἴπῃ ὅτι ἔχει τὸ πάθος, ἂν καὶ ἡ δικαιολογία εἶναι ἀσυγχώρητος, καθὼς ὁ κλέπτης (τὴν δικαιολογίαν) τῆς πείνας, οὐ δὲ οὕτε τὴν δικαιολογίαν τοῦ πάθους. Διὰ τὴν λοιπὸν, χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνῃ καμίαν εὐχαρίστησιν, συμμετέχει καὶ μοιράζεται τὴν κολάσιν; Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ οἱ ἄλλοι δικασταί, οὐ μόνον ἐκείνου, ποῦ διέπραξαν αὐτὴν τὴν παράβασιν, τιμωροῦν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνους ἐκ τῶν ὑπηρετῶν, ποῦ θὰ διαπιστώσουσι ὅτι ἐγνώ-

67. Παροιμ. 6, 30.

ρίζον τὰ πράγματα. **Β** Οἱ κύριοι τῶν πού τοὺς παρέδιδον εὐχαριστίας θὰ τοὺς κατέπινον τὸ αἷμα τῶν καὶ θὰ κατέπινον τὰς σάρκας τῶν. Θεωροῦν, μέλιστα, τὸ θράσος τῶν, (τὴν κατάχρησιν τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν) εἰς ὅτι ἔγινε, ὄχι μικρότερον, ἀπὸ τῆς μοιχαλίδος. Διότι ἐκεῖνοι, πού δὲν ἔσηκωσαν τὰ παραπετάσματα (δὲν ἀπεκάλυψαν), αὐτοὶ ἔβωσαν εἰς τοὺς κρυπτούμενους μεγαλύτερον εὐκόλιον παρανομίας. Αὐτοὶ καὶ τὴν ἀπίστον καὶ τὸν ἀπιστηθέντα ἄνδρα προσέβαλον καὶ αὐτὸν τὸν μοιχόν. Ἐάν δὲ εἶχον ἐξ ἀρχῆς καταγγελεῖ, ἔάν φανέρωνον τὸ πρᾶγμα, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποφευχθῆ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἁμάρτημα. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἐκείνοι πού ρίπτουν **Γ** εἰς τὰς παγίδας (τὸ θῆρασμα) εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι περικαλύπτουν τὰς παγίδας καὶ πλησιάζουν ἐκεῖνο πού πρόκειται νὰ σουλιάσῃ καὶ κρύπτουν κάθε δόλωμα καὶ οὕτε τὸν παραμικρὸν θόρυθον, οὕτε τίποτε ἄλλο ἀφήνουν νὰ γίῃ πού θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χαλάσῃ τὸ κινήσιον, ἔτσι τώρα καὶ ἐδῶ, ἔάν καθήσῃς κοντὰ εἰς τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου καὶ δὲν ἀνησυχῆσῃς τὸν μοιχόν, πού γνωρίζεις ὅτι πρόκειται νὰ πέσῃ εἰς αὐτήν, οὕτε τὸν φοβήσῃς, τότε μάλιστα, θὰ καταστρέψῃς αὐτόν. Μὴ μοὶ ἀπαντήσῃς μὲ ἐκείνην τὴν φράσιν πού φανερώνει πολλὴν ἀνασθησιαν: τί με ἐνδιαφέρει; φροντίζω διὰ τὰ ἰδικά μου. **Δ** Τότε μάλιστα θὰ φροντίσῃς διὰ τὰ ἰδικά σου πράγματα, ὅταν τὰ ἰδικά σου ζητήσῃς εἰς τὸ συμφέρον τοῦ «πλησίον». Δι' αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος: «**Ἄς** μὴ ζητῆ κανεὶς τὸ ἰδικόν του συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου». ⁸⁸ Διὰ νὰ εὐρῆς, λέγει, τὸ ἰδικόν σου, νὰ ζητήσῃς τὸ συμφέρον τοῦ ἄλλου.

«Τὸ στόμα σου εἶναι γεμάτον ἀπὸ πλῆθος κακιῶν, ἢ δὲ γλῶσσαι σου ἐξυφαίνει πάντοτε δολιότητας. Καθήμενος ἀργὸς κατηγοροῦσας καὶ δυσφημοῦσας τὸν ἀδελφόν σου καὶ ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔστινες παγίδας καὶ ἔθετες προσκόμματα, διὰ νὰ σκοιτάψῃ καὶ πέσῃ». ⁸⁹ Διὰ νὰ μὴ λέγῃ, ὅτι ἐκ λόγων φιλανθρωπίας κάμνω αὐτά: τί εἶδους, ἄλλωστε, φιλανθρωπία θὰ ἦτο αὕτη, τὸ νὰ μὴ ἔμποδίζῃ, οὕτε νὰ ἀνακόπῃ ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος εἶναι ἔτοιμος νὰ πέσῃ εἰς τὸν θάραβρον; τὸ νὰ προσφέρῃ ἱκανοποίησιν εἰς τὸν ἄδικον; Τὸ νὰ ἀδιαφορῇ **Ε** δι' ἐκεῖνον πού πίνει βλητήριον φάρμακον; Ἄλλ' οὕτε αὐτὸ θὰ δύνασαι νὰ λέγῃς. ⁹⁰ Ὅτι

⁸⁸. **Α'** Κορινθ. 10, 24.

⁸⁹. **Ψαλμ.** 101 (101), 10 καὶ 20.

δὲ δὲν εἶναι αὐτὸ ἐνδειξις φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἀδιαφορίας καὶ ναθρότητας καὶ ἀμελείας, εἶναι φανερόν, διότι πᾶς κακολογεῖ τὸν ἀδελφόν σου, πού εἰς τίποτε δὲν σὲ ἠδίκησε καὶ ἀφῆνεις τὸν ἄδικον; Πᾶς σκέπτεται κακὸν δι' ἐκεῖνον πού δὲν σὲ ἠδίκησε εἰς τίποτε καὶ δὲν διέπραξε παρανομίαν; Κοίταξε μέγεθος κακίας ἐκτεινομένης καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Αὐτὸν μὲν, πού εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν (τὸ πάθος), δὲν ἔμποδίζεις νὰ μεθῆ, ὥστε νὰ γίῃ σάφρων, ἐκεῖνον δὲ, πού δὲν διέπραξεν ἀδικίαν τιμωρεῖς. «Καθήμενος ἀργὸς κατηγοροῦσας καὶ δυσφημοῦσας τὸν ἀδελφόν σου καὶ ἐναντίον τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου, ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔστινες παγίδας καὶ ἔθετες προσκόμματα, διὰ νὰ σκοιτάψῃ καὶ πέσῃ».

Κοίταξε πῶς μὲ τὴν ἐπεξήγησιν αὐξάνει τὴν κατηγορίαν. ⁹¹ **Α** Αὐτόν, πού τὰς ἰδίας με σένα ἔλυσε λύπας, λέγει, αὐτόν, πού ἐμεγάλωσεν εἰς τὴν αἴτην κοιλίαν με σένα, πού ἔφαγε καὶ ἔμεινε εἰς τὴν ἴδιαν οἰκίαν, πού ἐβλάστησεν ἀπὸ τὴν ἴδιαν ρίζαν, πού ἐγεννήθη ἀπὸ τοὺς ἴδιους γονεῖς, πού ἐμεγάλωσε μαζί με σένα, αὐτόν, λοιπόν, κακολογεῖς, καὶ ὄχι μόνον κακολογεῖς, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιεῖς τὴν ἐπιθυμίαν; Διότι αὐτὸ σημαίνει, ἐτίθεις σκάνδαλον». Ἐάν δὲ δὲν πρέπει νὰ συκοφαντῆς αὐτόν πού ἔζησε τὰς ἰδίας με σένα φυσικὰς λύπας, πολὺ περισσότερο, ἐκεῖνον πού ἐπόνεσε μαζί σου πνευματικῶς. Μὴ, λοιπόν, μῆτε νὰ ἀφήσῃς αὐτόν, πού πρόκειται νὰ ἁμαρτήσῃ, νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, μῆτε νὰ κατηγορῆς καὶ κοροϊδεύσῃς αὐτόν, πού δὲν σὲ ἠδίκησε εἰς τίποτε. **Β** Διότι αὐτὸ μὲν εἶναι πρᾶξις φθόνου, ἐκεῖνο δὲ πρᾶξις ἀνασθησίας. Τὸ νὰ μὴ ἀνακόπῃ κανεὶς ἐκεῖνον πού πρόκειται νὰ πέσῃ, εἶναι πρᾶξις ἀνασθησίας. Τὸ νὰ καταρρίπτῃς αὐτόν πού εἶναι ὀρθός, εἶναι πρᾶξις φθόνου. Κοίταξε δὲ πῶς δὲν ὑπαινίσσεται ἁπλῶς τὸν κατηγοροῦν, ἀλλ' ἐκεῖνον πού πράττει τὸ ἔργον τοῦτο με δόλον καὶ σπαιδῆν. «Καθήμενος, λέγει, ἀργὸς κατηγοροῦσας τὸν ἀδελφόν σου».

Καὶ ὁ μὲν Κάιν με τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του ἔνα μόνον (ἄνθρωπον) ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν, αὐτοὶ δὲ ἀναριθμήτους καταστρέφουν με τὰς κακολογίας τῶν, τοὺς ἐσπούς τῶν δὲ πρῶτους. Δὲν θάλαττον τὸν κατηγοροῦμένον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους, μᾶλλον δὲ μόνον ἐκεῖνους πού δέχονται αὐτάς (τὰς κακολογίας τῶν). Διότι αὐτάς, πού κακολογεῖται καὶ κατηγορεῖται

ἀδίκως, ὁ δὲ ἄλλοι μόνον δὲν ἠδικήθη, ἀλλὰ ἔχει καὶ μεγάλων μισθόν. Ὅχι αὐτὸς ποὺ ὑποφέρει, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἐνεργεῖ κακῶς, αὐτὸς εἶναι ὁ ἕξαις τῆς τιμωρίας. Ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ λέγει, ὄχι αὐτὸς ποὺ ἀκούει, ἐκτὸς μόνον ἀν δώσῃ ἐκείνος δικαιολογημένας ἀφορμὰς εἰς κατηγορίας. Ἄς μὴ φροντίζομεν λοιπόν, τώρα περὶ αὐτοῦ, πῶς, δηλαδή, νὰ μὴ κακολογούμεθα — διότι τοῦτο εἶναι ἀκατόρθωτον καὶ εἶναι διακτήριος τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἀλλοίμονον, εἰς οὗς, ἔταν ἄλοι οἱ ἀνθρώποι ὡς ἐπαινοῦν»⁸⁰, ἀλλὰ πῶς νὰ μὴ δίδωμεν ἀφορμὰς. Καὶ διότι ἐκείνος ποὺ ἐπιθυμῆ νὰ ἐπαινηθῆ ἀπὸ ἄλλους, φλάττει τὴν ψυχὴν του εἰς πολλὰ σημεῖα, μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾷ **Δ** τὴν ἀνθρώπινην δόξαν, νὰ ὑπηρετῆ εἰς αὐτὰ ποὺ δὲν πρέπει, νὰ γίνεται εὐχάριστος εἰς αὐτοὺς ποὺ δὲν ἀρμόζει, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν εὐνοίαν των. Πάλιν ἐκείνος ποὺ ἀδιαφορεῖ, ἔταν κακολογῆται ἀπ' ἄλλους, καταστρέφει καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Διότι καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαινηθῆ ὁ ἐνάρετος ἀπὸ ἄλλους, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ κακολογῆται ἀπὸ ἄλλους, ἐκείνος ποὺ ἔδωσε πολλὰς ἀπὸ πολλὰ σημεῖα ἀφορμὰς εἰς κατηγορίας.

Ἄν δὲ κακολογῆθῃς, ἐνῶ εἶσαι ἀκέραιος, τότε καὶ ὁ μισθὸς σου θὰ εἶναι μεγαλύτερος, καθὼς συνέβαινε καὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ μὲ τοὺς γυναικίους ἐκείνους ἀνδρας. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζετε καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ἂν κάποιος κατηγορῆ διὰ κάποιο πρᾶγμα, ἔστω ἡ συνείδησίς μου δὲν καταδικάζει, δὲν πρέπει δι' αὐτὸ νὰ περιφρονούμε τὸν κατηγοροῦν διὰ τὴν ζημίαν ἐκείνου, ἀλλὰ νὰ κάμνωμεν τὰ πάντα μὲ τὴν ἀρμόζουσαν προσοχὴν, ὥστε νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ τὴν παράλογον πρόφασιν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐπέλεξε πολλοὺς διὰ νὰ μεταφέρουν τὰ χρήματα⁸¹ διὰ τὴν βοήθειαν τῶν πτωχῶν καὶ λέγει διὰ τὴν ἀφορμὴν ταύτην: «Διὰ νὰ μὴ μᾶς κατηγορήσῃ κανεὶς εἰς τὴν πλουσίαν αὐτῆν **23** Ἄ συνεισφορὰν ποὺ διεξάγεται ἀπὸ ἡμᾶς»⁸². Διότι ὄχι ἐπειδὴ εἶδε τώρα τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, ὑπῆρχε πιθανότης νὰ ὑποπέσουν εἰς πειρασμὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσιν του νὰ προλάσῃ τὸν πειρασμὸν, ἐπρόνοησε καὶ δι' αὐτοὺς ποὺ ἐσκανδαλίζοντο. Καὶ πάλιν ἄλλου λέγει: «Ἐάν τὸ φαγητὸν σκανδαλίζῃ τὸν ἀδελφόν μου, δὲν θέλω φάγει

80. Ἀποκ. 6, 26.

81. Ἀ' Κορινθ. 16, 3.

82. Β' Κορινθ. 8, 20.

κρέας εἰς τὸν αἵωνα, διὰ νὰ μὴ σκανδαλίω τὸν ἀδελφόν μου»⁸³. Παρ' ἄλλον ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀδιάφορα ἐν τοῦτοις, ἐάν σκανδαλίζου, λέγει, ἂν καὶ δὲν θλάττουν ἐμέ, δὲν ἀδιαφορῶ διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν ποὺ σκανδαλίζονται. Διότι ἂν μὲν πρόκειται νὰ προκώμῃ θλάσῃ μεγαλύτερα τῆς σωτηρίας, περιφρόνησε τὸν σκανδαλιζόμενον, ἢ ἂν ὅμως δὲν προκώμῃ, τότε οὐδόλως. Νόμος καὶ κανὼν καθολικὸς θὰ ἤμπαρτοσε νὰ εἶναι αὐτός, διὰ νὰ μᾶς διδάσκῃ πότε πρέπει νὰ περιφρονούμε αὐτοὺς ποὺ ἐνοχλοῦνται, πότε ὄχι ἐπὶ παραδειγματι λέγω· οἱ Ἰουδαῖοι ἠνοχλοῦντο, διότι ὁ Παῦλος δὲν ἔτηρει τὸν νόμον καὶ δι' αὐτὸ πάρα πολλοὶ ἐσκανδαλίζοντο καὶ ἐγώλωνον εἰς τὴν πίστιν. Τί κάμνει λοιπόν; Ἐπειδὴ ἠθέλε νὰ ἀπομακρῶνῃ τὸν πειρασμὸν (διότι ἡ σωτηρία τῶσαν ἀνθρώπων ἦτο σπουδαιότερα) καὶ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀναπήριαν, δὲν ἄφησε νὰ φαῖ ἕκ τῶν προτέρων, ὅτι δὲν τηρεῖ τὸν νόμον, διότι ἦτο πολὺ μεγάλο πρᾶγμα. Πάλιν ἐσκανδαλίζοντο, διότι ἐκήρυττε Χριστὸν ἐσταυρωμένον.⁸⁴ Ὁ Ἐδῶ περιεφρόνησε αὐτοὺς ποὺ ἐσκανδαλίζοντο, διότι ἡ ἀφέλεια αὐτοῦ τοῦ κηρύγματος ἦτο μεγαλύτερα. Ἔτσι κάμνει καὶ ὁ Χριστὸς. Ὅταν συνείχηι μὲ αὐτοὺς διὰ τροφὰς καὶ ἐσκανδαλίσησαν, ἔταν ἐπέ αὐτό, ὅτι δὲν μολύνει τὸν ἄνθρωπον τὸ εἰσερχόμενον, ἀλλὰ τὸ ἐξερχόμενον, ἀπήνησε: «Ἀφήσατε αὐτοὺς, Πίσσα φυτεία, τὴν ὅποιαν δὲν ἐβύταυσε ὁ Πατὴρ μου ὁ Οὐράνιος, θέλει ἐκκριθῆ»⁸⁵. Ὅταν δὲ ποὺ ἐζήτησαν φόρους, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ πληρώσων, ἐν ταῦτοις, ἀπήνησεν, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀκόμη καιρὸς νὰ φανερωθῆ ἡ ἀλία του: «Διὰ νὰ μὴ σκανδαλισωμεν αὐτοὺς, πῆγαυε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ρίψε ἀγκίστρι καὶ τὸ πρῶτο ψάρι, **Δ** τὸ ὅποιον θὰ ἀνεθῆ πάρε καὶ θὰ εὔρησῃ στατήρα»⁸⁶ αὐτὸν δῶσε εἰς αὐτοὺς δι' ἐμέ καὶ σέ»⁸⁷. Διότι ἔταν μὲν ἔ-

83. Ἀ' Κορ. 8, 13.

84. Ἀ' Κορινθ. 1, 23.

85. Ματθ. 10, 11 - 14.

86. Ὁ στατήρ, παρ' αὐτοῦ ὅποιοι θμίλει ἐνισθῆ ἔ Βλαγγελιστὸς Μαιθῆος, ἦτο περιβραχίον ἐπὶ δεξιῶν ἐξαρκῆσε διὰ τὸν φόρον τοῦ Κορῆου καὶ τοῦ Πατρὸν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ τῆς φορολογίας κατέβαλλον εἰ Ἰουδαῖοι ἐκ οὐδαμοῦ πρὸς τὸν Ναῦν, ἀπὸ τοῦ τὰ πάντα παρεγγυούτας Ἰουδαίους. Ἀπέμεινε ἐπομένως τὸν σκανδαλισμὸν, ποὺ ἦτο δυνατὸν νὰ προσαλεπῆ ἡ ἀρνήσις του.

87. Ματθ. 17, 21.

θετε νόμον πλήρη θεολογικού μυστηρίου, ὁ ὁποῖος τοὺς προεκάλει δυσφορίαν εὐλόγως δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὴν κατανώσιν ὅπ' αὐτὸν καὶ κατηγορεῖ τὸν νόμον ὅταν δὲ δὲν ἦσαν ἀκόμη ἔτοιμοι διὰ νὰ δεχθοῦν τὸν λόγον περὶ τῆς ἀσίας τοῦ, εὐλόγως δεικνύει πάλιν συγκατάθεσιν καὶ οὐσαοῖζει μὲ τὴν καταβολὴν τοῦ φόρου τὸν λόγον περὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ. «Καθήμενος, λέγει, ἀργῶς κατηγοροῦσες τὸν ἀδελφόν σου». Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπανέλθω, λέγει.

Δὲν ἐπρεπε, λοιπὸν, κρυφίως νὰ κατηγορῆς, ἀλλὰ, καθὼς διέταξεν ὁ Χριστός, νὰ διευθετῆς τὰς διαφορὰς σου μὲ αὐτὸν ἰδιαιτέρως.⁹⁹ Διότι αἱ κατηγορίαι ποὺ λέγονται δημοσίως, Ἐ πολλὰς φορές τοὺς κἀμουν ἀναιδεοτέρους. Καὶ ὅταν μὲν ἴδωσι οἱ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀμαρτάνοντας, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μείνουν ἀγνωστοί, ἀποφασίζουσι νὰ ἐπανέλθωσι (εἰς τὸν εὐθὺν βρόμον), ὅταν ὅμως γὰσουν τὴν ὑπόληψιν τοῦ κόσμου, ἐρχόνται μερικὸι εἰς κατώστασιν ἀπογνώσεως καὶ κατατοῦν εἰς ἀδιαντροπίαν. Ἄλλὰ ἀδικήθηκες εἰς κάτι ἀπὸ αὐτὸν. Διατί λοιπὸν ἀδικεῖς καὶ πῶ τὸν ἑαυτὸν σου; Διότι αὐτὸς ποὺ ἐκδικεῖται ὀφεί τὸ εἶδος ἐναντίον του. Ἐάν θέλῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου νὰ ἐλευθερώσῃς καὶ ἐκείνον νὰ ἀποκρούσῃς, μίλησε καλῶς εἰς ἐκεῖνον ποὺ σὲ ἤδικησε.¹⁰⁰ Ἄ ἔτσι θὰ κάμῃς πολλοὺς νὰ κατηγοροῦν αὐτὸν παρὰ ἐσένα, καὶ οὐ θὰ λάθῃς πάλιν μισθὸν ἂν δὲ κακολογῆς, δὲν θὰ γίνῃς πιστευτός, θὰ θεωρηθῆς δὲ ὑποκίτος ἐχθρας, Ὡστε ἡ προσπαθία σου στρέφεται ἐναντίον σου. Ἐνῶ δὲ σὺ προσπαθῆς νὰ προσβάλῃς τὴν ὑπόληψιν του, συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Τοῦτο συμβαίνει μὲ τοὺς καλοὺς λόγους καὶ ὄχι μὲ τὰς κατηγορίας, διαφορετικὰ θὰ συμβῆ εἰς ὀλοκλήρου τὸ ἐπιτίθετον, καὶ τὸν ἑαυτὸν σου θὰ ντροπιάζῃς πολὺ, καὶ τὰ θέλη σου (αἱ κατηγορίαι) δὲν θὰ εὐλόγησιν ἐκεῖνον. Διότι ἡ ἐχθρα ἀντιπαραστέτα εἰς τὸν νοῦν ἐκείνου ποὺ ἀκούουσι καὶ δὲν ἀφήνει νὰ τοποθετηθοῦν τὰ λεγόμενα εἰς τὰς ἀκοὰς των, γίνεται, δηλαδὴ, ὅτι καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τῶν «παραγραφῶν».¹⁰¹ Ἐ Διό-

99. Ματθ. 18, 13.

99. Ἡ παραγραφή ἦτο εἶδος ἐνοσχέσεως, παρ' Ἀρχαίους (Ἰουδαίους, Ἀχαιοὺς κτλ.), κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐναγόμενος προέβαλε τὸν ἰσχυρισμὸν, ὅτι ἡ δίκη εἶναι «μὴ εἰσαγωγίμος» καὶ ἡ κατηγορία ἀνέπαρκτος. Τὸ βεβαιὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐνοσχέσεως αὐτῆς ἦτο ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἠμύλει πρὸς τὸν. Μετὰ ταῦτα διὰ τὸ ὄνομα «παραγραφή» νοθεύει τὴν ἀπαλλαγὴν ἀσκήσεως δικαιοσύνης, λόγω παραμειβόμενος, ἐπὶ ἀρισμένον χρόνον πρὸ τοῦ νόμου ἀναγραφόμενος, ἢ ἀσκήσεως αὐτοῦ. Ἐπιπλέον ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χριστότατος χρησιμοποιοῖ τὸν ὄρον μὲ τὴν πρώτην ἔννοιαν.

τι ἔταν κάποιος ἀποκρούση τὴν κατηγορίαν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐκαλύετο καθε προηγουμένη ἐντύπωσις. Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ δὲν ἀφήνει ἡ ὑπόνοια τῆς ἐχθρας νὰ γίνῃ πιστευτὸν τὸ δικαίον σου. Ἄς μὴ κατηγορῆς, λοιπὸν, διὰ νὰ μὴ μαλόνῃς καὶ τὸν ἑαυτὸν σου, ἀλλ' ἄς πλέκῃς σπέρματα ἀπὸ τριαντάφυλλα, κρίνας καὶ ἄλλα ἄνθη ἄς μὴ φέρῃς εἰς τὸ στόμα σου κοπριάν ἀκάθαρτον, ὅπως τὰ σκαθάρια (διότι τάτοι εἶναι αὐτοὶ ποὺ κατηγοροῦν καὶ πρώτοι αὐτοὶ ἀπολαμβάνουσι τὴν θρωμιάν), ἀλλ' ἄνθη, καθὼς αἱ μέλισσαι καὶ ἄς ὑφαίνῃς κερὰ ὅπως ἐκεῖναι καὶ ἄς εἶσαι πρὸς ἔλους γλυκομυλητός καὶ καταδεκτικός. Ἐ Τὸν φιλοκατηγόρον εἶλο ἀποφεύγουσι, ὅπως τὸ γαλασμένο πρᾶγμα ποὺ θρωμᾷ, ὅπως τὴν σθέλλαν ποὺ ἀρέσκεται νὰ ροφᾷ τὸ αἷμα καὶ τὸ σκαθάρι ποὺ τρώγει κοπριάν, ἐφ' ὅσον τρέφεται μὲ τὰ δυστυχήματα τῶν ἀλλων. Ἐκεῖνον, ὅμως, ποὺ ἔχει γλυκομυλητὸν στόμα, πλησιάζουσι μὲ ἀγάπην ὡς συγγενικὸν τῶν προσώπων, ὡς ἀληθινὸν ἀδελφόν, ὡς πατῆρα τῶν, ὡς πατέρα τῶν. Καὶ διατί ὀμιλῶ διὰ τὰ παρόντα πράγματα καὶ διὰ τὴν γνάμην τῶν ἀνθρώπων; Σκέψου ἐκείνην τὴν φοβεράν ἡμέραν, τὸ ἀθέκαστον δικαστήριον, ὅτι θὰ προσθέσῃς περὶ τὰ ἀμαρτήματα, ἂν λέγῃς ψευδεῖς κατηγορίας. Ἐὰς λέγω δὲ ὅτι διὰ κάθε λόγον περὶ τὸν καὶ ἀνοφελῆ, τὸν ὁποῖον πυχὸν θὰ εἶπαν οἱ ἄνθρωποι, θὰ δώσουσι λόγον δι' αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως.¹⁰² Ἐ Καὶ ἂν εἶναι ἀληθῆ, λέγει, πάλιν δὲν θὰ ἀπαλλαγῇς ἔτσι τῆς κατάδικης, ἐφ' ὅσον γελαιοποιεῖς τὰς δυστυχίας καὶ τὰ παθήματα τοῦ πλησίον. Σκέψου, λοιπὸν, τὸν Φαρισαῖον. Δὲν ἦταν τελώνης, ἀλλ' ἔγινεν ἀμαρτωλότερος ἀπὸ τὸν τελώνη, ἐπειδὴ κατηγοροῦσε τὸν τελώνη. Δὲν ἦταν Φαρισαῖος ὁ τελώνης, ἀλλ' ἔγινε δικαιοτέρος ἀπὸ τὸν Φαρισαῖον, ἐπειδὴ ἐλείπονολόγησε τὸν ἑαυτὸν του.¹⁰³

ἘΑὐτὰ ἔκομεις καὶ ἐσιώπησα. Ἐνόμισες παρανόμως, ὅτι θὰ εἶμαι ὁμοῖος μὲ σέ. Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ φανερώσω ἐνώπιόν σου καὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων τὰς ἀμαρτίας σου.¹⁰⁴ Εἶδες ἀπέραντον φιλενθροπίαν; εἶδες τὴν ὑπερ-

100. Ματθ. 12, 36.

101. Λουκᾶ 18, 10.

102. Ψαλμ. 49, 21.

βολικήν καλωσύνην; εἶδες τὸν ἀπειρον πλοῦτον τῆς μακροθυμίας; Διότι «οἰγήν» ἐβῶ τὴν μακροθυμίαν ὀνομάζει. Τόσα ἔκαμες λέγει, καὶ δὲν σὲ ἐτιμῶρησα, ἀλλὰ σὲ ἀνεχόμενον καὶ ὑπέμενον, διὰ τὰ σου δώσω εὐκαιρίαν πρὸς μετάνοιαν.¹⁰⁹ Σὺ, ὅμως, οὐκ ἴσως μόνον δὲν ἐκερέρισες τίποτε εἰς αὐτῆς τῆς ἀποχῆς μου, ἀλλὰ καὶ ἐξεστράψης εἰς μεγαλυτέραν κακίαν. Διότι οὐκ ἴσως μόνον δὲν μετενόησες, οὐκ ἴσως μόνον δὲν ἐντροπιάσθης, οὐκ ἴσως μόνον δὲν κατενόησες.²⁴¹ Ἀ τὰ ὅσα ἐγένοντο πρὸς χάριν σου, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐγὼ, ποῦ σου ἐφέρθηκα μετὰ τὴν ἀνεκτικότητα, μετὰ τὴν ὑπομονήν, ποῦ ἐσιώπησα, ποῦ τόσα ὑπέμεινα, ἐνόμισες ὅτι εἶδες τὴν ἀνοχήν οὐκ ἀπὸ ἀγάπης καὶ μακροθυμίας, ἀλλὰ διότι δὲν ἤθελα νὰ διορθώσω αὐτά, οὔτε νὰ ἀγαπηκῶ δι' ὅσα ἐγένοντο.

Ἐγνοήσατε, λοιπὸν, ὅσα αὐτὰ ὅσοι λημονεῖτε τὸν Θεόν.¹⁰⁹ Ποῖα; Αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθῆ, λέγει. Τί σημαίνει, «Σύνετε»; Ἐγνοήσατε. Διότι ποῖον εἶναι αὐτὸ ποῦ ἐλέγχθῃ μετὰ τρόπον σκοτεινόν; Τί εἶναι αὐτὸ ποῦ ἔχει ἀνάγκη πολλῆς ἐρείνης; Μάλιστα καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας καθιερώνει διαφορετικὴν πολιτείαν. Διότι χωρὶς νὰ κἀμῃ εὐρύην λόγον περὶ τῶν θουσιῶν, παρουσιάζει τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν ἄλλωστε ἤθελε νὰ ἀποσπάσῃ αὐτούς, οἱ ὅποιοι εἶχον γὰρ κατὰ τὸ μέγαλο Β' βίβλος τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ἁμαρτημάτων, τρέπον τινὰ, ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα θάθη τῆς κακίας καὶ ὡσὺν τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν ματιῶν νὰ καθαρῶν καλῶς αὐτὴν (τὴν κακίαν), ποῦ προπορεύεται εἰς τὴν δόξην τῆς κακῆς συνηθείας. Παρακινεῖ αὐτούς νὰ ἐνθυμηθῶν ἑκάστα ποῦ ἐπραγματοποιήθησαν, διὰ νὰ μὴ ἀναχώρησιν χωρὶς ὠφέλειαν, ἀφοῦ λημονήσων αὐτά. Διότι ἡ ἐξοικειώσις εἰς τὰς ἁμαρτίας παρασκευάζει τὴν πάρωσιν τῆς ψυχῆς, δημιουργεῖ ἀνοήτους καὶ τυφλῶνι τὸ δεινὸν κερὸς μᾶτι τῆς διανοίας. «Μήπως σὰς ἀρπάσῃ καὶ οὐδεὶς θὰ εὐρεθῇ διὰ νὰ σὰς λυτρώσῃ».¹⁰⁹ Τί ἀνέκφρατος φιλανθρωπία! Εἶναι λόγοι μητρὸς φιλοστόργου αὐτοῖ, μᾶλλον δὲ εἶναι λόγοι καλωσύνης ἀπειρώς ἀνωτέρας ἐκείνης τῆς φιλοστόργιας. **Γ** Διότι προσαφελίζεται ἐκεῖνος ὁ ὅποιος παρυσίασε τέτοιο κατηγορητήριον καὶ ἐφανέρωσε τὴν ὀργὴν. Ἐκεῖνος ποῦ εἶπε, «Θὰ σὲ ἐλέγξω καὶ θὰ φέρω

109. Ρομ. 9, 4.

104. Ψαλμ. 49, 22.

106. Ψαλμ. 49, 23.

ἐνόπιόν σου καὶ ἐνόπιον τῶν ἄλλων τὰς ἁμαρτίας σου» καὶ ἐξέβαλε καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἀκυρώνει πάλι τὴν ἀπόφασιν, χωρὶς νὰ τοὺς παραδῆ ὡς καταδίκους πρὸς τιμωρίαν, ἀλλ' ἐπειθεῖται μετὰ τὴν συμβουλήν καὶ τὴν παραίνεσιν ὡς εἰς ἀνθρώπους ὀφείλοντας νὰ διορθωθῶν, τοὺς σαφρονίζει μετὰ τὸν φόβον καὶ τοὺς λέγει: «Μήπως σὰς ἀρπάσῃ, ὡς λέων, καὶ οὐδεὶς θὰ εὐρεθῇ διὰ νὰ σὰς λυτρώσῃ».

Ἐρκεῖ ἡ θυσία τῆς ἀνέσεως νὰ με δοξάσῃ καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον θὰ δεῖξω εἰς πάντα θαδίζοντα τὴν σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ.¹⁰⁶ Ἀφοῦ εἶδεις τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ, ἀφοῦ παρεκίνησες, συνεθελοῦσε, ἠπελάσας, ἐφῆθες, **Δ** ἀφοῦ ἐπέστῃς τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν σκληρὰν τιμωρίαν καὶ ἀφοῦ ἔβασε τὴν συμβουλήν, τοὺς ἀποκαλύπτει καὶ τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποῖου θάναται νὰ διορθώσων αὐτὰ ποῦ ἐγέναν, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: Ἐρκεῖ ἡ θυσία ἀνέσεως διὰ νὰ με δοξάσῃ. Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγει σημαίνει: «Οὐκ ἴσως μόνον θὰ σταματήσῃ τὴν ὀργὴν μου, οὐκ ἴσως μόνον θὰ λύσῃ τὴν καταδίκην, ἀλλὰ καὶ θὰ με δοξάσῃ. Κοίταξε πόσον μέγαλο εἶναι τὸ κατῳρθώμα, ὅταν δοξάζεται ὁ Θεὸς χάριν αὐτοῦ. Ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, τὸν ὁποῖον θὰ δεῖξω εἰς πάντα θαδίζοντα τὴν σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ». Εἶδες ἀνέκφραστον ἀμοιήν; εἶδες τὴν υπερβολικὴν φιλανθρωπίαν; Διότι ὑπόσχετα νὰ φανερώσῃ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς αὐτούς ποῦ τὸν ἀκολουθοῦν τὴν πραγματικὴν σωτηρίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἐμπιστεύωμεθα λοιπὸν ἐκεῖνον ποῦ ὑπόσχεταί καὶ ἂς τὸν δοξάζωμεν μετὰ ὀρθότητα βίου καὶ θυσίαν ἀνέσεως. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὁδός, ποῦ ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν, δι' αὐτῆς τῆς θυσίας. Αὐτὴν εἶθε δλοι ἡμεῖς, νὰ ἐπιτύχωμεν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διότι εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, τὰς ἡμέρας καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

106. Ψαλμ. 49, 23.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΡΗ' (108) ΨΑΛΜΟΝ*

243 Α «Θεέ τῆς ανένσεώς μου, μή σωπήσης διότι στόμα ἀσεβοῦς καὶ στόμα δολίου ἠνοήθησαν ἐπ' ἐμέ· ἐλάλησαν κατ' ἐμού μετ' ἡλώσαν ψευδῆ καὶ μετ' λόγους μίσους με περιεκύκλωσαν καὶ με ἐπολέμησαν ἀναντίως. Ἄντι τῆς ἀγάπης μου εἶναι ἀντιδικός εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ προσέχωμαι. Καὶ ἀνταπέδωσαν εἰς ἐμέ κακὸν ἀντὶ καλοῦ καὶ μίσος ἀντὶ τῆς ἀγάπης μου. Κατάστησον ἀσεβῆ ἐπ' αὐτόν καὶ δισόβολος ἄς στέκη ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· ὅταν κρινῆται, ἄς ἐξέλθῃ καταδικασμένος καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ ἄς γίνῃ εἰς ἁμαρτίαν. Ἄς γίνων αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι· ἄλλος ἄς λάθῃ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ. Ἄς γίνων οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἄρφανοι καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα. Καὶ ἄς περιπλανῶνται πάντοτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἄς γίνων ἐπαίται, καὶ ἄς ζητοῦν ἐκ τῶν ἐρεπιῶν αὐτῶν. Ἄς παγιδεύῃ ὁ δανειστὴς πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ἄς διαρπάσσουν οἱ ξένοι τοὺς κόπους αὐτοῦ.»

Γ Εἶναι ἀνάγκη ἐδῶ νὰ δεξώμεν πολλὴν σύνεσιν. Διότι οἱ λόγοι αὐτοί, μετ' τὴν ἀπλὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν πρώτην ἀκρόασιν, προμάζουν πολλοὺς ἀπὸ αὐτοῦς, οἱ ὅποιοι δὲν δεικνύουν ἰδιαίτερον προσοχὴν, ὥστε νὰ διακρίνουν τὸ θαυτέρον νόημα αὐτῶν. Τοῦτο δὲ διότι ὅλος ὁ ψαλμὸς εἶναι γεμάτος κατάρτες καὶ δι' αὐτῶν ἐπέρασεν ὁ λόγος μας. Φανερώνει δὲ κάποιον θυμὸν τοῦ λέγοντος ἐνεργὸν καὶ καιρῶν, ὁ ὅποιος δὲν σταματᾷ μέχρι αὐτὸν ποὺ τὸν ἀδικεῖ, ἀλλὰ φθάνει καὶ εἰς τὰ παιδιά ἢ τιμωρία καὶ εἰς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ μάλιστα δὲν ἀρκεῖται εἰς μίαν συμφορὰν, ἀλλὰ προσθέτει εἰς τὰς συμφορὰς καὶ ἄλλας συμφορὰς. Δ Κοίταζε πόσα εὐχεται ἐναντίον του· «Κατάστησον ἀσεβῆ ἐπ' αὐτόν, καὶ δισόβολος ἄς στέκη ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ.» Ἄς εἶναι, δηλαδὴ, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν κατηγορῶν, ἀνθρώπων

* Ὁ 108ος ψαλμὸς ἀποκτελεῖ προφητείας, ἢ ὅμοια ἐπὶ μορφῆν κατὰ μέρος ἐξαγγέλλει καὶ προλέγει, ὅσα θὰ συμβῶν εἰς τὸν πρῶτον τὸν Χριστὸν Ἰουδαν τὸν Ἰσκαριώτην.
1. Ψαλμὸς 108.
2. Ψαλμ. 108, 6.

ποιηρῶν καὶ ἐπικινδύνων καὶ ἄς μὴ ὑπεριοχῆσθαι αὐτῶν. Τοῦτο δὲ σημαίνει: «Ὅταν κρινεῖται, ἄς ἐξέλθῃ καταδικασμένος.» Καὶ δὲν ἠρκεσθῆ εἰς αὐτὴν τὴν τιμωρίαν μόνον, ἀλλ' εὐχεται, καὶ μετ' αὐτὴν τὴν καταδίκην, κάποιος ἄλλος νὰ λάθῃ τὴν ἰδικὴν του τιμὴν, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ἄλλος ἄς λάθῃ τὴν ἐπισκοπὴν (τὸ ἀξίωμα) αὐτοῦ.» Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ τὸν μοναδικὸν Ἐλιμένα ποὺ ὑπάρχει σκεπάζει μετ' ἡμάτων (ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ καταφύγῃ ἐκεῖ), εἶχε τὴν ἀξίωσιν, δηλαδὴ, νὰ μὴ τύχῃ οὔτε κάποιος μικρὰς φιλοφροσύνης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὸ καὶ λέγει: «Καὶ ἡ προσευχὴ του ἄς γίνῃ εἰς ἁμαρτίαν.» Ἐχει μὲν λοιπὸν καὶ τὴν ἀξίωσιν νὰ ἀποθάνῃ πρῶτως. «Ἄς γίνων αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι.» Καὶ δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ, ἀν καὶ θὰ ἦσαν ἀρκετὰ αὐτὰ, ἀλλὰ προσθέτει καὶ ἄλλα, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι κατέχεται ἀπὸ σφοδρὰν ὀργὴν καὶ δὲν ἀρκεῖται εἰς μίαν καὶ δύο τιμωρίας, ἀλλὰ ζητεῖ τόσας πόλλας. Αὐτὰ δὲ ποὺ ἀκολουθοῦν εἶναι ἀκόμη χειρότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προηγήθησαν. Διότι ἀπὸ τὰς ὑπολοπίτους συμφορὰς, καταρᾶται καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ χεῖρες. Κατὰ θεοῦ αὐτὰ, 243 Α ὅταν ἀποθάνῃ, θὰ συμβῶν κατ' ἀνάγκην, ἐν τούτοις, ὅμως, καὶ αὐτὰ τοποθετεῖ εἰς τὴν σειράν μαζί μετ' τὰς κατάρτες, μετ' τὸν θυμὸν ζέοντα. Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι τὴν «ἀρφαίαν», ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ τούτου εἰδος συμφορὰς προχωρεῖ περισσότερο καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ κακὸν μετ' τὴν ἀξίωσιν οἱ ἀπόγονοι ἐκείνου νὰ κατανηθῶν ξένοι καὶ περιπλανώμενοι. Καὶ ἄς περιπλανῶνται πάντοτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἄς γίνων ἐπαίται. Νὰ μὴ παύσων νὰ περιπλανῶνται, δηλαδὴ, οὔτε νὰ ἀποκτήσων ποτὲ τὰ ἐντελῆς ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησίν των, οὔτε νὰ παύσων ποτὲ νὰ περιφέρονται συνεχῶς ἀπὸ ἐνὸς τόπου εἰς ἄλλον τόπον· νὰ τοὺς κακομεταχειρίζωνται καὶ νὰ τοὺς καταδικῶν ἀπὸ ὅλην τὴν γῆν καὶ νὰ μὴ εὐρίσκων πούθενά τόπον διὰ νὰ σταθῶν. Β Μετὰ δὲ ἀπὸ αὐτὰ εὐχεται ἐναντίον των καὶ πτωχείαν, μάλιστα δὲ πτωχείαν ἀπόλυτον καὶ ἀνυπόφορον, ὥστε νὰ μὴ τῶν οὔτε τῆς θρησκείας τῶν αὐγενῶν, ἀλλὰ νὰ περιφέρονται διὰ νὰ τὴν ζητοῦν ἀπὸ ξένους καὶ ἀγνωστούς.

3. Ψαλμ. 108, 7.
4. Ψαλμ. 108, 8.
5. Ψαλμ. 108, 7.
6. Ψαλμ. 108, 8.
7. Ψαλμ. 108, 10.

Δώσε δὲ προσοχὴν διὰ τὴν ἀκοῆς με ποῖον τρόπον φανερώσει αὐτὸ καὶ προσθέτει. Διότι μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ ποῦ εἶπε: «Ἄς περιπλανῶνται πάντοτε οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἄς γίνωνται ἐπαῖτοι», προσθέτει: «Ἄς ζητοῦν ἀπὸ τὰ ἐρείπια του καὶ ἄς διαρπάσουν οἱ ἐξοὶ τοὺς κόπους του». Τοῦτο εἶναι ἄλλη μορφή δυστυχίας, τὸ νὰ δοθοῦν, δηλαδή, εἰς διαρπαγὴν τὰ ὑπάρχοντά των, νὰ ὑποφέρουν τὰς παγίβας τῶν θανατιστῶν, νὰ ἐνοχλοῦνται με κάθε τρόπον C καὶ τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα, μέσα εἰς τόσα κακά νὰ στεροῦνται παντελῶς προστάτου. Καὶ αὐτὸ τὸ εἴχεται με τὰ ἐξῆς λόγια: «Ἄς μὴ ὑπάρχη ὁ ἐλεὼν αὐτόν». Διότι τὰ δυστυχήματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἀφόρητα, ὅταν, ὅμως, δὲν ὑπάρχη καὶ ὁ προστάτης, γίνονται πολὺ χειρότερα. «Ἄς μὴ ὑπάρχη κανεὶς διὰ τὴν λυπηρὴν τὰ ὄρανα τού». ⁸ Ἀλλοίμονον, πόσον μεγάλος εἶναι ὁ θυμὸς, ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ πρόωρον τῆς ὀφθαλμίας δὲν εὐρίσκη ἔλεος, ὄχι δὲ μόνον ἔλεος, ἀλλὰ περικυκλώνεται καὶ ἀπὸ τελείαν καταστροφὴν. Ἄς ἐξολοθρευθοῦν, λέγει, τὰ παιδιά του, Ἄν ἐξαλειφθῇ τὸ ὄνομά του ἐντὸς μίας γενεᾶς.⁹

Εἶδες, λοιπὸν, λόγον γεμῆτον ἀπὸ θυμῶν, ποῦ δὲν στοματῶ ποθεν; Τὸς εἴχεται νὰ ζήσουν με κάθε εἰδος δυστυχίαν, B νὰ πάθουν τελείαν καταστροφὴν καὶ νὰ χαθοῦν ὡς ἀγνώστοι μεταξὺ ἀγνωστῶν. Καὶ ὡς νὰ μὴ εἶναι ἀρετὴ ἡ δυστυχία τῶν παιδιῶν, προσθέτει πάλιν «Ἄς εἴθῃ εἰς ἐνθουσιαν ἐνόμιον τοῦ Κυρίου ἢ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἄς μὴ ἐξαλειφθῇ ἡ ἀμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἄς εἶναι πάντοτε ἐνόμιον τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν ἐκκῆψιν ἀπὸ τῆς γῆς τὸ μνημόσυον αὐτῶν». ¹⁰ Αὐτὸ μάλιστα εἶναι θυμὸς, τὸ νὰ κοιμητιάζῃ ἐντελῶς τὰς συμφορὰς τὰς ὁποίας εἶπε καὶ νὰ σπρηφονοῖται συνεχῶς εἰς τὰ ἴδια. Διότι ἀπὸ εἶπε, «Ἄς εἴθῃ εἰς ἐνθουσιαν ἐνόμιον τοῦ Κυρίου ἢ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ, προσέθεσε: Ἄς μὴ ἐξαλειφθῇ, καίτοι εἶναι τὸ ἴδιο. B Αὐτὸ δὲ θυμὸς τὸν προετοίμασε νὰ εἴπῃ καὶ τὰ δύο. B Αὐτὸ δὲ ποῦ θέλει νὰ εἴπῃ εἶναι τὸ ἐξῆς: Σκότωσέ τον, σφάξε τον, ἀφάνισέ τον. Εἶδες τὸ πλῆθος τῆς κατάρως; Ἄλλ', ἐάν θέλῃς, πάλιν εἰς ἀρχῆς θὰ ἀνακεφαλαιώσω αὐτά. Ἄς περιπέσῃ εἰς κακοῦς ἀνθρώπους, λέγει, ἄς κατη-

8. Ψαλμ. 108, 13.
9. Ψαλμ. 108, 13.
10. Ψαλμ. 108, 14-15.

γορηθῇ, ἄς ὑποβουλωθῇ εἰς αὐτούς, ἄς καταδικασθῇ, ἄς ὑποστῇ πρόωρον θάνατον, ἄς ἀπομακρυνθῇ τοῦ ἀξιωματός του καὶ ἄς ἴδῃ νὰ μεταβιβάσεται τοῦτο εἰς κάποιους ἄλλους καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Ἡ γυναῖκα του ἄς γασθῇ καὶ τὰ παιδιά του πείναι, ὀφθαλμοὶ καὶ ¹¹ Ἄ ζωὴν ζητήσαν ἄς ὑποφέρουν, ἄς καταδικασθοῦν, ἄς καταδικασθοῦν ἀπὸ παντοῦ, ἄς μὴ ἔχουν κανένα προστάτην, ἄς ἐκπέσουν καὶ ἀπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἄς μὴ γίνῃ κανεὶς λιμᾶνι σωτηρίας δι' αὐτούς, οὔτε καταφύγιον. Ἄς ἐξαλειφθῇ τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴν γῆν, ἀγνωστὸς ἄς ἀπώλεσθῃ καὶ ἄς δικασθοῦν ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, δι' ὅσας ἀμαρτίας ἐπείρασαν καὶ ἔτσι ἐντελῶς κατεστραμμένοι ἄς ἐξολοθρευθοῦν διὰ παντός.

Ἄρα γε δὲν καταπλήσσουν τὰ λεχθέντα τὸν ἀκροατήν; Ἄρα γε δὲν θέλεις νὰ ἀκούῃς ποῖος εἶναι ἀπὸ τὸς, ποῦ κατεδικάσθη με τέτοιον σκληρὸν τρόπον; Διότι ἂν ἐρωτῶμεν τοὺς παρισταμένους, ἀκούοντες ὅτι κάποιον ἀνθρώπον περιπαζόν, νὰ μᾶς εἴπουν ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ ἀκούει αὐτά, πολὺ περισσώτερον, ὅταν ἀναγκασθῶν νὰ πληροφορηθῶμεν καὶ μάλιστα νὰ πληροφορηθῶμεν μετὰ φόβου καὶ με συνεσταλαμένη διάνοισιν, ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ προσέκάλει τὸν ὄρανον, ποῦ ἐλόγησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὥστε νὰ ἀκούσῃ τόσον πολλὰ καὶ τόσον φοβερά εἶδη παθημάτων. Λοιπὸν, ἐάν σὰς φαίνεται τοῦτο ἀναγκαῖον, ἄς ἐξηγήσωμεν ἐξ ἀρχῆς τὸν ψαλμὸν με πολλὴν προσοχὴν. Καὶ ἄς μὴ θορυβῆται κανεὶς. Καὶ διότι θὰ ἐξηγήσω τὸν ψαλμὸν με κάθε ἀκριβείαν, ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν. Ἄλλως τε δὲν εἶναι ἐδύκολον τὸ ζητούμενον. Καὶ καθ' ἀρχὴν, διὰ ποῖον λόγον, ἀπὸ ἡμάρτησε αὐτός — αὐτός, λοιπὸν, κατὰ τὸ ἔποςλον ἐγενε ἡ κατακραυγὴ —, τιμωροῦνται τὰ παιδιά μαζὶ του καὶ ἡ γυναῖκα καὶ οἱ γονεῖς του. C Δεύτερον δὲ, ποῖος εἶναι ὁ καταρωόμενος. Τρίτον, πῶς ὁ κορυφαῖος μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ψαλμὸς ἔχει λεχθῆ περὶ τοῦ Ἰούδα, ἢ μᾶλλον ὄχι ἕλεος ὁ ψαλμὸς, ἀλλ' ἔνα πῆγμα τοῦ ψαλμοῦ. Διότι ἔχει γραφῆ, λέγει, εἰς τὸν θυμὸν τῶν ψαλμῶν: «Ἄς γίνῃ ἡ κατοικία αὐτοῦ ἔρημος καὶ ἄς μὴ εἶναι ὁ κατοικῶν εἰς αὐτήν». ¹² Ἄλλ', αὐτὸ μᾶς δημιουργεῖ ἄλλο πάλιν πρόβλημα, διότι καὶ τὰ δύο αὐτὰ δὲν ἔχουν γραφῆ εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν ψαλμὸν ἔνεκα δὲ

11. Πράξ. Ἀποστ. 1, 20.

τούτου δὲν παρέπεμψε ἐν αὐτὸν ἐδῶ τὸν ψαλμὸν, ἀλλ' εἰς ὀλόκληρον τὸ θεῖον τῶν ψαλμῶν.

Διότι τὸ: «¹³ Ἄς γίνῃ ἡ κατοικία αὐτοῦ ἔρημος», ἔχει γραφῆ εἰς ἄλλον¹⁴ καὶ εἰς αὐτὸν ἐδῶ: «¹⁴ Ἄς λάθῃ ἄλλος τὸ ἄζωον αὐτοῦ. **Δ** Ὁ Πέτρος ὁμοίως συνήνωσε εἰς μίαν μαρτυρίαν καὶ τὰ δύο. Ἐκεῖνον ποῦ κάμνει καὶ ὁ Παῦλος παντοῦ, ὅπως ὅταν λέγῃ: «Θέλει ἔλθει ἐκ Σιών ὁ λυτρωτής, καὶ θέλει ἀποστρέψει τὰς ἀσεβείας ἀπὸ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη πρὸς αὐτούς, ὅταν ἀφαιρέσω τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν».¹⁵ Τί θὰ ἤμπορούσε νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι εἶναι αὐτὸ, ποῦ ἀνεφέρθη, προφητεία, ἢ κατάρρα; Προφητεία ὑπὸ μορφῇ κατάρρας. Διότι καὶ ἄλλοι θὰ συναντήσωμεν κατὰ παράμοιον, τὸ ὅποιον ἔκαμε καὶ ὁ Ἰακώβ. Ἐπειδὴ, δηλαδή, πρέπει νὰ ωφελοῦνται οἱ παρακαλοῦσθοντες, ἀπὸ αὐτὰ ποῦ συμβαίνειν εἰς τοὺς ἄλλους, πολλάς ἐκ τῶν προφητειῶν σχηματίζουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὥστε καὶ μετὰ τὴν μορφὴν αὐτῆν τῆς ἐκφράσεώς των τῆς ἀνελόγου πρὸς τὴν διαγωγὴν των, νὰ αὐξηθῇ ὁ φόβος των. **Ε** Διότι δὲν εἶναι ἰσοδύναμον νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ὁ τάδε πρέπει νὰ συμμορφωθῇ πρὸς αὐτὸ καὶ πρὸς ἐκεῖνο μετὰ νὰ εἴπῃ τὸ ἴδιον μετὰ τὸν τρόπον ἀνθρώπου ποῦ εἶναι πολὺ θυμωμένον καὶ ὀργισμένον. Καὶ ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ προχείρως, θὰ σὰς τὸ ἀποδείξω ἀπὸ τοὺς προφητικὰς λόγους.

Διότι ὁ Ἰακώβ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, εἶπεν εἰς τὰ παῖδιά του: «Ἐλάτε, διὰ νὰ σὰς ἀναγγεῖλω τί μέλλει νὰ συμβῇ εἰς ἐσὰς ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις».¹⁶ Καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ προφητεῖσῃ, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀρχίζει τὴν προφητείαν μετὰ κατάρρας, παρακινήσει, τρόπον τινά, ἀπὸ κάποιον θυμὸν ποῦ ἔκαπε ἐντὸς του, καὶ ἔλεγε ὡς ἔφη: «Ρουθὴν ὁ πρωτότοκός μου **248**. **Α** εἶναι σκληρὰ ἢ συμπεριφορὰ σου, σκληρὰ καὶ αὐθάδης, συμπεριφερόσης ὑβριστικῶς, ἐξέβρασας ὡς ὕδωρ».¹⁷ Προφήτευσε μετὰ τὴν μορφὴν τῆς κατάρρας τὴν μελλομένην καταστροφὴν του. Ἔτσι πάλιν ὅταν προλέγῃ ἀγαθὰ, τὰ διηγείται ὑπὸ μορφῇ εὐχῆς: «Ὁ Θεὸς νὰ βῆσῃ εἰς σέ, λέγει, ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ πάχους τῆς γῆς».¹⁸ Ἄν

13. Ψαλμ. 69, 26.

14. Ρωμ. 11, 26 καὶ 27. Ὁ Παῦλος παραπέμπει ἐν Πιτ. 59, 20 καὶ 1 Πτ. 27, 9.

15. Γεν. 49, 1.

16. Γεν. 49, 8-4.

17. Γεν. 27, 28.

καὶ εἶναι καὶ αὕτη προφητεία. Φανερόν, πάντως εἶναι, ὅτι δὲν προέρχεται ἀπὸ κάποιον ἀνθρώπινον πάθος. Διότι τὸ ἴδιο κάμνει καὶ προκειμένου περὶ τοῦ Χαναάν ὁ πατήρ αὐτοῦ, ὡς ἔφηρ ὁμιλῶν: «Καὶ ὁ Χαναάν θὰ εἶναι δούλος εἰς αὐτὸν».¹⁹ Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τοὺς ἀδίκους καὶ προσφύλασσει τοὺς ἀδικουμένους. Καὶ ὁ Χριστὸς δέ, ἐπαναφέρων, τρόπον τινά, τὸ προφητικὸν εἶδος, παράμοιον περίπου τρόπον χρησιμοποιοῖ, **Β** καὶ μιμούμενος τὸν θρηνοῦντα προφήτην, λέγει: «Ὁσα εἰς σέ, Χοραζίν, ὅσα εἰς σέ, Βησαΐδα».²⁰ Καὶ πάλιν, καθὼς ὅταν λέγῃ: «Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ φονεύουσα τοὺς προφήτας».²¹

Διὰ ποῖον, λοιπόν, ἔχει λεχθῆ ὁ ψαλμὸς αὐτός; Μερικὰ λέγονται περὶ τοῦ Ἰούδα, περὶ τοῦ ὁποῦ τοῦ Πνεῦμα ὁμιλεῖ διὰ τοῦ Δαυὶδ, τὰ δὲ ὑπόλοιπα περὶ ἄλλων. Καὶ αὐτὸς πάλιν εἶναι ἕνας τρόπος προφητείας. Καὶ εἰς πολλὰ μέρη θὰ τὸν εὐρωμεν ἔτσι διατυπωμένον καὶ τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ λεγόμενα νὰ ἀναφέρονται εἰς ἄλλον, τὰ δὲ ὑπόλοιπα εἰς κάποιον ἄλλον. Διὰ νὰ διαπιστώσῃς δὲ αὐτὸ καὶ ἐξ ἄλλου γεγονότος, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι εἰσῆγγοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυαί, ἐνῶ ἔχωριζε τὰς δώδεκα φυλάς εἰς δώδεκα μέρη, **Γ** διατάσσεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ἄλλας μὲν ἐξ αὐτῶν νὰ εὐλογῇ, ἄλλας δὲ νὰ καταράται. Καὶ ἡ εὐλογία αὕτη καὶ ἡ κατάρα ἦσαν προφητεία περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Καὶ διότι ἔλεγεν: «Κατηραμένος ἄς εἶσαι σὺ εἰς τὴν πόλιν καὶ κατηραμένος εἰς τὸν ἀγρόν».²² Καὶ ἐχομητάσων μακρὸν λόγον οἱ φυλαί, ἀφοῦ συνεκέντρωσαν ἀναριθμητοὺς τοιαύτας κατάρρας.

Τοῦτο μάλιστα εἶναι δυνατόν νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι συμβαίνει καὶ ἐδῶ, ὅτι, δηλαδή, ὑπὸ μορφῇ κατάρρας ἔχει συντεθῆ προφητεία, ἢ ὅσα ἐξαγγέλλει καὶ προλέγει, ὅσα θὰ συμβοῦν εἰς τὸν Ἰούδα. Ἐν συνεχείᾳ δὲ ἀναφέρει κάποιαν ἄλλην ὑπόθεσιν καὶ ἐπιτίθεται ἐναντίον μερικῶν, **Δ** ποῦ κατεφέρθησαν κατὰ τῆς Ἰερουσῆνης. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ διδαχθῶμεν πόσον κακὸν εἶναι νὰ καταφάρεται κανεὶς κατὰ τῶν ἱερῶν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ χρησιμοποιοῖται ἐναντίον των βόλος καὶ ἀδικία. Δὲν εἶναι ἔπο-

17. Γεν. 9, 26.

18. Λευκ. 10, 13.

19. Λευκ. 19, 34.

20. Λευκ. 28, 16.

μένους τίποτε άλλο τὰ λεγθέντα, παρά διδασκαλία, περί εκείνων ποῦ δὲ συμθαῖν εἰς τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς πλησίον των, εἰς ἐκείνους ποῦ καταφέρονται μὲ δόλον καὶ διεφθαρμένην σκέψιν ἐναντίον ἐκείνων ποῦ δὲν τοὺς ἠδίκησαν εἰς τίποτε. Ἐάν δὲ ἔχη τὴν ἀξίωσιν νὰ τιμωρῶνται καὶ τὰ παιδιά, ἀγαπῆτέ, μὴ ταράσσετε, διότι ἐδῶ παιδιά ὀνομάζει αὐτοὺς, ποῦ ἔχουν συμμετάσχει εἰς τὴν κακίαν τέτοιων ἀνθρώπων. Διότι ἡ Γραφή γνωρίζει νὰ ὀνομάζη παιδιά καὶ αὐτοὺς, ποῦ λόγῳ συγγενείας φέρουν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποῦ ἔχουν συμψύσει μὲ τὴν παρουσίαν, καίτοι δὲν εἶναι φυσικὰ παιδιά, καθὼς ὅταν λέγῃ: **Β** «Σεῖς εἴστε υἱοὶ τοῦ διαβόλου»²¹ καὶ, θεσπίας, οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἦσαν φυσικὰ παιδιά τοῦ διαβόλου. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἦσαν φυσικὰ παιδιά τοῦ «αἰωμάτου» διαβόλου οἱ Ἰουδαῖοι, ποῦ περιβάλλονται ἀπὸ σάρκα; Ἀλλὰ διὰ τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὴν παρουσίαν ἀπέσπασαν τὴν συγγένειαν. Ἐτοί ἀπομακρύνει αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, λέγων: «Ἐάν εἴσθε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἠθέλητε κάμνει»²² Ὅτι δὲ υἱὸς δὲν τιμωρεῖται διὰ τὸν πατέρα, οὔτε ὁ πατήρ χάριν τοῦ υἱοῦ, εἶναι φανερόν εἰς τὸν καθένα. Καὶ εἰς τὸν νόμον ἔχει λεχθῆ αὐτό, ἐκτός ἕαν κακῶς δὲν ἐπαιδαγωγῶσιν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τότε ὄχι χάριν τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἔξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς του ἀμελείας, καθὼς ὁ Ἥλει.²³

246 A Ἄν δὲ οὗς φαίνεται καλόν, ὡς ἐρμηνεύομεν ἐξ ἀρχῆς τὸν ψαλμὸν. «Ὁ Θεός, τὴν ἀνεσίμ μου μὴ παρασιώπησῃς». Ἄλλος δὲ ἐρμηνευτὴς λέγει «Θεέ, μὴ κωφεύσῃς εἰς τὴν δοξολογίαν μου». Ἄλλος, «Μὴ σιωπήσῃς» δηλαδὴ μὴ προσπεράσῃς τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τιμώρησε αὐτὰ ποῦ ἔχουν γίνει. Διότι οὐ εἶσαι ὁ ἐνδοξός, ὁ μέγας καὶ δυνατός, ποῦ διορθῶνεις αὐτά. Διότι στόμα ἀσεβοῦς καὶ στόμα δολοῦ ἠνοήθησαν ἐπ' ἐμέ. Ἐλάλησαν κατ' ἐμού μὲ γλώσσαν ψευδῆ καὶ μὲ λόγους μίσους μὲ περιεκύκλωσαν καὶ μὲ ἐπολέμησαν ἀναίτιας. Ἄντι τῆς ἀγάπης μου εἶναι ἀντίθετοι εἰς ἐμέ. Ἐγὼ δὲ

21. Ἰωάν. 8, 44.

22. Ἰωάν. 8, 39.

23. Α' Βασ. 3, 13. Ἡ ἡμέλεια τοῦ ἱερέως Ἥλει συνίστατο εἰς τὸ εἶναι δὲν ἐργάσιον ἀπαράῳ διὰ τὸν συμφερόμεν τὸν ὄμο υἱὸν του, Ὀρυσὶ καὶ θυεῖς, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς κακῆς συμπεριφορᾶς τὸν ἀκαταβάλλον τὸν λαὸν καὶ προσέβαλλον τὴν ἀξίωσίν του, καθ' ὅσον καὶ οἱ Σοὶ ἦσαν ἱερεῖς.

προσεύχομαι». Εἶπες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ κακία; **Β** εἶδες τὸν βαθμὸν συμμετοχῆς εἰς τὸ κακόν; εἶδες τὴν ἐν ψυχρῷ μελέτην τοῦ κακοῦ; Διότι τοῦτο ἐξοργίζει περισσότερο τὸν Θεόν, ἢ ἐξ ἐπιθυμίας καὶ κατόπιν ἀκείφως καὶ πολλῆς μελέτης διάσπαρξίς τοῦ κακοῦ ἐκ μέρους τῶν ἐργατῶν τοῦ κακοῦ. Διότι ἄλλο εἶναι ἡ ὑποσκέλις τοῦ κατασπαραφέντος καὶ ἐξαπατηθέντος· ἄλλο ἡ πραγματοποιησις τῆς κακίας· καὶ ἄλλο — πρᾶγμα ποῦ εἶναι μέγιστον ἔγκλημα — ἡ κατασκευασθῆναις τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι αὐτὸ ποῦ εἶπε, «Ἄντι τῆς ἀγάπης μου εἶναι ἀντίθετοι εἰς ἐμέ», δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ ὅτι εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ εἰς τὸν ἄξιον νὰ ἀγαπηθῆ καὶ νὰ παύρῃ καλὰς ἀμειβὰς, ἔκαμαν ἀκριβῶς τὰ ἀντίθετα. **Γ** Ἐγὼ δὲ προσεύχομαι. Εἶπες ὑπομονή; εἶδες ἐπιείκειαν; εἶδες πραότητα; εἶδες εὐλάβειαν ψυχῆς; Δὲν ἀπλιζόμενοι, λέγει, οὔτε ἐτοιμαζόμενοι διὰ πόλεμον, ἀλλὰ κατέφευγον εἰς τὴν ἰδικὴν σου προστασίαν. Ἐζητοῦσα τὴν ἰδικὴν σου συμμαχίαν, τὴν εὐνοίαν, τὸ μέγιστον ὄμιλον, τὴν ἀκαταγώνιστον βοηθειαν. Ἐπειτα ἀπὸ ὀμιλήσῃς περὶ τοῦ Ἰούδα, πῶς, δηλαδὴ, κατεδίκασε τὸν αὐτόν του, πῶς ὁ ἴδιος ἐφήρισε τὴν θουακτικὴν του καταδέκτιν, πῶς ἐκρεμάσθη, πῶς ἡ ἀποστολή του ἀνετέθη εἰς ἄλλον, πάλιν καταπίονεται μὲ τὴν προηγουμένην ὑπόθεσιν. Καὶ αὐτὸ πάλιν εἶναι ἄλλο εἶδος προφητείας, νὰ διακόπητῃ, δηλαδὴ, εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ παρεμβάλλῃ κάποιον ἄλλον διηγηθῆναι **Δ** καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἐπανερχετα εἰς τὰ προηγουόμενα.

Εἶναι σκοτεινὴ ἡ πρόφητις, λόγῳ τῆς ἀγνωμοσύνης τῶν Ἰουδαίων. Ὑπαίνισσεται, λοιπόν, κάποιον, καθὼς ἤδη ἔχοι ἀναφέρει, ὁ ὅποιος ἐπεβουλεύθη τὴν ἱερουσαλήμ, μετὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπανόδου ἐκ τῆς Βαβυλώνας.²⁴ Οἱ περισσότερον ἐργατικά ἐξ ἐκείνων, ποῦ ἐμελέτησαν τὴν ἱστορίαν, γνωρίζουν τοῦτο. Καὶ προλέγει μεγάλας συμφορὰς εἰς αὐτόν, ἑλλειψὴν προστατῶν καὶ ἀπαυγῆ νὰ χάσῃ δι' αὐτόν κάθε λιμῶν σωτηρίας, νὰ μὴ τύχη οὐδεμιᾶς ἐπιεικειᾶς, οὔτε ἀγάπης, οὔτε συγγνώμης. Ὅλα αὐτὰ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ὡς νὰ εἶ-

24. Ἦνεστι τῆς Βαβυλωνίων αἰχμαλωσίαν. Ἐκεῖνος δὲ τὸν ὅποιον ὑπαίνισσεται ἔστω εἶναι ὁ Περσικὸς ἀνακράτωρ Πουκάσιος, ὁ ὅποιος διέλιγον πρὸ τοῦ Χριστοῦ ἀπεκρίσθη τῆς ἱερουσαλήμ τὸν Ἀριστόβουλον καὶ εἰς τὴν θάλα τὸν ἀποπέταξε τὸν ἑσπέρων αὐτοῦ Ἰγναῖον (ἱεροσολιμῶν) Κατ. σελ. 286).

να κατάρτες, καθώς φωτιώτερω είπον Ε και δὲν θά παύσω νά λέγω διαρκῶς ἐν τούτοις εἶναι προφητεία, ἡ ὁποία φανεράναι πῶς ἐξοργίζεται ὁ Θεός, ὅταν κινδυνεύῃ ἡ ἡρωσύνη. Ἐπειτα ἐπιανέρχεται εἰς τὰς συμφοράς λεπτομερῶς καὶ λέγει: «Διότι δὲν ἐνεθυμήθῃ νά κόμῃ ἔλεος. Ἀλλὰ κατέτρεξεν ἀνθρώπου πένθητα καὶ πτωχόν, διὰ νά θανατώσῃ τὸν συντρεμμένον τὴν καρδίαν».ᾠ Ἀυτὴ εἶναι πράξις ἐσχάτης σκληρότητας, εἶναι πράξις πολλῆς ἀπανθρώπιος.²⁴⁷ Ἄ ὅταν, δηλαδή, κάποιος δὲν ἀρκῆται μόνον εἰς τὸ νά ἐπιβουλεύεται, ἀλλ' ἐπιδιώκει νά προσθάῃ καὶ κατατρέφῃ ἐκείνον, ποῦ εἶναι ἀξίος συγγνώμης καὶ συμπαθείας. Αὐτὸς ποῦ συμπεριφέρεται ἔτσι, ἐξέπεσεν εἰς τὴν ἀγριότητα τῶν θηρίων, μάλλον δὲ κατήχησε χειρότερος καὶ ἀπὸ ἐκείνα (τὰ θηρία). Διότι εἰς μὲν τὰ θηρία τὸ θηριώδες (ἡ ἀγριότης) εἶναι ἐκ φύσεως δεδομένον, ἐκείνος, ὅμως, ποῦ ἐτιμῆθη μετὰ τὴν λογικὴν προσέθελε τὴν εὐγένειαν μετὰ τὴν κακότητα. Καὶ ἐκεῖνα μὲν συμπεριφέρονται μετὰ κάποια φιλικότητα καὶ ἡμερότητα πρὸς τὰ θηρία τοῦ αὐτοῦ εἴδους καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν ἐντρέπησαν οὔτε τὴν κοινότητα τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐκείνων, ποῦ ἔπρεπε νά φοβηθῶν, νά ὀπιόμενον καὶ ἀνορθώνουν, τὸν ὀρθοῦσαν εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ τὸν κατέστρεφον.

Β Ἐπειδὴ ἠγάπησε κατάρται, ὡς ἔλεθ' ἐπ' αὐτὸν Ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησεν εὐλογίαν, ὡς ἀπομακρυνθῆ ἀπ' αὐτοῦ.²⁴⁸ Ἐπειδὴ τοῦ ἠύχηθῃ πολλὰς συμφοράς, τοῦ φανερώσει ὅτι, ὄχι ἀπὸ αὐτὸν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐγένεν ἡ ἀρχὴ καὶ ἐδόθη ἡ αἰτία αὐτῶν τῶν συμφορῶν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὰ ἔργα του ἀπέκρουσε τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπέσπασε τὴν θεόπεμπτον συμφορᾶν. Ἐπειδὴ ἐνεδόθη κατάρται ὡς ἰμάτιον αὐτοῦ, ὡς εἰσέληθ' ὡς ὕδωρ εἰς τὰ ἐντόσθια αὐτοῦ καὶ ὡς ἔλαιον εἰς τὰ ὄσα αὐτοῦ.²⁴⁹ Ἐδῶ φαίνεται καὶ ἡ σφοδρότης τῆς συμφορᾶς καὶ ἡ μονιμότης τῆς τιμωρίας καὶ φανερόνεται ὅτι τὰ παθήματα τῶν ἀνθρώπων C προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἰδίους καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τῶν διόθεσιν, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τῶν τὰ μὲν ἀγαθὰ ἀποκρούουν, τὰς δὲ τιμωρίας προσεκύουν διὰ τοὺς ἑαυτοῦ τῶν. Ἐ Ἄς γίνῃ εἰς αὐτὸν ὡς τὸ ἰμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐνδύεται, καὶ ὡς ἡ ζώνη τὴν ὁποῖαν

25. Ψαλμ. 108, 16.

26. Ψαλμ. 108, 17.

27. Ψαλμ. 108, 18.

πάντοτε φορεῖ.²⁵⁰ Λέγει δὲ αὐτὸ διὰ νά δείξῃ τὴν ἀνεκφραστον ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία θά ἐπιπέσῃ ἐναντίον των. Ἐκεῖνο δὲ ποῦ λέγει, σημαίνει τοῦτο, ὅτι μετὰ τὸν τρόπον θά ἐπέλθουν τὰ δυστυχίματα ἐναντίον των, ὥστε νά μὴ εἶναι δυνατὴ οὔτε μικρὰ μεταβολὴ (πρὸς τὸ καλῶτερον) ἔτσι θά στερεωθῶν καλῶς ἐπάνω των καὶ θά παραμείνουν μονίμως. Ἐπειτα ἀφοῦ ἔδειξεν, ὅτι τιμωρεῖ τὴν πονηρίαν καὶ διορθώνει τὴν κακίαν, καὶ ὅτι αὐτὴ θά εἶναι ἡ τύχη, ὄχι μόνον ἐκείνου, Δ ἀλλὰ καὶ ὄλων ἐκείνων, ποῦ εἶναι ὑπαίτιοι δι' αὐτὰ ποῦ λέγονται (διὰ τὰς συκοφαντίας), συνεπλήρωσε: «Αὐτὴ ὡς εἶναι τῶν ἀντιδικῶν μου ἡ ἀμοιβὴ παρὰ τοῦ Κυρίου». Δηλαδή, αὐτὴ ὡς εἶναι ἡ τιμωρία, αὐτὴ ἡ καταδίκη ἐκείνων ποῦ ἀντιστέκονται εἰς ἐμέ, ποῦ με ἐχθρεύονται, ποῦ με πολεμοῦν «Καὶ τῶν λαλοῦντων κακὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου».ᾠ Ἐπομένως ὑπάρχουν εὐθύναι καὶ διὰ τοὺς λόγους, μάλιστα θά εὐθύναι ποῦ φέρουν πολλὴν πικρίαν.

Ἄφοῦ, λοιπόν, ἐτέλειωσε τὸν λόγον περὶ ἐκείνου, καταπέθει πάλιν εἰς τὸν Θεὸν διὰ νά ζητήσῃ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ βοήθειαν. Καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι τῆς τιμωρίας τῶν συκοφαντῶν, ἀλλ' ἀφοῦ ἔδειξεν ὅτι αὐτοὶ, ποῦ ὀποφέρουν ἀδικίας, καὶ τιμωρῶν ἔχουν, Ε καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πολλῆς ἀπολαμβάνουν ἐνλοχυσίας, καταγγέλλει ὡς ἐξῆς: «Καὶ σὺ, Κύριε Θεέ, κόμῃ ἔτσι μετ' ἐμοῦ διὰ τὸ ὄνομά σου».ᾠ Κοίταξε εὐγνωσώσῃ, κοίταξε ταπεινοφροσύνῃ! Καίτοι, θεαδῶς, ὁ ἀδικὸς κατατρεγμένος εἶναι ἀρκετὴ δικαιολογία διὰ νά ζητήσῃ κανεὶς τὴν ἐνλοχυσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦτο πάλιν εἰς πολλὰ μέρη τῶν Γραφῶν δύναται νά τὸ ἴθι κανεὶς, ὅτι, δηλαδή, οἱ κατατρεγόμενοι ἀδικῶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἔχουν μεγαλύτεραν ἀφορμὴν διὰ νά ζητήσουν μετὰ θάρρους τὴν ἐνλοχυσίαν τοῦ Θεοῦ —, ἐν τούτοις αὐτοῖς, ἀφοῦ ἠρνήθη νά εἴπῃ τοῦτο, καταπέθει εἰς μόνην τὴν φιλοσθένειαν τοῦ Θεοῦ καὶ λέγει: «Ἐνέργησον μετ' ἐμοῦ διὰ τὸ ὄνομά σου». Ἐτοὶ διὰ μίαν εἴπε τοῦτο: ὄχι ἐπειδὴ εἶμαι ἀξίος, ἀλλὰ χάριν σου, ἐπειδὴ εἶσαι φιλόανθρωπος καὶ ἐλεημῶν.²⁴⁸ Ἄ Δι' αὐτὸ καὶ συμπληρώνει. Ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἔλεός σου». Καὶ ὤμιλησε καλῶς, ὅταν εἶπεν, Ἐπειδὴ εἶναι ἀγαθὸν τὸ ἔλεός

28. Ψαλμ. 108, 19.

29. Ψαλμ. 108, 20.

30. Ψαλμ. 108, 21.

σου». Διότι τῶν ἀνθρώπων (τὸ ἔλαος) δὲν εἶναι πάντοτε τέτοιο (ἀγαθόν), ὑπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις πού φανερώνουν, ὅτι ἔχουν χρησιμοποιήσει τοῦτο πρὸς θλάσθην καὶ πρὸς κατατροπήν, ἐνῶ ὁ Θεὸς παντοῦ πρὸς τὸ συμφέρον (τῶν ἀνθρώπων χρησιμοποιοεῖ τοῦτο).

«Λύτρωσέ με, διότι πτωχὸς καὶ πένθης εἰμαι ἐγώ, καὶ ἡ καρδία μου εἶναι πληγωμένη ἐντός μου».³¹ Βλέπεις πάλιν αὐτὸν πού ἀξιοῖ νὰ σωθῆ, ὄχι ἐπειδὴ εἶναι ἀξίος σωτηρίας, οὐτε διότι εἶναι δίκαιον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνετρόπη ἐντελῶς καὶ κατεστράφη καὶ ἐπειδὴ ἔπαθε μύριας δυστυχήματα; «Καὶ ἡ καρδία μου εἶναι πληγωμένη ἐντός μου». Τέτοια εἶναι ἡ δύναμις τῶν συμφορῶν. Ἐδὲν καταστρέφει μόνον τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ταρασσει. «Παρήλθον ὡς σκιά, ὅταν ἐκκλίνη» ἐκτινάσσομαι ὡς ἡ ἀκρίς.³² Ὁμιλεῖ διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς σκευωρίας ἐκείνων πού τὸν ἠδίκησαν, τὴν ἀκρίπτων κακουχίαν καὶ διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ μεγάλην ὑπομονὴν εἰς αὐτήν. «Τὰ γυνάτιά μου ἠτόνησαν ἀπὸ τῆς νηστείας καὶ ἡ σὰρξ μου ἐξέπεσον ἀπὸ τοῦ πάγους αὐτῆς».³³ Βλέπεις τί εἶδος βλάστη προτείνει πρὸς ἀντιμετώπιση τῶν συκοφαντῶν καὶ ἀνακούφιση ἀπὸ τὴν κακουχίαν; «Καὶ ἐγὼ ἔγινα δεινὸς εἰς αὐτούς ὅτε με εἶδον, ἐκίνησαν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν».³⁴ Τοιοῦτου εἶδους εἶναι αἱ σκέψεις τῶν κακῶν ὄχι μόνον δὲν ἀνέχονται νὰ θλέπουν τὸν δίκαιον νὰ γίνεταί εὐλαθέστερος, Ἐ ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγοροῦν καὶ τὸν γελοιοποιοῦν καὶ τὸν καταπατοῦν.

Τί κάνει λοιπὸν αὐτὸς; Καταπαύγει εἰς τὴν ἀκαταγώνιστον συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀκατάβλητον βοήθειάν του, διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου καὶ σώσον με κατὰ τὸ ἔλεός σου. Καὶ ἄς γνωρίσουν ὅτι ἡ χεὶρ σου εἶναι τοῦτο· ὅτι σὺ, Κύριε, ἔκαμες αὐτόν».³⁵ Τί σημαίνει, ὅτι ἡ χεὶρ σου εἶναι τοῦτο; Ὅτι ἰδικὴ σου ἡ συμμαχία. Ὅτι ἰδικὴ σου, λέγει, εἶναι ἡ βοήθεια. Διότι δὲν ἐπιθυμῶ μόνον τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ πληροφορηθοῦν ἐκεῖνοι ἀπὸ ποῖον ἐσώθη, ὥστε νὰ ἀπολαύσω διπλὴν νίκη, διπλοῦν στέφανον, ἠὲξημένην δόξαν. «Αὐτοὶ δὲ καταρῶνται καὶ σὺ θὰ εὐλογῆς. Αὐτοὶ πού θὰ σηκωθοῦν ἐναντίον μου, ἄς κατατασθῶν».

31. Παλιμ. 108, 29.
32. Παλιμ. 108, 33.
33. Παλιμ. 108, 34.
34. Παλιμ. 108, 35.
35. Παλιμ. 108, 36 καὶ 37.

θεῶν ὁ δὲ δοῦλος σου ἄς εὐφρανθῆ».³⁶ Δι' αὐτῶν κάποιον ἰσχυραῖον φιλοσοφίαν διδάσκει εἰς τὸν ἀκρατήν. Διότι δεικνύει ὅτι, ὅταν εὐλογῆ ὁ Θεός, καὶ ἂν ἐκταξέωμαι μύριας κατάρως, οὐδεμία θλάσθην δύναται νὰ προκληθῆ ἐξ αὐτῶν ἀντιθέτως μάλιστα εἰς αὐτοὺς θὰ ἐπιτρέψωμαι αἱ κατηγορίαι καὶ ἡ ἐντροπή. «Ὁ δὲ δοῦλος σου θὰ εὐφρανθῆ εἰς σέ». Καλῶς εἶπεν, «Εἰς σέ», διότι ἐκ Θεοῦ ἡ εὐτυχία καὶ ἡ χορηγία τῶν ἀγαθῶν. Καμία, λοιπὸν, ἀπὸ τὰς (ἐπισηχόντους) πράξεις τῶν μοχθηρῶν δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ με ἐνοχλήσῃ, ἡ δὲ εὐτυχία μου, πού προέρχεται ἀπὸ Σέ, θὰ παραμένῃ ἀκεραία.

«Ἄς ἐνδύθωμαι ἐντροπήν οἱ ἀντίδικοί μου καὶ ἄς φορέσωμαι ὡς ἐπέδυμα Ἐ τὴν ἀσχήνην των».³⁷ Κοίταξε πάλιν πῶς ἀπαιτεῖ, ὄχι μόνον νὰ παραδοθῶν αὐτοὶ εἰς τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς κατασχόνην καὶ εἰς ἐντροπήν, ὥστε νὰ γίνῃ δι' αὐτοὺς μάθημα πρὸς διόρθωσιν καὶ θεμέλιον τῆς πρὸς τὸ καλύτερον μεταβολῆς των. «Θὰ δοξολογήσω σφόδρα τὸν Κύριον διὰ τοῦ στόματός μου καὶ θὰ ἠμολογήσω αὐτὸν ἐν μέσῳ πολλῶν. Διότι στέκεται ἐν τῇ θεῖᾳ τοῦ πτωχοῦ, διὰ νὰ λυτρώσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν καταδικωκόντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ».³⁸ Ἄντι, λοιπὸν, βίαν αὐτῶν προσφέρει εἰς τὸν Θεόν ἠμολογίαν, εὐχαριστίαν, δοξολογίαν, ἀναγγέλλει πρὸς ἄλλους.³⁹ Ἄ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ καὶ γίνεταί μεγαλόστομος κήρυξ, μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀγαθῶν πού ἐδόθησαν εἰς αὐτόν. Διότι αὐτὸ εἶναι θεοσία, αὐτὸ εἶναι προσφορά, τὸ νὰ ἐνθυμῆται κανεὶς πάντοτε τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ ἔχη αὐτὰς εἰς τὴν σκέψιν του, νὰ τὰς διακηρύττῃ διὰ τοῦ στόματός του καὶ νὰ κάμῃ εἰς πολλοὺς γνωστὰς τὰς εὐεργεσίας του. Ἔτσι δὲ καὶ αὐτὸς, πού εἶχε ἀπολαύσει τῆς εὐεργεσίας, θὰ λάβῃ τὴν αἰμοσύνην τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ θὰ ἀποσπῆται ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ μεγαλυτέραν τὴν βοήθειαν καὶ ἐκεῖνοι, πού ἀκούουν αὐτὰ πού γίνονται εἰς τοὺς ἄλλους, θὰ γίνουν καλύτεροι καὶ ὁ ἕξῃος των πρὸς τὴν ἀρετὴν θὰ ἔχη ὡς μέγιστον θεμέλιον τὴν εὐεργεσίαν τῶν ἄλλων.

36. Παλιμ. 108, 28.
37. Παλιμ. 108, 29.
38. Παλιμ. 108, 30 καὶ 31.